

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Asunnottomuuden ympärille rakentuvat diskurssit mediassa

Sosiaalityö

Pro gradu -tutkielma

Vilhelmiina Humalainen

Vilma Parpala

Syksy 2026

Lapin yliopisto

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Asunnottomuuden ympärille rakentuvat diskurssit mediassa

Tekijät: Vilhelmiina Humalainen & Vilma Parpala

Koulutusohjelma: Sosiaalityö

Ohjaaja: Tarja Orjasniemi

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 86 sivua, 1 liite

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Tämän pro gradu -tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, millaisia merkityksiä asunnottomuudesta rakennetaan ja millä tavoin asunnottomista puhutaan Helsingin Sanomien teksteissä vuosina 2023–2025. Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa aineistossa rakentuvia diskursseja sekä tarkastella, millaista kuvaa ne tuottavat asunnottomuudesta sosiaalisena ongelmana. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena diskurssianalyysin menetelmin sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä.

Tutkimusaineisto koostui 34 Helsingin Sanomissa julkaistusta asunnottomuutta käsittelevästä tekstistä. Aineisto analysoitiin tunnistamalla teksteissä toistuvia puhetapoja sekä tarkastelemalla, millaisia merkityksiä ja todellisuuksia niiden avulla rakennetaan. Analyysin perusteella aineistosta tunnistettiin viisi toisiinsa limittyvää diskurssia: ulossulkemisen diskurssi, selviytymisen diskurssi, vastuudiskurssi, uhridiskurssi ja ratkaisujen diskurssi. Diskurssit eivät näyttäytyneet toisistaan irrallisina, vaan ne muodostivat toisiaan täydentävän kokonaisuuden. Niissä korostuivat erityisesti yhteiskunnan rakenteet, palvelujärjestelmä ja julkinen vastuu sekä yksilöiden kokemukset asunnottomuudesta.

Tutkimuksen perusteella Helsingin Sanomien tekstit rakentavat asunnottomuudesta kuvaa moniulotteisena sosiaalisena ongelmana, joka koskettaa sekä yksilöä että yhteiskuntaa. Asunnottomat esitetään selviytyjinä, ulossulkemisen kohteina ja suojelua tarvitsevinä ihmisinä, kun taas vastuu ilmiön ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta liitetään ennen kaikkea yhteiskuntaan ja julkisiin toimijoihin. Tulokset osoittavat, että media osallistuu asunnottomuuteen liittyvien merkitysten rakentamiseen ja voi siten vaikuttaa siihen, millaisena ilmiö ymmärretään yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tutkimus korostaa sosiaalityön näkökulmasta tarvetta kiinnittää huomiota asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn sekä ilmiötä tuottaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin.

Avainsanat: asunnottomuus, diskurssianalyysi, media, sosiaalinen konstruktionismi, sosiaaliset ongelmat

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Asunnottomuus ilmiönä	5
2.1	Asunnottomuuden määrittely	5
2.2	Asunnottomuuden syyt ja riskitekijät	9
2.3	Kodin, asunnon ja asumisen merkitys	13
2.4	Asunnottomuus sosiaalisena ongelmana	17
2.5	Asunnottomuus yhteiskunnallisena ja poliittisena ilmiönä	21
3	Teoreettinen viitekehys	28
3.1	Sosiaalinen konstruktionismi	28
3.2	Menetelmänä diskurssianalyysi	32
4	Tutkimuksen toteutus	37
4.1	Tutkimuksen tehtävä ja tarkoitus	37
4.2	Aineiston valinta	38
4.3	Diskurssianalyysin soveltaminen	41
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja tutkijan positio	43
5	Asunnottomuuden ympärille rakentuvat diskurssit	46
5.1	Ulossulkemisen diskurssi	46
5.2	Selviytymisen diskurssi	52
5.3	Vastuudiskurssi	57
5.4	Uhridiskurssi	63
5.5	Ratkaisujen diskurssi	67
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	73
	Lähteet	81
	Liite 1.	87

1 Johdanto

*”Jos voisin vain päästä pois näiltä kaduilta,
aloittaa kaiken alusta uudelta pohjalta
voisin olla tyytyväinen aivan tavalliseen elämään,
Minäkin haluan asua jossain
jossain muualla kuin taivas alla tai sillan alla.” (Punk Lurex 2012, Asunnottoman laulu)*

Vuonna 2012 Punk Lurex -yhtye julkaisi kappaleen Asunnottoman laulu, jossa kuuluu asunnottoman henkilön kokemus ulkopuolisuudesta, epätoivosta ja kaipuusta tavalliseen elämään. Kappale tuo esiin sen, kuinka asunnottomuus kietoutuu yksilön ympärille kokonaisvaltaisesti ja alkaa määrittää hänen elämänsä. Vaikka kappale on jo yli kymmenen vuotta vanha, sen sanoma on edelleen ajankohtainen. Se voidaan tulkita myös eräänlaisena hätähuutona yhteiskunnan marginaalissa eläviltä ihmisiltä. Asunnottomilta itseltään.

Asunnottomuus ei ole ilmiönä uusi, vaan se on ollut osa yhteiskuntia kautta aikojen. Tästä huolimatta se jää monille näkymättömäksi. Suurimmalle osalle ihmisistä oma koti on itsestäänselvyys, jolloin asunnottomuutta ei tule aktiivisesti pohdittua osana arkea. Asunnottomuus näyttäytyy usein marginaalisena ilmiönä, joka koskettaa vain harvoja ja sijoittuu mielikuvissa suurten kaupunkien katukuvaan. Tällainen käsitys kuitenkin kaventaa ymmärrystä ilmiön laajuudesta ja sen yhteiskunnallisista kytköksistä.

Tutkimuksen aihe on herättänyt kiinnostuksemme erityisesti aikuissosiaalityön käytännöissä tehtyjen havaintojen kautta. Työskennellessämme aikuissosiaalityössä kohtasimme tilanteita, joissa ihmisille ei kyetty järjestämään asuntoa tai edes tilapäistä yösijaa. Erityisesti toiselle meistä jäi mieleen nuori henkilö, jolle ei löytynyt pakkasyönä turvallista yöpymispaikkaa. Myöhemmin toinen meistä kohtasi saman henkilön uudelleen, jolloin hänen tilanteensa oli edelleen ratkaisematta. Kohtaamiset asunnottomien ihmisten kanssa tekivät näkyväksi ilmiön inhimilliset seuraukset ja vahvistivat kiinnostustamme tarkastella asunnottomuutta tutkimuksellisesti.

Asunnon olemassaoloa voidaan pitää yksilön peruselämän edellytyksenä, joka mahdollistaa turvallisen arjen ja hyvinvoinnin rakentamisen (Saari 2015, 22–23). Asunnottomuus horjuttaa tätä perustaa ja altistaa yksilön moninaisille sosiaalisille, terveydellisille

ja taloudellisille riskeille. Tästä näkökulmasta asunnottomuuden merkitystä yksilön elämässä ei voida pitää vähäisenä.

Kokemukset herättivät pohtimaan myös sitä, miksi asunnottomuus oli jäänyt meiltä aiemmin lähes huomaamatta omalla paikkakunnallamme. Jostain syystä olimme mieltäneet ilmiön koskettavan lähinnä pääkaupunkiseutua ja näkyvän erityisesti median välittämässä kuvassa Helsingin katukuvasta. Tämä havainto johti tarkastelemaan median roolia todellisuuden rakentajana. Media ei ainoastaan heijasta yhteiskuntaa, vaan osallistuu aktiivisesti siihen, millaisia ilmiöitä pidetään merkittävinä ja millaisina ne esitetään. Median valinnat vaikuttavat siihen, mistä keskustellaan julkisuudessa ja millaiset käsitykset ilmiöistä muodostuvat. Samalla ne määrittävät myös sitä, mitkä aiheet jäävät sivuun ja näkyvämmiksi. Tässä mielessä media osallistuu aktiivisesti siihen, millainen kuva yhteiskunnallisista ilmiöistä muodostuu julkisessa keskustelussa.

Yhteiskunnalliset ongelmat, kuten asunnottomuus, eivät ole ainoastaan konkreettisia ilmiöitä, vaan ne rakentuvat ja muotoutuvat diskurssien kautta. Diskurssit, eli tavat puhua ja kirjoittaa asunnottomuudesta, vaikuttavat siihen, miten ilmiö ymmärretään, millaisina sen syyt ja seuraukset nähdään ja kenelle vastuu ratkaisujen löytämisestä asetetaan. Media on keskeinen toimija tässä diskursiivisessa prosessissa, sillä se välittää ja tuottaa merkityksiä, jotka ohjaavat sekä kansalaiskeskustelua että poliittista päätöksentekoa. Median kautta voi vahvistua käsitys asunnottomuudesta joko yksilön omana epäonnistumisena tai laajempaan rakenteelliseen ja yhteiskunnalliseen ongelmaan.

Vuonna 2023 Suomessa oli noin 3 500 asunnotonta henkilöä (ARA 2023, 5). Vaikka asunnottomien määrä on vähentynyt merkittävästi Suomessa, ilmiö koskettaa edelleen tuhansia ihmisiä ja muodostaa merkittävän yhteiskunnallisen haasteen (Keskimaunu & Lindh 2026, 268). Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, joka heijastelee rakenteellista eriarvoisuutta ja sosiaalisten turvaverkkojen toimivuutta. Se ei kosketa vain yksittäisiä ihmisiä, vaan koko yhteiskuntaa, ja siksi myös vastuu sen vähentämisestä on yhteinen. Niemi ja kumppanit (2025, 194) kuvailivat asumiskriisiä esimerkiksi ylijäämäisestä yhteiskunnallisesta ongelmasta, jota ei voi kukaan yksin ratkaista, mutta joka täytyy ratkaista nopeasti.

Yrityksistä huolimatta asunnottomuus ilmiönä ei ole hävinnyt – välillä se vähenee, välillä kasvaa, mutta on aina olemassa. Jo vuonna 1987 Suomessa asetettiin tavoitteeksi poistaa asunnottomuus vuoteen 1991 mennessä. (Lehtonen & Salonen 2008, 19.) Suomessa on pitkään pyritty määrätietoisesti vähentämään asunnottomuutta, ja erityisesti Asunto ensin -mallia on pidetty kansainvälisesti merkittävänä ratkaisuna. Asunnottomien määrä onkin vähentynyt merkittävästi 1980-luvulta lähtien (ARA 2023, 5). Hallituksen tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2027 mennessä (Valtioneuvosto 2023). Kuitenkin viimeaikaiset sosiaaliturvaan kohdistuneet leikkaukset ja elinkustannusten nousu herättävät huolta siitä, kuinka realistinen tämä tavoite on. Sosiaalityön arjessa tämä huoli konkretisoituu lisääntyvinä yhteydenottoina, joissa teemoina ovat asunnottomuus ja sen uhka, esimerkiksi vuokravelat ja asumistuen leikkaukset.

Aihe on ajankohtainen, sillä asunnottomuus on pitkästä aikaa noussut Suomessa. Ympäristöministeriön (2026) selvityksen mukaan asunnottomuus Suomessa nousi peräkkäin vuosina 2024–2025, jälkimmäisenä vuonna 20 prosenttia. Asunnottomuus väheni yli 10 vuoden ajan vuoteen 2023 saakka. Asunnottomuuskyselyssä todettiin seuraavia syitä asunnottomuuden nousuun: asumis- ja elinkustannusten nousu, työttömyyden kasvu, etuuksien leikkaus, epätasapaino Kelan hyväksymien asumiskulujen ja vuokratason välillä, päihde- ja mielenterveysongelmien lisääntyminen, taloudelliset ongelmat, maksuhäiriömerkinnät ja vuokranmaksun haasteet. (Mt. 9, 11.) Sosiaalityössä työskennellään yhteiskunnan asettamien resurssien puitteissa, eikä yksittäisillä työntekijöillä ole mahdollisuutta vastata kaikkiin tarpeisiin.

Vaikka asunnottomuutta tutkitaan paljon esimerkiksi asumispolitiikan, hyvinvointivaltion ja palvelujärjestelmän näkökulmista, vähemmän huomiota on kiinnitetty siihen, millaista kuvaa uutismedia rakentaa asunnottomuudesta. Julkisella keskustelulla on kuitenkin merkitystä, sillä se vaikuttaa siihen, miten ilmiö ymmärretään, millaisia selityksiä sille annetaan ja millaisia ratkaisuja pidetään perusteltuina. Tästä syystä median tuottamien merkitysten tarkastelu on tärkeää myös sosiaalityön näkökulmasta. Näistä lähtökohdista käsin tässä tutkielmassa tarkastelemme median roolia asunnottomuuden merkitysten rakentajana. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida, millaisia merkityksiä suomalainen uutismedia rakentaa asunnottomuudesta sosiaalisena ongelmana. Kiinnostuksen kohteena ovat ne diskurssit, joiden kautta asunnottomuutta kuvataan, selitetään ja tehdään ymmärrettäväksi julkisessa keskustelussa.

Tutkimus etenee siten, että aluksi tarkastelemme asunnottomuutta sosiaalisena ilmiönä ja ongelmana sekä esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Tämän jälkeen kuvaamme tutkimusaineiston ja käytetyn menetelmän. Analyysiosiossa erittelemme median tuottamia diskursseja asunnottomuudesta ja lopuksi kokoamme yhteen keskeiset havainnot sekä pohdimme niiden merkitystä sosiaalityön ja yhteiskunnallisen keskustelun kannalta.

2 Asunnottomuus ilmiönä

2.1 Asunnottomuuden määrittely

Asunnottomuuden määritelmä ei ole yksiselitteinen. Tilastokeskuksen (kohta Asunnoton) mukaan asunnottomiin luetaan ulkona, erilaisissa tilapäissuojissa ja yömajoissa oleskelevat sekä laitoksissa asunnon puutteen vuoksi asuvat henkilöt. Lisäksi asunnottomiksi luetaan vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa, sekä tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona majoittuvat henkilöt (Keskimaunu & Lindh 2026, 267). Asunnottoman käsitteellä Suomessa ei siis viitata pelkästään metsässä tai kadulla oleskeleviin, vaan myös tietynlaiseen tuettuun asumiseen (Saari 2015), kuten edellä mainittiin. Suomen Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA (2023, 4) määrittelee asunnottomiksi henkilöt, joilla ei ole omaa asuntoa ja jotka elävät asunnon puutteen vuoksi esimerkiksi ulkona tai tuttavien luona (Näin myös Kostiainen & Laakso 2013, 26). Molemmat määritelmät korostavat vakituisen asunnon puuttumista asunnottomuuden keskeisenä tunnusmerkkinä.

Asunnottomuutta seurataan Suomessa vuosittain valtakunnallisten selvitysten avulla. Ympäristöministeriön (2026, 11) mukaan asunnottomuus keskittyy erityisesti suuriin kaupunkeihin, kuten Helsinkiin, Espooseen, Tampereelle ja Turkuun. Pienemmistä kaupunkeista suurimmat asunnottomien määrät sijoittuvat muun muassa Joensuuhun, Vaasaan, Poriin, Kotkaan ja Rovaniemelle (Ympäristöministeriö 2026, 11). Asunnottomuuden todellisen laajuuden arvioiminen on kuitenkin haastavaa. Pitkäaikaisasunnottomuutta on kartoitettu kunnista vasta vuodesta 2008 lähtien, minkä vuoksi tiedot perustuvat osittain arvioihin (Ympäristöministeriö 2026, 11). Lisäksi tilastot eivät tavoita kaikkia asunnottomuuden muotoja, kuten piiloasunnottomuutta, minkä vuoksi viralliset luvut kuvaavat vain osaa ilmiön kokonaisuudesta (Kaakinen 2023, 6).

Erkkilän ja Stenius-Ayoaden (2009, 51) tutkimuksen asunnottomista 40 prosentilla oli sakko- tai vankeusrangaistuksia. Vuoden 2024 suoritettun kartoituksen perusteella yhdyskuntaseuraamukseen tuomituista 15 prosenttia oli asunnottomana, laitoksessa, asunto-

lassa tai tilapäisessä asunnossa. Suurin osuus, 26 prosenttia, heitä oli ehdonalaiseen vapauteen pääsevässä ja ehdolliseen vankeuteen tuomituissa. (Rikosseuraamuslaitos 2024.) Vankiloista vapautuu vuosittain noin 1000 vankia asunnottomiksi, ja asunnottomuus itsessään nostaa vankilakierteen riskiä (Sininauhasäätiö 2025). Mikäli henkilöllä ei ole asuntoa, hän ei välttämättä pääse valvottuun koevapauteen tai häntä ei voida tuomita valvontarangaistukseen, sillä ne edellyttävät asumista (Kaakinen 2023, 24).

Yksinkertaisimmillaan asunnottomuus voidaan siis määritellä tilaksi, jossa yksilöllä ei ole vakituista, turvallista ja asianmukaista asumisratkaisua. Tosiasiassa asunnottomuutta on monenlaista ja yleinen määritelmä on vain kattokäsite näille muodoille. Jos asunnottomuus on jatkunut yli vuoden tai toistunut kolmen edeltävän vuoden aikana, puhutaan pitkäaikaisasunnottomuudesta (Granfelt ym. 2015, 71; Saari 2015, 23). Toisin kuin tilapäinen asunnottomuus, pitkäaikaisasunnottomuus ei yleensä rajoitu yksittäiseen elämäntilanteeseen, vaan on usein pitkäkestoinen tai toistuva ilmiö, johon kietoutuu useita samanaikaisia ongelmia (Kaakinen 2013, 18–20). Noin 30 prosenttia asunnottomista on pitkäaikaisasunnottomia, mikä korostaa ilmiön pitkäkestoisuutta ja monimutkaisuutta (ARA 2023, 6). Keskimaunu ja Lindh (2026, 266) tuovat esille, että pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan asunnottomia, jolla on asumista vaikeuttava sosiaalinen tai terveydellinen ongelma.

Piiloasunnottomuus on asunnottomuuden näkymättömin muoto ja arvioitu, että jopa 80 prosenttia asunnottomista olisi piiloasunnottomia (Crawley ym. 2013, 674). Piiloasunnottomuuden yleisyyden vuoksi asunnottomuuden todellisen laajuuden arvioiminen on haastavaa. Crawleyn ja kumppaneiden (2013, 674–675) määritelmän mukaan piiloasunnottomalla kuvaillaan yksilöitä, joiden majoitus on väliaikaista tai tilapäistä ja turvatonta. Heidän kohdallaan ei voida siis puhua ei edes asumisesta, vaan ennemminkin tilapäisestä majoituksesta. Piiloasunnottomuus koskettaa etenkin nuorempaa väestöä. Tyypillistä on, että nuoret majoilevat kavereidensa sohvilla ja heitä voi asua epävirallisesti moniakin samassa asunnossa. Nuorten piiloasunnottomuus ja poste restante -asuminen ovat vaikeasti hahmotettavia ilmiöitä, ja ne tekevät asunnottomuuskuvan hahmottamisesta vaikeaa. Osa asiantuntijoista on sitä mieltä, että kaikki piiloasunnottomuus ei ole todellista asunnottomuutta eikä ongelmallista. Kaikki asunnottomat eivät halua apua tai tulla löydettyiksi. (Ympäristöministeriö 2019, 26–27.) Lisäksi Chamberlain ja Johnson (2011, 73) nostivat esille sosiaalisen sopeutumisen teorian (social adaptation), jonka mukaan ihmiset pysyvät

asunnottomina, koska he sopeutuvat asunnottomien elämäntapaan. Asunnottomuuden käsitteen alle kerääntyikin hyvin erilaisissa tilanteissa olevia henkilöitä. Tämän takia on tärkeää, että erotellaan eri asunnottomuuden muodot ja määrät, jotta saadaan spesifimpää tietoa asunnottomien ihmisten tilasta.

Asunnottomuuden kovaksi ytimeksi kutsutaan asunnottomia, joilla on haastavia terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Heillä on useita erilaisia haasteita, kuten päihteiden sekkäyttöä, huumeita ja mielenterveyden ongelmia ja he eivät joko halua ottaa apua vastaan tai heille ei löydy sopivaa asumisratkaisua. (Ympäristöministeriö 2019, 11, 26.) Kaakinen (2023, 6) kuvaili nykyisen asunnottomuuden kovan ytimen koostuvan vakavasti syrjäytyneistä moniongelmaisista ja huumeongelmallisista ihmisistä. Asunnottomuus on radikaali syrjäytymisen muoto (Kaakinen 2023, 9; Kostiainen & Laakso 2015, 87), ja kasautuneet ongelmat voivat tehdä tilanteesta entistäkin vaikeamman.

Riitta Granfelt (1998) näkee, että asunnottomuus voidaan jaotella absoluuttiseen ja suhteelliseen asunnottomuuteen. Absoluuttinen asunnottomuus on tilanne, jossa yksilöllä ei ole lainkaan asuntoa tai suojaa. Se koskee ihmisiä, jotka asuvat kadulla, metsässä, rappukäytävissä tai yömajoissa, ja tämä ryhmä edustaa köyhien ääriryhmää. Perinteisesti absoluuttisesti asunnottomien joukossa on ollut enemmän miehiä, mikä viittaa siihen, että sukupuolittuneet rakenteet ja sosiaaliset normit voivat vaikuttaa siihen, ketkä päätyvät kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviksi asunnottomiksi. Suhteellinen asunnottomuus puolestaan tarkoittaa tilannetta, jossa henkilö on vailla vakituista asuntoa, mutta hänellä on jonkinlainen tilapäinen majapaikka. Tämä voi tarkoittaa tuttavien tai sukulaisten luona majoittumista, turvakoteja, hoitokoteja tai muita laitoksia, joissa asuminen on luonteeltaan väliaikaista ja riippuvaista ulkopuolisesta avusta. Suhteellinen asunnottomuus ei ole yhtä ehdotonta kuin absoluuttinen asunnottomuus, sillä siihen liittyy jonkinasteinen suoja ja väliaikainen ratkaisu, mutta se ei silti takaa pitkäaikaista asumisen vakautta tai kodin rakentumista. (Mt. 54–55.)

Granfeltin (1998) tutkimuksessa naiset olivat pääasiassa suhteellisesti asunnottomia, mikä voi viitata siihen, että naiset pyrkivät selviytymään asunnottomuudesta eri tavoin kuin miehet. Naiset saattavat löytää turvaa sosiaalisista verkostoistaan, turvakodeista tai erilaisista laitoksista, mikä erottaa heidän asunnottomuuden kokemuksensa miesten ko-

kemuksesta. Tämä sukupuolittunut ero voi kertoa myös yhteiskunnan tarjoamien tukijärjestelmien toiminnasta: esimerkiksi perheväkivallasta kärsivät naiset voivat hakeutua turvakotiin, kun taas miehet voivat jäädä ilman vastaavanlaista institutionaalista tukea ja päätyä helpommin absoluuttiseen asunnottomuuteen. Kuitenkin suurin osa asunnottomista on miehiä (Keskimaunu & Lindh 2026, 265).

On myös olennaista pysähtyä siihen, miten absoluuttinen ja suhteellinen asunnottomuus vaikuttavat yksilön kokemukseen asunnottomuudesta. Jatkuvasti vaihtuvat asumisjärjestelyt ja niihin liittyvä epävarmuus voivat aiheuttaa irrallisuuden tunteita ja heikentää hyvinvointia (Lehtonen & Seppälä 2013, 78). Tämä pohdinta osoittaa, että asunnottomuus ei ole vain tilastollinen tai rakenteellinen kysymys, vaan syvälle henkilökohtaiseen kokemukseen ja yhteiskunnan asettamiin ehtoihin liittyvä ilmiö. Granfeltin määritelmä absoluuttisesta ja suhteellisesta asunnottomuudesta auttaa ymmärtämään, miten erilaiset elämäntilanteet ja yhteiskunnalliset rakenteet vaikuttavat asunnottomuuden muotoihin ja siihen, millä tavoin asunnottomuuden kokemus jäsentyy eri ihmisille. Selvää on, että asunnottomuus vaikuttaa elämänhallintaan ja elämänhallinnan haasteet taas asumiseen (Keskimaunu & Lindh 2026, 268). Se on kuin itseään ruokkiva kierre.

Käytännössä asunnottomuuden määritelmä ja kokemukset vaihtelevat kuitenkin huomattavasti eri yhteyksissä ja eri maissa. Euroopan asunnottomuustoimijoiden verkosto European Federation of National Organisations Working with the Homeless (FEANTSA) käyttää ETHOS-typologiaa, jonka mukaan asunnottomuus voidaan jakaa neljään pääluokkaan. Ensimmäinen on ”katoton asunnottomuus” eli rooflessness. Tällä tarkoitetaan ihmisiä, jotka elävät julkisilla paikoilla, kuten kaduilla, puistoissa tai autioituneissa rakennuksissa, sekä ne, jotka yöpyvät hätämajoituksessa. Tätä pääluokkaa voidaan pitää kaikkein näkyvimpänä ihmisille, sillä muut asunnottomuuden luokat ikään kuin suluttautuvat yhteiskunnan rakenteisiin ja hoiviin. Katottomat asunnottomat taas näkyvät konkreettisesti katukuvassa. Toinen pääluokka on ”asunnoton ilman vakinaista osoitetta” eli houselessness, johon kuuluvat henkilöt, jotka asuvat tilapäisissä majoituksissa, kuten turvakodeissa, vastaanottokeskuksissa tai tuetussa asumisessa. Kolmas pääluokka on ”epävarmaa asumista” eli insecure housing. Tällä tarkoitetaan ihmisiä, joilla on vakavan hädän alla oleva tai laitton vuokrasuhde, tai jotka ovat riippuvaisia tuttavien tai sukulaisien asunnoista ilman pysyvyyttä. Viimeisin pääluokka on ”epäasianmukainen asuminen”

eli inadequate housing. Tähän luokkaan katsotaan kuuluvan henkilöt, jotka elävät asunnoissa, jotka eivät täytä turvallisen asumisen kriteereitä, kuten ilman sähköä, vettä tai riittävää suojaa. (FEANTSA 2006.) Tämä luokittelu osoittaa, että asunnottomuus ei ole yksiulotteinen ilmiö, vaan se kattaa monenlaisia elämäntilanteita. Se voi olla hetkellinen kriisitilanne, kuten avioeron tai taloudellisen romahduksen seurauksena syntynyt tilapäinen asunnottomuus, tai pitkäaikainen ja monimuotoisiin ongelmiin kytkeytyvä tilanne, jossa yksilö voi viettää vuosia ilman vakituista asuinpaikkaa.

2.2 Asunnottomuuden syyt ja riskitekijät

Asunnottomuus on monisyinen ja monitahoinen ilmiö, joka kytkeytyy niin yksilön kuin yhteiskunnan rakenteisiin (Kostiainen & Laakso 2013, 30). Asiantuntijoiden mukaan asunnottomuuden polut ovat laajentuneet ja muuttuneet selvästi. Nykyisin pelkästään päihiteitä ei enää välttämättä nähdä asunnottomuuden syynä. (Ympäristöministeriö 2019, 26.) Asunnottomuus on yksi näkyvimmistä sosiaalisen syrjäytymisen muodoista (Granfelt ym. 2015, 72). Asunnottomuus ei ole pelkästään fyysisen asuinpaikan puutetta, vaan sillä on syviä vaikutuksia elämän moniin eri osa-alueisiin (Granfelt 2022, 234).

Asunnottomaksi voi joutua monesta eri syystä. Haasteellisen pitkäaikaisasunnottomuuden lisäksi on kaikkia väestöryhmiä koskettava asunnottomuus, jota aiheuttaa maltillisetkin talousongelmat, velat ja pienituloisuus. Taloudelliset vaikeudet, ylivelkaantuminen ja häätöjen aiheuttama asunnottomuus enenevissä määrin koskevat kaikkia ikäryhmiä. Mukana voi olla elämänhallinnan puutteita, mielenterveyden ongelmia sekä osaamattomuus hoitaa omia asioita, jotka linkittyvät toisiinsa. (Ympäristöministeriö 2019, 26–27.) Asunnottomuuteen ja sen uhkaan linkittyy sosiaalisia, yksilöllisiä, terveydellisiä, palvelujärjestelmätasoisia ja yhteiskunnallisia piirteitä (Liukko & Karjalainen 2023, 11). Yksinkertaisesti asunnottomaksi voi joutua suurien asumiskustannuksien takia ja edullisten vuokra-asuntojen puutteesta (Erkkilä 2017). Asunnottomuuden polkuja ovat tutkineet esimerkiksi Chamberlain ja Johnson (2011), Lehtonen ja Salonen (2008) sekä Piat kumppaneineen (2015). Nämä tutkimukset osoittavat samankaltaisia tuloksia keskenään, vaikka tutkimukset sijoittuvat maantieteellisesti eri puolille maailmaa – ensimmäinen tutkimus keskittyy Australiaan, toinen Suomeen ja viimeinen Kanadaan.

Chris Chamberlain ja Guy Johnson (2011) määrittivät tutkimuksessaan viisi erilaista polkua asunnottomuuteen. Ensimmäinen asunnottomuuden poluista on taloudellinen kriisi. Taloudellinen kriisi voi syntyä esimerkiksi työpaikan menettämisestä tai yritystoiminnan kaatumisesta, ja etenkin jo valmiiksi pienituloisilla tällaiset kriisit voivat pahimmillaan johtaa asunnottomuuteen. Taloudellisten kriisien aikana ihmiset voivat yrittää epätoivoisilla tavoilla pitää asuntonsa, esimerkiksi lainaamalla rahaa läheisiltä tai käyttämällä luottokortteja tai yksinkertaisesti jättää laskuja maksamatta. Talouskriisin takia asunnottomiksi jääneistä osa voi ajatella asunnottomuutensa kestävän vain hetken, mutta eivät saa velkojensa takia uutta asuntoa. (Mt. 64, 69.) Maksamattomilla vuokrilla ja asumiseen liittyvillä häiriöillä saattaa olla pitkäkestoiset seuraukset, sillä ne hankaloittavat tulevaisuudessa asunnon saantia sekä yksityisiltä että kunnallisilta vuokranantajilta. Mikäli kunnan asunnossa asuminen on päättynyt vuokravelan tai häiriömerkintöjen takia, on lähes mahdotonta saada kunnalta asunto uudestaan. (Erkkilä & Stenius-Ayoade 2009, 32.)

Häiriömerkinnät luottotiedoissa, vuokratakuut ja korkea hintataso ovat yleisiä esteitä uuden asunnon saamisessa. Etenkin vuokravakuus tuottaa ongelmia, sillä sitä varten voidaan jopa ottaa lainaa tai säästetään useita kuukausia, jolloin voidaan joutua majoilemaan esimerkiksi sukulaisten tai ystävien luona, mikäli ei käytetä asunnottomien palveluja. (Kostiainen & Laakso 2015, 79.) Luottohäiriömerkinnällä on monia vaikutuksia ihmisen arkeen ja integroitumiseen yhteiskunnassa, sillä se voi vaikuttaa jo yksinkertaisiin asioihin, kuten puhelin- ja nettiliittymän saamiseen. Ulosottovelat taas eivät välttämättä motivoi ihmisiä töihin, sillä velat kasvavat korkoa jatkuvasti, ja tällöin matalapalkkaisesta työstä saatava palkka voi olla sama summa kuin yhteiskunnalliset etuudet. (Erkkilä & Stenius-Ayoade 2009, 45.)

Toinen polku asunnottomuuteen on perheen hajoaminen, perheväkivallan, parisuhteen päättymisen tai muun syyn takia. Monissa tapauksissa naiset lapsineen joutuvat lähtemään perheen yhteisestä kodista fyysisen tai henkisen väkivallan takia. Taloudellisen väkivallan takia taas heillä ei ole välttämättä mitään omaisuutta eikä rahaa lähtiessään ja yrittäessään aloittaa uutta elämäänsä. (Chamberlain & Johnson 2011, 64, 69.) Granfelt (2024, 218) kuvaili väkivallan ja pelon täyttämän kodin olevan loukku, josta täytyy päästä pois – vaikka rappukäytäviin, kadulle, kunhan vain pääsee pois. Toisaalta kumppanin ja

lasten muuttaessa pois, voi toinen jäädä asumaan yksin asuntoon, jonka asumiskustannukset oli jaettu alun perin kahdelle, jolloin voi syntyä taloudellisia ongelmia (Lehtonen & Salonen 2008, 105).

Kolmas tunnistettu polku asunnottomuuteen liittyy päihdeongelmiin (Näin myös Edgar 2009, 7). Lehtonen ja Seppälä (2013, 74; Saari 2015, 144) painottavat mielenterveys- ja päihdeongelmien olevan yksi suurimpia riskitekijöitä asunnottomuudelle, joka kertoo elämänhallinnan ongelmista (Näin myös Saari 2015, 194). Päihteet nähdään yleisesti usein asunnottomuuden tekijänä (Johnson & Chamberlain 2008, 347). Monet tällä polulla olevista ihmisistä ovat käyttäneet päihteitä satunnaisesti teini-iässä tai varhaisaikuisuudessa, mutta viihdekäytön muuttuessa riippuvuudeksi, elämä voi vaikeutua kaikilla osa-asteilla. Työpaikan ylläpitäminen päihdeongelmaisena tuottaa hankaluuksia, ja sen menettäminen on yleistä. (Chamberlain & Johnson 2011, 65.) Huumeiden käyttö lisää riskiä asunnottomuuteen ja asunnon puute hankaloittaa hoitoon pääsyä sekä siihen sitoutumista (Kaakinen 2023, 24). Päihdeongelmaan voi liittyä taloudellisia vaikeuksia, jotka voivat johtaa vuokranmaksun viivästymiseen. Lisäksi päihteiden ongelmakäyttö voi aiheuttaa häiriöitä asumisessa ja naapurisuhteissa, mikä voi johtaa vuokranantajan antamiin varoituksiin ja pahimmillaan häätöön (Lehtonen & Salonen 2008, 31). Yleistyksestä huolimatta päihteet eivät aina liity asunnottomuuteen. Ajatus siitä, että asunnoton on lähestulkoon aina päihdeongelmainen, elää myös niiden asunnottomien keskuudessa, joilla ei ole päihdetaustaa. He voivat pelätä päihdeongelmaiseksi leimautumista, vaikka he eivät päihteitä käyttäisikään. (Chamberlain & Johnson, 2011, 69.)

Neljäs polku asunnottomuuteen liittyy mielenterveysongelmiin. Riski on suurempi, mikäli lähipiiri on suppea tai olematon. (Chamberlain & Johnson 2011, 65–66.) Psykososiaaliset ongelmat, esimerkiksi mielenterveysongelmat, yksinäisyys ja päihderiippuvuus yhdistettynä pienituloisuuteen tai köyhyyteen voivat riskeerata asumisen ja vaikeuttaa asunnon saamista. Lisäksi ne voivat lisätä asunnottomuuden uusiutumisen riskiä. (Granfelt 2022, 243.) Piatin ja kumppaneiden (2015) mukaan mielenterveysongelmat eivät välttämättä yksistään ole asunnottomuuden syy, vaan ne liittyvät muihin ongelmiin, kuten päihdeongelmaan ja suhteisiin läheisien kanssa. Mielenterveysongelmat itsessään voivat aiheuttaa ongelmia ihmissuhteiden ylläpitämisessä ja johtaa tukiverkkojen menettämiseen. (Mt. 9.)

Viides polku asunnottomuuteen on siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen. Yleensä tähän polkuun liittyy traumaattiset perhetilanteet, esimerkiksi vanhempien päihderiippuvuus, fyysinen tai seksuaalinen väkivalta ja perheväkivalta. Tutkimuksen mukaan monet olivat lapsuusaikana olleet lastensuojelun asiakkaita. Osa nuorista lähti kotoa myös lievemmistä syistä, kuten perheen sisäisten ristiriitojen takia. (Chamberlain & Johnson 2011, 66.) Myös Lehtosen ja Salosen (2008, 104) mukaan siirtymä teini-ikästä aikuisuuteen on kriittinen asunnottomuuden kannalta – jos kouluttautuminen jää kesken, työllistyminen on vaikeaa ja sen seurauksena itsenäisen elämän mahdollistaminen vielä vaikeampaa. Nuorten asunnottomuuden merkittävä tekijä on heikko elämänhallinta (Kostiainen & Laakso 2013, 44), ja nuorten asunnottomuuden erityispiirteitä ovat esimerkiksi asunnon hankkimisen vaikeus, ongelmat asunnon ylläpidossa ja jatkuvat ongelmat vuokramaksussa (Liukko & Karjalainen 2023, 45). Lisäksi nuorten asunnottomuutta aiheuttaa liian isot asumiskustannukset, itsenäistymiseen liittymät ongelmat, parisuhteen päättyminen, riitautuminen vanhempien kanssa, masennus ja mielenterveysongelmat (Kostiainen & Laakso 2015, 79).

Piat ja kumppanit (2015) määrittelivät yhdeksi asunnottomuuden poluksi rakenteellisista tekijöistä johtuvan asunnottomuuden pitkittymisen (Näin myös Edgar 2009, 7). Köyhyys, stigma, rasismi, kohtuuhintaisten asuntojen puute ja syrjintä voivat johtaa siihen, että yrityksistä huolimatta asunnoton ei saa asuntoa. Pitkittynyt asunnottomuus kuten myös asunnottomaksi leimautuminen syrjäyttää entisestään yhteiskunnasta. Lisäksi asunnottomuuden poluksi luokitellaan rakenteellisten tekijöiden vaikutuksen yksilöllisiin tekijöihin, tarkoittaen yksilöllisten sekä rakenteellisten syiden yhdessä olevan yksi polku asunnottomuuteen. Edellä mainitut rakenteelliset syyt voivat pahentaa yksilöllisiä riskitekijöitä, kuten päihteiden käyttöä. Ympäristöllä on suuri merkitys siihen, mihin suuntaan asunnottoman elämä kulkee – jos asunnoton viettää aikansa alueilla, joilla huumeiden käyttö on yleistä, voi se pahentaa huumeongelmaa entisestään ja tämä taas voi pidentää asunnottomuutta. Yksilölliset ja rakenteelliset tekijät yhdessä voivat luoda loukun, josta ulospääsy ei ole helppoa. (Mt., 10–12.)

Lisäksi nuoret, työssäkäyvät ihmiset, joilla on peliongelmia ja velkaantumista, kuuluvat asunnottomuuden riskiryhmään (Ympäristöministeriö 2019, 27). Etenkin nuorina asunnottomiksi joutuvilla on suuri riski päätyä rikolliseen ja päihdehuuruihin elämäntyyliin, sillä muut asunnottomat voivat tarjota yhteenkuuluvuuden ja yhteisön tunnetta, mistä he

ovat voineet jäädä paitsi esimerkiksi hankalien perhesuhteiden takia (Chamberlain & Johnson 2011, 71). Piat ja kumppanit (2015) luokittelivat nuorten aikuisten siirtymät sijaisperheestä, laitoshoidosta ja nuorisovankiloista pois yhdeksi asunnottomuuden poluksi. Nuorilla ei välttämättä ole tarvittavia taitoja ja tukea pärjätä yksin itsenäisessä elämässä eikä heitä välttämättä ohjeisteta mahdollisiin jatkotukipalveluihin. Heillä ei ole välttämättä minkäänlaista suunnitelmaa siirryttäessä itsenäiseen elämään tai tukea siirtymään valmistautumisessa. (Mt. 10.) Mikäli ei ole taitoja ja valmiuksia asumiseen ja asunnon hallintaan, asunnolla itsessään ei välttämättä tee mitään. (Lehtonen & Salonen 2008, 10).

Asunnottomuuden riskitekijöitä ovat myös palvelujärjestelmän toimimattomuus, asiakkaan ja palveluiden kohtaamattomuus, palveluiden ruuhkautuminen sekä palveluiden huono koordinointi (Kaakinen 2023, 13; Edgar 2009, 7). Saaren (2015, 22) mukaan palvelujärjestelmämme on monimutkainen, koska niukkuutta jaettaessa pyritään oikeusvarmuuteen, mikä johtaa yksi yksityiskohtaisempaan, palvelujen ja etuuksien sääntelyyn. Iäkkäiden kohdalla asunnottomuusriskiä nostaa yksinäisyys, pienituloisuus ja päihteiden liikkäyttö. Omien asioiden hoito ja elämänhallinta iäkkäillä voi olla heikompaa. (Ympäristöministeriö 2019, 28.)

Esimerkiksi Saari (2015, 787) sekä Bramley ja Fitzpatrick (2018, 113) painottavat, että asunnottomuuden syyt vaihtelevat yhteiskunnan rakenteista yksilön valintoihin. Vaikka tutkimuksissa tunnistetaan useita asunnottomuuden riskitekijöitä, yksittäinen tekijä johtaa harvoin yksin asunnottomuuteen. Useimmiten kyse on useiden yksilöllisten, sosiaalisten ja rakenteellisten tekijöiden kasautumisesta. Taloudelliset vaikeudet, mielenterveys- ja päihdeongelmat, puutteelliset tukiverkostot sekä palvelujärjestelmän haasteet liittymä toisiinsa ja muodostavat tilanteita, joissa asumisen menettämisen riski kasvaa.

2.3 Kodin, asunnon ja asumisen merkitys

Asunnottomuus ei ole vain asunnon puutetta, vaan se on laajempi kuulumattomuuden tunne. Saari (2015, 22) kuvaa asunnottomuutta kodittomuudesta johtuvaksi juurettomuudeksi. Ihmiseltä puuttuu tällöin perusturva, johon tukevat juuret elämälleen voisi asettaa.

Käsitteet bostadslöshet ja hemlöshet ovat rinnakkain käytössä pohjoismaisissa tutkimuksissa. Osan mielestä ne ovat synonyymejä, kun taas osan mielestä ne täytyy erottaa toisistaan. (Granfelt, 1998, 47.) Englanninkielinen käsite homelessness tarkoittaa asunnottomuutta, kun taas suomen kielessä puhutaan sekä asunnottomuudesta että kodittomuudesta. Käsitteet eivät kuitenkaan ole synonyymeja keskenään. Kodittomuus voidaan nähdä asunnottomuutta laajempänä käsitteenä, sillä kodittomuus perustuu tunteisiin ja kokemuksiin kodin syvistä, henkilökohtaisista ja sosiaalisista merkityksistä. (Ranta & Juhila 2024, 233.) Nykyisin tunnistetaan aiempaa laajemmin, että asunnottomuus on paljon monimutkaisempi ilmiö kuin pelkkä asuinpaikan puuttuminen (Mabhala ym. 2017).

Asunto voidaan ymmärtää fyysisenä tilana, joka on rakennettu ja jota voidaan joko omistaa tai vuokrata. Se ei kuitenkaan ole pelkästään konkreettinen rakennelma, vaan moniulotteinen hyödyke, jonka arvon ja merkityksen määrittävät sen sijainti, rakenteelliset ja laadulliset ominaisuudet sekä ympäröivä naapurusto ja palvelujen läheisyys. Ihmisten yksilölliset tarpeet ja arvostukset vaikuttavat siihen, millaisia ominaisuuksia he asunnoltaan odottavat ja miten he valitsevat asuinpaikkansa (Harjunen 2019, 264). Tiloista tulee paikkoja, kun niihin liitetään kollektiivisia tai henkilökohtaisia merkityksiä – esimerkiksi asunnosta, joka on tila, voi muodostua turvallisuuden ja kuulumisen merkityksiin yhdistetty koti eli paikka (Juhila ym. 2022, 85).

Asunto ei kuitenkaan ole itsessään koti. Se on tila, joka täyttyy materiaaleilla, kalusteilla ja henkilökohtaisilla esineillä, jotka tekevät siitä asuttavan. Asunnottomuus tarkoittaa paitsi pysyvän asuinpaikan puuttumista, myös näiden materiaalistien resurssien puutetta – asuntoa, huonekaluja, kodin perustoimintoja tukevia välineitä ja mahdollisuutta rakentaa omannäköinen ympäristö (Granfelt 1998, 47–48; Lehtonen & Salonen 2008, 20). Koti taas on enemmän kuin pelkkä fyysinen tila. Se on tunnetila ja suhde, joka muodostuu ihmisen ja tilan välille. Koti on yksilöllinen ja emotionaalinen reviiiri, johon liittyy kokemus kuulumisesta ja turvallisuudesta. (Granfelt 1998, 104.) Kodin käsitteeseen liittyy elämäkokemuksia, tarinoita ja muistoja, jotka kertovat yksilön elämästä (Maununaho & Lilius 2022, 68). Se on paikka, jonne palataan, josta lähdetään ja jota voidaan kaivata – tila, jossa voi elää omannäköistään elämää. Kodin merkitys ei kuitenkaan ole sidottu pelkästään asuntoon; ihminen voi kokea kodin tunteen myös tilapäisissä olosuhteissa, kuten sairaalan sängyssä, jos paikka tuntuu omalta ja turvalliselta. (Mt. 103–105.) Granfeltin

(2024, 225) mukaan koti on saavutus – asunnosta voi muotoutua ajan kanssa koti, mutta se ei ole itsestäänselvyys.

Koti on myös yksityinen ja henkilökohtainen tila, jonne ulkopuolisilla ei ole pääsyä ilman lupaa. Koti antaa asujalleen vallan suojella yksityisyyttään, hallita elintilaansa sekä päättävällän omista asioistaan. Se tarjoaa mahdollisuuden rauhoittumiseen, levon, ravinnon ja yksityisyyden kokemuksiin. Kodin arvo liittyy usein järjestykseen, siisteyteen ja omannäköiseen ympäristöön, mutta nämä käsitykset ovat yksilöllisiä. Joillekin kodin siisteys on merkityksellistä, kun taas toiset sietävät epäjärjestystä paremmin. Sairastuminen, toimintakyvyn heikentyminen tai elämänhallinnan ongelmat voivat näkyä kodin kunnossa ja sen hoitamisen vaikeutena. (Lehtonen & Salonen 2008, 112; Ahponen 2001, 106.)

Koti on tärkeä kiinnekohta elämässä, sillä se tuo mukanaan pysyvyyden kokemuksen. Koti voi muodostua vain tilaan, jonka säilymisestä ei tarvitse jatkuvasti kantaa huolta – toisin sanoen, jossa asuminen on vakaata ja jatkuvuus turvattua (Granfelt 1998, 114; Lehtonen & Salonen 2008, 113). Kodin rakentuminen voidaan pitää prosessina, jossa henkilö ottaa asunnon haltuunsa ja muokkaa sitä identiteettiään vastaavaksi. Asunnottomuuden kohdalla kodin menettäminen ei tarkoita vain asuinpaikan katoamista, vaan myös identiteetin ja turvallisuuden tunteen järkkymistä.

Kun asunnoton saa uuden asunnon, se voi aktivoida aiempia menetyksen kokemuksia ja herättää pelkoa siitä, että sama toistuu uudelleen. Huoli siitä, ettei pysty ylläpitämään asumista esimerkiksi päihteiden käytön tai taloudellisten vaikeuksien vuoksi, voi vaikuttaa kodin rakentumiseen ja siihen kiinnittymiseen (Granfelt 1998, 115–116). Pahimmassa tapauksessa uuden asunnon hankkimiseksi tehty työ voi tuntua turhalta, jos asumisen jatkuvuutta ei pystytä takaamaan. Jokaisella ihmisellä on kuitenkin oikeus asuntoon ja paikkaan, jonka voi kokea kodikseen ja jossa voi tuntea olonsa turvalliseksi. Koti ei ole vain rakennus, vaan psykologinen ja sosiaalinen tila, joka mahdollistaa elämänhallinnan, osallisuuden ja identiteetin rakentumisen. Tämän vuoksi kodin ja asunnon erottaminen toisistaan on keskeistä erityisesti asunnottomuuden kontekstissa – pelkkä fyysinen asunto ei välttämättä ratkaise ongelmaa, ellei sen mukana tule edellytyksiä kodin rakentamiselle ja kiinnittymiselle. Mikäli ihminen ei tunne asuntoaan kodiksi, hän ei välttämättä ota sitä

vastuulleen eikä näin ollen huolehdi siitä tai välitä vuokranmaksusta. (Juhila 2018, 21; Perkiö & Pekkarinen 2022, 11.)

Asuminen ja asunto kuuluvat ihmisen perusoikeuksiin ja tarpeisiin (Lehtonen & Salonen 2008, 10) ja asunto on keskeinen tekijä ihmisen kiinnittymisessä sosiaaliseen ympäristöön (Saari, 2015). Asumisen merkityksestä jokapäiväisessä elämässä ei voi olla epäilystäkään. Se ei ole ainoastaan katto pään päällä, vaan koti on olemassaolon keskeinen tukikohta. (Moons 2018.) Asuminen tulkitaan nykyisin laajasti ihmisoikeudeksi, jota julkisen vallan täytyy edistää. Se nähdään oikeutena erityisesti siksi, koska se edistää oikeudenmukaisuutta, ehkäisee inhimillistä kärsimystä sekä vahvistaa turvallisuutta, kansantaloutta ja kansanterveyttä. (Niemi ym. 2025, 194.)

Ihmisen elämäntilanne, mahdollisuudet ja kokemukset näyttäytyvät tietynlaisena asumisena, ja tietynlainen asuminen sallii tietynlaisen arjen ja elämän. Asumista ei siis voi nähdä erillisenä muusta elämästä, sillä se kulkee rinnakkain elämän muiden polkujen kanssa. Kun asumista tarkastellaan laajemmassa kontekstissa, siitä tulee osa isompaa elämäntarinaa – siihen vaikuttaa niin työllisyys ja työttömyys, terveys ja sairaus, päihteiden käyttö ja raitistuminen, osallisuus ja osattomuus, itsenäisyys ja tuen tarve, elämän haasteet ja voitot kuin eri elämänvaiheet lapsuudesta vanhuuteen. Nämä muovaavat ihmisen olemista, paikkaa ja paikattomuutta yhteiskunnassa. (Juhila & Kröger 2016, 224.)

On haastavaa tarkastella asunnottoman ihmisen kokemuksia ja käsitystä kodin määrittelystä, sillä koti voi saada merkityksiä, jotka eivät vastaa tavanomaisia määritelmiä (Noussiainen 2021, 66). Parsell (2012) osoitti tutkimuksessaan, että koti on vahva ihanne, mutta se liittyy aina arjen todellisuuteen. Yksilön arkielämä ja elämäntarina muovaavat käsitystä kodista. Siksi on tärkeää ottaa tämä konteksti huomioon, jotta voidaan ymmärtää, mitä koti merkitsee henkilökohtaisesti ihmisille. Jotta osataan ymmärtää, miten asunnottomat ihmiset hahmottavat kodin, on välttämätöntä ymmärtää heidän elämänsä todellisuus asunnottomina. Joissain tutkimuksissa on esitetty, että asunnottomat ihmiset muodostavat vaihtoehtoisia käsityksiä kodista, mutta Parsellin tutkimuksessa osoitettiin vastakkainen näkökulma – kodin tunne rakentui asumisesta omassa kodissa. Tutkimuksessa osoitettiin myös, että asunnottomat kokivat kodin merkityksiin kuuluvan oman arjen hallitseminen ja tavalliset asiat, kuten mahdollisuus peseytyä ja tehdä ruokaa. Koti nähtiin olennaisena ratkaisuna erilaisiin ongelmiin ja asunnottomat kokivat kodin ja asumisen

niin sanotusti normaalina, ja että normaaleilla ihmisillä on koti. (Mt., 159–160, 168–180.) Toisaalta elämänkulun raskaat ja vaikeat ongelmat voivat aiheuttaa sen, ettei mikään paikka tunnu kodilta (Granfelt 2024, 222).

2.4 Asunnottomuus sosiaalisena ongelmana

Asunnottomuutta voidaan tarkastella sosiaalisena ongelmana, joka ulottuu yksittäisten ihmisten elämäntilanteita laajemmalle ja koskettaa näin ollen koko yhteiskuntaa. Sosiaalisen ongelman käsite tarjoaa välineen ymmärtää, miksi asunnottomuus nähdään yhteiskunnallisesti merkittävänä ilmiönä eikä pelkästään yksilöllisenä elämäntilanteena. Perkiö ja Pekkarinen (2022, 6) toteavat asunnottomuuden olevan yksi hankalimmista sosiaalisista ongelmista ja erittäin vaikeasti ratkaistava. Hänninen (2010, 169) kuvailee puolestaan asunnottomuutta strategisesti tärkeänä sosiaalisena ongelmana, sillä hän näkee sen moniongelmaisuuden keskeisenä tekijänä. Sosiaalisten ongelmien määrittely on merkittävää sosiaalityön kannalta, koska niiden heikentäminen ja mahdollinen poistaminen on sosiaalityön keskeinen tehtävä (Pösö 2022, 85). Koska sosiaalityön rutiininomaisia ja erityisiä kohteita ovat haitalliset olosuhteet ja käyttäytyminen, on sosiaalityöllä asiantuntijuutensa takia merkittävä valta tulkita ongelmia. Sosiaalityöllä on tätä kautta mahdollisuus muokata tai vahvistaa itsestäänselvyyksiä. Sosiaalityö ei kuitenkaan ole ainut professio, joka on kiinnostunut sosiaalisista ongelmista ja niitä tulkitaan monissa eri paikoissa – niin arkipäiväisissä jutusteluissa, mielipidepalstoilla, uutisissa, televisiosarjoissa, kouluissa ja päiväkodeissa, tieteellisissä kirjoituksissa ja keskusteluissa luodaan tulkin-toja joidenkin tilanteiden, käyttäytymisen tai olosuhteiden haitallisuudesta. (Jokinen ym. 1995, 14.)

Yksi tunnetuimmista sosiaalisen ongelman määritelmistä on Fullerin ja Myersin (1941) toteamus, jonka mukaan: "*Social problems are what people think they are*" (Malcolm & Kitsuse 2017, 31). Määritelmä korostaa, ettei sosiaalinen ongelma muodostu pelkästään objektiivisista olosuhteista, vaan siitä, että ihmiset määrittelevät jonkin ilmiön ongelmalliseksi. Samansuuntaisesti Malcolm ja Kitsuse (2017, 143) toteavat, että sosiaaliset ongelmat syntyvät, kun ihmisryhmät esittävät joidenkin olosuhteiden olevan sietämättömiä

ja vaativan muutosta. Oleellinen muutos tapahtuu, kun sosiaalisten ongelmien vakiintumisen prosessissa jokin instituutio alkaa käsitellä kyseistä ongelmaa. Ongelman tultaessa osaksi institutionaalista käytäntöä se tulee myös erilaisten intressien ja toiminnan kohteeksi. (Jokinen ym. 1995, 13.) Edellä kuvattu korostaa yhteiskunnan keskeistä roolia sosiaalisten ongelmien määrittelyssä. Ilman kollektiivista yhteisymmärrystä siitä, että ilmiö on haaste, se ei voi nousta sosiaalisen ongelman tasolle. Suomessa vallitsee laaja yhteisymmärrys oman asunnon tarpeesta (Saari 2015, 22).

Myös normatiivinen lähestymistapa painottaa yhteiskunnan arvojen merkitystä. Normatiivisen lähestymistavan mukaan sosiaalinen ongelma on olosuhde, jonka huomattava määrä ihmisiä määrittelee poikkeamaksi sellaisesta sosiaalisesta normista, jota he pitävät tärkeänä (Malcolm ja Kitsuse 2017, 31). Sosiaalinen ongelma on merkittävä ristiriita laajasti jaettujen yhteiskunnallisten normien ja todellisten yhteiskunnallisten olosuhteiden välillä. Simpuran (1991, 7) mukaan sosiaalisia ongelmia voidaan nimittää yhteisesti hyvinvointivajeiksi. Ne siis kuvaavat kirjaimellisesti vajetta hyvinvoinnissa.

Sosiaalisia ongelmia voi lähestyä myös funktionaalisesta näkökulmasta. Malcolm ja Kitsuse (2017, 23) mukaan funktionaalisessa lähestymistavassa sosiaalisiksi ongelmiksi tunnistetaan sellaiset olosuhteet tai käyttäytymismuodot, jotka estävät yhteiskunnan tavoitteiden toteutumista, häiritsevät yhteiskunnan sujuvaa toimintaa tai horjuttavat sen tasapainoa. Merton puhuu sosiaalisesta epäjärjestyksestä. Hänen mukaansa sosiaalinen epäjärjestys viittaa sosiaalisen järjestelmän puutteisiin tai epäonnistumisiin siten, että yhteisön tavoitteet ja sen jäsenten yksilölliset päämäärät toteutuvat heikommin kuin ne voisivat toimivammassa järjestelmässä. (Merton 1961, 800.) Asunnottomuus voidaan nähdä funktionaalisesta näkökulmasta sosiaalisena ongelmana, joka ilmentää yhteiskunnan rakenteiden puutteita. Jos yhteiskunta ei kykene turvaamaan yksilöiden perustavanlaatuista asumista, voidaan sen katsoa epäonnistuvan yhden keskeisen hyvinvointitavoitteensa toteuttamisessa. Näin asunnottomuus ei näyttäydy pelkästään yksilön ongelmana, vaan myös yhteiskunnallisen järjestelmän toimivuutta haastavana ilmiönä. Molemmat lähestymistavat lähtevät siitä, että sosiaaliset ongelmat ovat yhteiskunnan jäsenten sosiaalisiksi ongelmiksi määrittelemiä olosuhteita (Malcolm & Kitsuse 2017, 32).

Jos sosiaalinen ongelma ei saavuta sellaista uskottavuutta ja hyväksyttävyyttä, joka mahdollistaa sen pääsyn julkisen keskustelun areenoille, se on tuomittu kuihtumaan (Malcolm

& Kitsuse 2017, 140). Voidaan todeta, että sosiaalinen ongelma tarvitsee yhteiskunnallisen hyväksynnän. Ilmeisten sosiaalisten ongelmien lisäksi on olemassa piileviä sosiaalisia ongelmia, jotka ovat ristiriidassa yhteiskunnan arvojen kanssa, mutta joita ei vielä yleisesti tunnisteta ongelmiksi (Malcolm & Kitsuse 2017, 35). Tämä erottelu ilmeisiin ja piileviin sosiaalisiin ongelmiin auttaa tarkastelemaan sitä, miksi kaikki haitalliset olosuhteet eivät saa samanlaista yhteiskunnallista huomiota. Tätä näkökulmaa voidaan soveltaa varovaisesti myös piiloasunnottomuuteen. Piiloasunnottomuus on asunnottomuuden tunnistettu muoto, mutta sen näkymättömyys vaikeuttaa ilmiön laajuuden havaitsemista ja sen nostamista julkisen keskustelun kohteeksi.

Sosiaalisen ongelman keskeinen piirre on sen kollektiivinen luonne. Kyse ei ole yhden yksilön ongelmasta, vaan ilmiöstä, joka koskettaa ihmisryhmää ja jonka ratkaiseminen edellyttää yhteiskunnallisia toimia. Tämän tuovat esiin myös Keskimäunu ja Lindh (2026, 201), jotka painottavat, ettei asunnottomuus ole vain yksilöllinen tilanne, vaan se on itseasiassa seuraus sosiaalisista, taloudellisista ja poliittisista rakenteista. Tavallaan voidaan nähdä yhteiskunnan epäonnistumisena se, että ylipäättään sosiaalisia ongelmia on olemassa.

Sosiaaliset ongelmat muuttuvat myös ajassa. Se, mitä tiettyinä aikana pidetään ongelmana, voi muuttua arvojen, tutkimustiedon ja yhteiskunnallisen keskustelun muuttuessa (Malcolm & Kitsuse 2017, 130–131). Pösön (2022, 85) mukaan sosiaalisten ongelmien tulkinta ja määrittely tutkimuskentässä, palvelujärjestelmässä ja ammatillisissa käytännöissä muuttuu jatkuvasti, mutta muuttumatonta on se, että niissä on kyse aina sosiaalisista suhteista, instituutioista ja toiminnasta tavalla tai toisella. Myös puhetyyli sosiaalisista ongelmista muuttuu ajan kuluessa. Aikoinaan muiden nurkissa asustavia loisia ei pidetty osana nykyisin asunnottomuudeksi tunnistettua sosiaalisen ongelman kategoriaa. (Jokinen ym. 1995, 12–13.) Tämä näkyy myös asunnottomuudessa. Nykyisin asunnottomuutta ei tarkastella pelkästään yksilön epäonnistumisena tai henkilökohtaisena ongelmana, vaan yhä useammin rakenteellisena ilmiönä. Keskimäunun ja Lindhin (2026, 265) mukaan asunnottomuus on yhteiskunnallinen ilmiö, joka liittyy vahvasti rakenteelliseen epäoikeudenmukaisuuteen.

Sosiaalityön näkökulmasta asunnottomuus ei ole ainoastaan asumiseen liittyvä kysymys, vaan myös osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja perustavanlaatuisiin oikeuksiin liittyvä

ilmiö. Vakituisen asunnon puuttuminen voi vaikeuttaa mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan täysivaltaisena jäsenenä ja heikentää yksilön kokemusta turvallisuudesta, jatkuvuudesta ja kuulumisesta (Keskimaunu & Lindh 2026, 284–286; Johnson & Chamberlain 2008, 354). Tämän vuoksi asunnottomuuden ehkäisy ja vähentäminen ovat keskeisiä sosiaalipoliittisia tavoitteita sekä Suomessa että kansainvälisesti. Simpura (1991, 7) kutsuu sosiaalipoliittikkaa sosiaalisten ongelmien lieventämiseen tähtääväksi toiminnaksi. Tässä näkyy juuri se, kuinka myös yhteiskunnalle annetaan vastuu ja rooli asunnottomuuden ratkaisemiseksi.

Sosiaalisille ongelmille on tyypillistä niiden kietoutuminen toisiinsa. Myös asunnottomuuteen liittyy usein samanaikaisia ja toisiaan vahvistavia vaikeuksia (Lindh & Hautala 2026, 360; Keskimaunu & Lindh 2026, 284). Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi leimautuminen sekä vaikeudet muodostaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita ja heikompi pääsy palveluihin (Ketel & Abdoli 2024, 757). Erkkilän ja Stenius-Ayoaden (2009) pääkaupunkiseudun asunnottomien vastaanottoyksiköiden asiakkaita käsittelevässä tutkimuksessa asunnottomuuden liittyviksi tekijöiksi tunnistettiin erilaiset toisiinsa kietoutuneet ongelmat, kuten mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö, ihmissuhdeongelmat, arjen hallitsemattomuus, köyhyys sekä sosiaalisen tuen ja verkoston puuttuminen.

Myös Piat kumppaneineen (2015) määrittelivät asunnottomuuden syyksi useat, toisiinsa kietoutuneet ja kasaantuneet ongelmat, jotka lopulta johtavat asunnottomuuteen. Esimerkiksi perheessä voi syntyä konflikti perheenjäsenen päihteiden käytöstä, joka johtuu jonkin trauman käsittelystä, mikä voi aiheuttaa niin suuren perhekonfliktin, että heitetään ulos asunnosta ja niin edelleen. (Mt. 8–9.) Asunnottoman sosiaalinen piiri vaikuttaa tilanteeseen myös, sillä päihteitä käyttävän asunnottoman sosiaaliset verkostot voivat muodostua pääasiassa muista samankaltaisessa elämäntilanteessa olevista henkilöistä, mikä voi ylläpitää päihteiden käyttöä ja vaikeuttaa asunnottomuudesta irtautumista. Päihdeongelmaisena asunnottomana elämä voi pyöriä rahan hankkimisen, päihteiden hankkimisen ja niiden käytön ympärillä. Työnhaku ja asunnon etsiminen eivät välttämättä kuulu tällöin arkeen, ja tämän vuoksi asunnottomuus voi pitkittyä. (Chamberlain & Johnson 2011, 70.)

Asunnottomuuteen liittyy vahvoja yhteiskunnallisia mielikuvia ja käsityksiä. Julkisessa keskustelussa asunnottomuutta voidaan selittää esimerkiksi yksilön omien valintojen, elä-

mäntilanteiden tai laajempien yhteiskunnallisten rakenteiden kautta. Asunnottomuus ilmiönä liitetään yleensä jollain tavalla huono-osaisuuteen. Yleisenä pidetty mielikuva asunnottomuudesta on alkoholistimies, joka oleskelee siltojen alla. Mielipiteet ovat kuitenkin alkaneet muuttua voimakkaan kansalaisaktiivisuuden myötä. (Lehtonen & Salonen 2008, 17.) Esimerkiksi Kivipellon ja kumppaneiden (2023, 27) mukaan asunnottomuudesta ei voi syyllistää yksilöitä, koska yhteiskunnalliset raamit ohjailevat ihmisten mahdollisuuksia ja valintoja, kun taas Chamberlainin ja Johnsonin (2011, 74) mukaan rakenteellisista tekijöistä huolimatta ihmiset tekevät jatkuvasti päätöksiä omasta elämästään. Se, millaisia selitysmalleja korostetaan, vaikuttaa samalla siihen, millaisena ongelmana asunnottomuus ymmärretään ja millaisia ratkaisuja siihen pidetään perusteltuina. Tästä syystä asunnottomuus ei ole pelkästään sosiaalinen ilmiö, vaan myös julkisessa keskustelussa rakentuva sosiaalinen ongelma. Malcolm & Kitsuse (2017, 130) nostavatkin esille, että sosiaalinen ongelma on jatkuvasti dynaamisessa muodostumisen prosessissa.

2.5 Asunnottomuus yhteiskunnallisena ja poliittisena ilmiönä

Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 19 §:n mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Lisäksi Suomen perustuslain 22 § velvoittaa julkista valtaa turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Näin ollen asunnottomuuden ehkäiseminen ja vähentäminen eivät ole pelkästään sosiaalipoliittisia tavoitteita, vaan myös julkisen vallan perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä velvollisuuksia. Saaren (2015, 27) mukaan asunnottomuus mittaa julkisen vallan kykyä hoitaa tehtäviään poikkeuksellisen vaikeassa tapauksessa.

Käsitys asunnottomuudesta on vaihdellut ajan saatossa yhteiskunnassa. Välillä on painotettu yksilön piirteitä, terveydentilaa ja päihteiden käyttöä, ja välillä on keskitytty rakenteellisiin tekijöihin. Vielä 1970–1980-luvuilla asunnottomuuskeskusteluissa huomio kiinnittyi yksilön valintoihin ja piirteisiin, kunnes tämän jälkeen asunnottomuutta alettiin tarkastelemaan rakenteellisesta näkökulmasta. (Kärkkäinen 2005, 293.) Tähän voi liittyä myös se, että 1970-luvulla alettiin puhua asunnottomuudesta kodittomuuden ja irtolaisuuden sijaan (Hänninen 2010, 172). Asunnottomuus ilmiönä vaihtelee ja muuttuu jatkuvasti, sillä yhteiskunnalliset olosuhteet ja erilaiset osatekijät vaikuttavat siihen jatkuvasti. Näin

ollen asunnottomuuteen ilmiönä voidaan vaikuttaa. (Liukko & Karjalainen, 2023, 11.) Merton (1938, 674) painottaa, etteivät yksilöiden toimintamahdollisuuksia määritä pelkästään heidän omat valintansa, vaan myös yhteiskunnan rakenteelliset mahdollisuudet ja rajoitukset.

Sosiaaliset ongelmat eivät kehity yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi itsestään, vaan niiden tunnistaminen edellyttää julkista keskustelua, vaatimuksia ja poliittista toimintaa. Malcolm ja Kitsuse (2017, 143) toteavat, että vaatimusten ja valitusten esittäminen on olennainen osa yhteiskunnallista ja poliittista elämää. Asunnottomuus ei siten ole ainoastaan sosiaalinen ilmiö, vaan myös poliittinen kysymys, jonka ratkaiseminen edellyttää yhteiskunnallisia päätöksiä ja resurssien kohdentamista. Saaren (2015, 108) mukaan huono-osaisimpia koskevan politiikan ytimessä on kysymys alentuneen toimintakyvyn säilyttämisestä, palauttamisesta ja parantamisesta. Poliittisessa päätöksenteossa määritellään esimerkiksi sosiaaliturvan taso, asumiseen kohdistuvat tuet, kohtuuhintaisen asuntotuotannon laajuus sekä sosiaali- ja terveystalouden resursointi. Näillä ratkaisuilla on merkittävä vaikutus siihen, kuinka tehokkaasti asunnottomuutta voidaan ehkäistä ja vähentää.

Hallituksen esityksessä (HE 129/2022 vp, 4) tavoitteeksi asetetaan pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä. Tavoitteen kirjaaminen hallituksen esitykseen osoittaa, että asunnottomuus tunnistetaan valtakunnallisesti merkittäväksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, jonka ratkaiseminen edellyttää pitkäjänteistä poliittista ohjausta. Samalla se osoittaa, että asunnottomuuteen ei suhtauduta pelkästään yksilöllisenä elämäntilanteena, vaan ilmiönä, johon voidaan vaikuttaa yhteiskunnallisin toimin.

Poliittiset tavoitteet ja käytännön päätökset eivät kuitenkaan aina kulje samaan suuntaan. Vaikka pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen on asetettu kansalliseksi tavoitteeksi, samaan aikaan sosiaaliturvaan kohdistuneet leikkaukset, asumiskustannusten nousu ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puute voivat lisätä asunnottomuuden riskiä. Tämän vuoksi asunnottomuus on jatkuvasti myös poliittisen keskustelun kohteena oleva ilmiö, jossa erilaiset näkemykset hyvinvointivaltion vastuusta, julkisista menoista ja sosiaalipolitiikan painopisteistä kohtaavat. Poliittiset ratkaisut eivät vaikuta ainoastaan siihen, millaisia palveluja tai taloudellista tukea ihmisille on tarjolla, vaan myös siihen, millä tavoin avun tarve tunnistetaan ja tunnustetaan. Hautalan ym. (2026, 14–15) mukaan yhteiskun-

nallinen järjestelmä, kuten lainsäädäntö, sosiaaliturva ja palvelujärjestelmä, voi joko tunnistaa tai evätä yksilön oikeuden apuun ja huolenpitoon. Samalla järjestelmä määrittää, milloin yksilön hätä nähdään riittävän oikeutettuna yhteiskunnallisten tukitoimien näkökulmasta.

Asunnottomuuden kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että poliittiset ratkaisut vaikuttavat paitsi ilmiön ehkäisyyn myös siihen, millaisena avun tarpeena asunnottomuus yhteiskunnassa ymmärretään ja millaisia vastauksia siihen tarjotaan. Hyvinvointiyhteiskunnassa asunnottomuus nähdään yleensä ei-hyväksyttävänä tilanteena (Juhila ym. 2025, 130). Hyvinvointiyhteiskunnan todelliset arvot mitataan siinä, kuinka se pitää huolta kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevista ihmisistä (Hautala ym. 2026, 9). Asunnottomat nähdään marginaalissa ja heikossa asemassa elävinä henkilöinä, joiden elintaso nojaa paljolti yhteiskunnan tukeen (Saari 2015, 14). Suomea pidetään pohjoismaisena hyvinvointivaltiona, minkä vuoksi asunnottomuus näyttäytyy erityisen haastavana ilmiönä. Jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja asumiseen kuuluu hyvinvointivaltion keskeisiin tavoitteisiin. Asuminen nähdään perusoikeutena (Granfelt 2022, 235; Kaakinen 2013, 16).

Asunnottomuuden ehkäisemistä voidaan perustella paitsi inhimillisillä myös taloudellisilla syillä. Pitkittynyt asunnottomuus on yhteydessä lisääntyneeseen palveluntarpeeseen, minkä vuoksi sen ehkäisemistä ja vähentämistä on perusteltu myös yhteiskuntataloudellisilla hyödyillä (Kaakinen 2013, 16–17). Erkkilän ja Stenius-Ayoaden (2009) tutkimuksen mukaan Helsingin asunnottomat käyttivät terveyskeskuksen palveluja valtaväestöön verrattuna yli kuusi kertaa enemmän. Päivystyskäyntejä asunnottomilla valtaväestöön verrattuna oli yli 16 kertaa. Koska päivystyksessä hoidetaan vain välittömiä toimenpiteitä vaativat tilanteet, krooniset sairaudet voivat jäädä hoitamatta. (Mt., 59, 118.)

Helsingin kaupungin asumisneuvonnan arviointien mukaan asunnottomuuden ehkäiseminen voi säästää noin 17000–52000 euroa vuodessa henkilöä kohden, riippuen henkilön tilanteesta ja tarvittavista palveluista (Kaakinen 2023, 9). Sininauhasäätiön (2025) teettämän selvityksen mukaan vuosi pitkäaikaisasunnottomana kustantaa noin 40 400 euroa. Se koostuu toimeentulotuen (7 100 euroa), päihdepalvelujen (5 627 euroa), sosiaalipalvelujen (14 228 euroa), poliisin (1 227 euroa), vankeinhoidon (2 813 euroa), erikoissairaanhoidon (5 614 euroa) sekä psykiatrisen erikoissairaanhoidon (3 775 euroa) kustan-

nuksista. Asunnoton on keskimäärin 6 vuorokautta sairaalassa vuosittain, asumisyksikössä asuva 3,9 vuorokautta ja itsenäiseen asumiseen kuntoutuneella enää 1,2 vuorokautta. Yksi sairaalavuorokausi hoidosta riippuen maksaa sadoista euroista tuhansiin, ja pitkäaikaisasunnottomien sairaalavuorokaudet maksavat vuosittain 8,2–13,7 miljoonaa euroa. (Sininauhasäätiö 2025.)

Julkisen talouden leikkaukset kohdentuvat väistämättä niihin eniten, jotka käyttävät palveluita ja tulonsiirtoja (Saari 2015, 13). Fetzer, Sen sekä Souza (2023) tarkastelivat tutkimuksessaan asumistuen leikkauksen seurauksia Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Leikkaus oli huomattava, sillä se koski noin 5,1 prosenttia kotitalouksista ja leikkasi keskimäärin 600 puntaa vuodessa yhdeltä kotitaloudelta. Asumistuen leikkauksen nähtiin lisäävän asumisen epävarmuutta, joka ilmeni häätöjen lisääntymisenä, tilapäismajoituksen yleistymisenä sekä katuasunnottomuuden lisääntymisenä. Leikkauksella odotettiin suurta, yli 600 miljoonan punnan vuotuista säästöä, mutta ensisijaisesti se johti kustannusten siirtymiseen kuntien joutuessa täyttämään lakisääteisiä velvollisuuksiaan, jotta kotitaloudet eivät joutuneet asunnottomiksi leikkausten seurauksena. Kuntien menojen noustessa valtion tavoitesäästöistä ei toteutunut puoltakaan. (Mt. 558.) Tutkimus osoittaa, että sosiaaliturvaan kohdistuvat säästötoimet eivät välttämättä vähennä julkisia menoja kokonaisuutena, vaan voivat siirtää kustannuksia toisiin palveluihin ja lisätä asunnottomuudesta aiheutuvia yhteiskunnallisia kustannuksia. Yhdessä nämä tutkimukset osoittavat, että asunnottomuudesta aiheutuvat kustannukset eivät muodostu pelkästään asumisen puutteesta, vaan ennen kaikkea sosiaali-, terveys- ja rikosseuraamuspalvelujen lisääntyneestä käytöstä. Tämä tukee näkemystä siitä, että ennaltaehkäisy voi olla myös yhteiskuntataloudellisesti perusteltua. Myös Hänninen (2010, 170) toteaa asunnottomuuden vähentämisen olevan kustannustehokasta, sillä asunnottomuus oheisvaikutuksineen tulee kalliiksi yhteiskunnalle ja arvelee asunnottomuuden vähentämisen ja ehkäisemisen tulevan halvemmaksi kuin asunnottomuuden aiheuttamat kulut yhteensä.

Asunnottomuuden tehokas vähentäminen edellyttää moniammatillista tukea sekä sosiaali-, terveys- ja asumispalvelujen integraatiota (Kaakinen 2013, 18–20). Asunnottomuus Tampereella 2022 -raportissa käytettiin pyöröovi-ilmiötä kuvaamaan asunnottomia ihmisiä, joilla on mielenterveysongelma tai psykiatrinen sairaus sekä samanaikaisesti päihdeongelma. Asunnottomat, jotka kamppailevat pyöröovi-ilmiön seurauksista, kiertävät eri päihde- ja asumispalveluita, mutta he palaavat aina ainoaan pysyvään palveluunsa, eli

Tampereen asumispäivystykseen. Pyöröovi-ilmiötä voidaan selittää sosiaalisten ongelmien merkittävällä kasaantumisella, ja ilmiö ruokkii itse itseään toimien samalla osittain ongelman syynä. (Perkiö & Pekkarinen 2022, 5.) Pyöröovi-ilmiö koskettaakin etenkin ihmisiä, joilla on monia, toisiinsa kietoutuneita ongelmia (Juhila 2018, 170).

Pyöröovi-ilmiön voidaan katsoa olevan esimerkki palvelutarpeiden ja -toimintojen koordinaation puutteesta. Jos asiakkaalla on sekä päihde- että mielenterveysongelma, hän ei välttämättä saa hoitoa kumpaankaan, koska ”on se toinen ongelma” ja asiakasta voidaan kehottaa hoitamaan toinen ongelma ennen toista. Näiden asiakkaiden tarvitsemat palvelut eli mielenterveyshuollon palvelut, päihdehuollon palvelut ja asumispalvelut ovat kuitenkin liian kaukana toisistaan palvelujärjestelmässä, vaikka he usein voivat tarvita kaikkia palveluita yhtä aikaa. (Juntunen 2024.) Lisäksi asunnottomat ihmiset saattavat kohdata syrjintää ja negatiivisia asenteita terveydenhuollon palveluissa (Kivipelto ym. 2023, 27). Pyöröovi-ilmiö havainnollistaa, ettei asunnottomuutta voida ratkaista yksittäisten palvelujen avulla, vaan kyse on palvelujärjestelmän kyvystä vastata samanaikaisesti useisiin toisiinsa kietoutuviin ongelmiin. Asumissosiaalityö on työtä, jonka avulla pystytään turvaamaan myös päihteitä käyttävien rikoskierteessä elävien ja mielensairauksista kärsivien henkilöiden asuminen omassa kodissaan itsenäisesti (Granfelt 2022, 234). Asumissosiaalityöllä pyritään siten tukemaan asunnotonta tai sen uhatta olevaa henkilöä kokonaisvaltaisesti.

Tärkeä käännekohta asunnottomuuden vähentämisessä oli vuosi 1987, jota kutsutaan kansainväliseksi asunnottomuuden vuodeksi ja silloin päätettiin poistaa asunnottomuus Suomesta (Saari 2015, 135). Suomea on pidetty 2000-luvulla asunnottomuuden vähentämisen mallimaana (Keskimaunu & Lindh 2026, 283). Yksi keskeinen syy tähän on ollut Asunto ensin -periaatteen käyttöönotto. Se syntyi omista kotimaisista lähtökohdista, mutta sillä on yhtäläisyyksiä amerikkalaisen Asunto ensin -periaatteen eli Housing First -periaatteen kanssa (Kaakinen 2013, 16). Asunto ensin periaatteen mukaisesti asunnottomalle tarjotaan ensin asunto velvoittamatta asunnon vuokraajaa päihteettömyyteen (Saari 2015, 148).

Asunto ensin -periaatteella tarkoitetaan sitä, että terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen ei saa olla edellytyksenä asunnon järjestymiselle. Kaakisen (2013, 20) mukaan Asunto ensin -malli on saanut juuri tästä kritiikkiä, sillä malli mukainen toiminta

näyttää kohdistuvan varsin rajattuun joukkoon asunnottomia, keskeisenä kohderyhmänä näyttävät olleen mielenterveyskuntoutujat, erityisesti psykiatrisesta laitoshoidosta avohoitoon siirtyvät asunnottomat. Mallin tavoitteena on poistaa ja ehkäistä asunnottomuutta, mutta samanaikaisesti luoda asunnottomuutta kokeneille tai asunnottomuusuhan alla eläville edellytykset toipua esimerkiksi mielenterveyden ongelmista ja päihderiippuvuuksista (Granfelt ym. 2015, 73). Granfelt (2022, 238) muistuttaa, että asunnon katsotaan luovan edellytykset asukkaalle sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumiselle ja osallisuudelle hänen merkitykselliseen toimintaansa.

Suomalainen asuntopolitiikan toimeenpano on hajautunut useille toimijoille, kuten kunnille, mutta myös Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle sekä Raha-automaattiyhdistykselle (Saari 2015, 134). Asuntopolitiikan selkeänä haasteena korostetaan kunnallisen asuntopolitiikan rajallisia mahdollisuuksia puuttua ja vaikuttaa asunnottomuuteen, sillä kunnallinen välivuokraustoiminta arvioidaan riittämättömäksi ja yksityisen sektorilla vuokranantajalla on usein liian tiukat ehdot aikuissosiaalityön asiakkaille, jotka ovat voineet menettää luottotietonsa (Keskimaunu & Lindh 2026, 281). Erityisesti pääkaupunkiseudulla asunnottomuuden taustalla vaikuttavat rakenteelliset tekijät, kuten kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittämättömyys ja korkeat asumiskustannukset (Ympäristöministeriö 2019, 26; Kostiainen & Laakso 2015, 85). Markkinavetoinen asuntotuotanto ei vastaa vähävaraisten, pienituloisten tai köyhien kansalaisten tarpeisiin (Granfelt ym. 2015, 73).

Paraskaan asumissosiaalityö ei tuota tuloksia, ellei asuntoja ole tarjolla myös pienituloisille ja köyhille myös heille, jotka oireilevat päihteiden käytöllä, mielisairauksilla ja rikollisilla elämäntavoilla (Granfelt ym. 2015, 80). Merton (1938, 798) mukaan monet yhteiskunnalliset ongelmat eivät synny siksi, että joku olisi ne tietoisesti aiheuttanut, vaan ne ovat yhteiskunnan toiminnan tahattomia seurauksia. Yhteiskunnan resursseja on rajallisesti, minkä vuoksi poliittisissa päätöksissä joudutaan jatkuvasti tekemään priorisointeja. Nämä ratkaisut voivat tahattomasti lisätä joidenkin väestöryhmien riskiä joutua asunnottomiksi tai vaikeuttaa siitä irtautumista.

Saaren (2015, 206) mukaan suomalaiset näkevät asunnottomuuden niiden yksilön kuin yhteiskunnan vastuulla olevana ongelmana. Edellä esitetyn perusteella asunnottomuus

näyttäytyy ilmiönä, joka kietoutuu tiiviisti yhteiskunnallisiin rakenteisiin, poliittisiin valintoihin ja hyvinvointivaltion toimintakykyyn. Yksilöiden toimintamahdollisuuksia eivät määritä pelkästään heidän omat valintansa, vaan myös yhteiskunnan rakenteelliset mahdollisuudet ja rajoitukset (Merton 1938, 674). Lopulta yhteiskunta luo olosuhteet, joissa eletään. Näin ollen asunnottomuutta ei voida ymmärtää pelkästään yksilön elämäntilanteena, vaan yhteiskunnallisena ja poliittisena kysymyksenä.

3 Teoreettinen viitekehys

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Tutkimuksessamme on keskeistä tarkastella median luomaa kuvaa asunnottomuudesta. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi. Sosiaalinen konstruktionismi on jakautunut teoria (Niska, Venäläinen, Olakivi & Cañada 2024, 14). Vaikka sosiaalinen konstruktionismi sisältää erilaisia suuntauksia, niitä yhdistää näkemys kielen keskeisestä roolista todellisuuden rakentumisessa. Kielellä nähdään olevan aktiivinen rooli yhteiskunnassa. Se on tekijä, joka rakentaa ympärillä olevaa yhteiskuntaa. Se nähdään sosiaalisessa konstruktionismissa osana todellisuutta ja toisaalta keskeisenä tekijänä vaikuttaen siihen, millaiseksi todellisuus rakentuu (Niska ym. 2024, 33). Kielenkäyttötilanne voi olla niinkin pieni kuin yksittäinen arkinen keskustelu tai muistilappu, ja suurimmillaan historiallinen ja yhteiskunnallinen tilanne. Keskeisenä ajatuksena kuitenkin on, että kielenkäyttö on aina kontekstisidonnaista. Kielenkäytöllä on aina seurauksia – sillä muutetaan käytänteitä, rakennetaan tietoa ja käytetään valtaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019.) Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen kiinnostuksen kohde on tarkastella, mitä ihmiset ja yhteiskunnat pitävät todellisena ja tietona sekä miten ja miksi nämä käsitykset rakentuvat (Niska ym. 2025, 17).

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan kieli ei ole pelkästään todellisuutta kuvaava väline, vaan sen kautta rakennetaan todellisuudelle annettuja merkityksiä ja tulkintoja (Niska, Venäläinen, Olakivi & Cañada 2024, 33). Esimerkiksi asunnottomuus ei ole pelkkä objektiivinen tila, vaan sen merkitykset muodostuvat yhteiskunnallisissa diskursseissa, joissa rakentuvat käsitykset siitä, kuka luokitellaan asunnottomaksi ja millaisista syistä ilmiötä pidetään ongelmallisena. Näin kieli ei ainoastaan rakenna asunnottomuudelle annettuja merkityksiä, vaan vaikuttaa myös siihen, miten ilmiö ymmärretään ja millaisia ratkaisuja siihen pidetään mahdollisina. Samalla kielenkäyttö voi rajata tiettyjä näkökulmia ja kokemuksia julkisen keskustelun ulkopuolelle.

Burrin (2015, 5) mukaan tieto rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi kielellä on keskeinen merkitys sosiaalisessa konstruktionismissa. Sosiaalinen vuorovaikutus ja erityisesti kieli ovat sosiaalisen konstruktionismin keskeisiä tarkastelun kohteita. Ihmisten väliset jokapäiväiset tapahtumat nähdään käytäntöinä, joiden aikana jaamme ja rakennamme yhteisiä tietokäsityksiämme. Kenneth Gergenin (1999, 47–49) mukaan sanat, joilla maailmaa kuvataan, eivät ole suoraa seurausta siitä, ”mitä on”, vaan luomamme merkitykset, selitykset ja kuvaukset syntyvät aina vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi se, miten ymmärrämme asunnottomuuden, on syntynyt ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Konstruktionismin näkökulmasta asunnottomuus ilmiönä on olemassa, mutta se, miten sitä määritellään ja millaisia merkityksiä siihen liitetään, rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä havainnollistaa Bergerin ja Luckmannin (1994, 133) näkemystä siitä, että sosiaalinen todellisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Bergen ja Luckmann (1994, 42 & 44) nostavat esiin ihmisten tavan luokitella toisiaan eri kategorioihin eli tyypityksiin. Tyypityksillä tarkoitetaan sitä, että ihmisiä luokitellaan erilaisiin kategorioihin heidän havaittujen ominaisuuksiensa tai piirteidensä perusteella. Esimerkiksi epäsiisti ulkoinen olemus, runsas tavaramäärä tai julkisissa tiloissa oleskelu voivat johtaa siihen, että henkilö tyypitellään asunnottomaksi riippumatta hänen todellisesta elämäntilanteestaan. Vaikka fyysinen ympäristö on yhteinen, sitä koskevat merkitykset rakentuvat yksilöiden erilaisissa sosiaalisissa todellisuuksissa. Gergen (2009, 3, 9) tuo esiin näkemyksensä siitä, että meidän elämänmuotomme on yhteydessä tapaan, jolla rakennamme maailmaa, koska pyrimme rakentamaan sen meille sosiaalisesti hyödylliseksi. Gergenin mukaan ihmisten käsitykset maailmasta rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi myös todellisuutta koskevat merkitykset voivat vaihdella yksilöiden ja yhteisöjen välillä. Median esittämät kuvaukset voivat osaltaan vahvistaa tai haastaa tällaisia tyypityksiä. Siksi on olennaista tarkastella, millaisia asunnottomuuteen liitettyjä tyypityksiä aineistossa rakennetaan.

Vaikka ihmiset voivat tulkita ilmiöitä eri tavoin, yhteiskunnassa rakentuu myös yhteisesti jaettuja käsityksiä niiden merkityksistä. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta todellisuus kuitenkin rakentuu aina historiallisen ja kulttuurisen kontekstin puitteissa. Tämä tarkoittaa, että yhteiskunnalliset ilmiöt, kuten asunnottomuus, eivät ole muuttumattomia tai universaaleja, vaan niiden merkitykset ja tulkinnat ovat sidoksissa tiettyyn aikaan ja

paikkaan. Niska ja kumppanit (2024, 25) korostavat, että esimerkiksi asunnottomuuden määritelmät ja sen käsittelytavat ovat muuttuneet historiallisesti ja kulttuurisesti. Myös media osallistuu näiden historiallisesti ja kulttuurisesti muuttuvien merkitysten rakentamiseen ja uusintamiseen.

Kulttuuriset ja historialliset prosessit vaikuttavat siihen, mitkä näkökulmat nousevat hallitseviksi ja millaiset jäävät marginaaliin. Tämä näkyy erityisesti mediassa, jossa tietyt diskurssit voivat nousta hallitseviksi julkisessa keskustelussa. Median kielenkäyttö heijastaa vallitsevia kulttuurisia arvoja ja yhteiskunnallisia tavoitteita, mutta samalla se myös osallistuu niiden rakentamiseen ja muokkaamiseen. Historian ja kulttuurin huomioiminen on siten keskeistä, kun tarkastellaan, miten median diskurssit rakentavat asunnottomuutta koskevaa todellisuutta. Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen lähtökohta on, että maailman ymmärtämisen tavat ovat kulttuurisesti ja historiallisesti rakentuneita eivätkä universaaleja. (Burr 2015, 3.)

Asunnottomuuden määritelmät ja siihen liitetyt merkitykset vaihtelevat yhteiskunnittain, minkä vuoksi tutkimuksen kansallinen konteksti on tärkeä huomioida. Bergen ja Luckmann (1994, 194–197) puhuvat ihmisten eri identiteettityypeistä eri maissa. Bergerin ja Luckmannin (1994, 194–197) mukaan yhteiskunnat rakentavat erilaisia identiteettejä ja merkitysjärjestelmiä. Tämä näkyy myös siinä, että asunnottomuutta määritellään ja tulkitaan eri tavoin eri yhteiskunnissa. Sosiaalista todellisuutta tarkasteltaessa on siten huomioitava se yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti, jossa yksilö tai yhteisö toimii. Burr (2015, 11) huomauttaa, että tapoihin ymmärtää vaikuttavat lisäksi ajanjakson aikana vallitsevat sosiaaliset ja taloudelliset puitteet. Kulttuureissa esiintyvät tiedon muodot ovat siis kyseisen kulttuurin tuotoksia, jonka takia ei tulisi olettaa, että tapamme ymmärtää on parempi tai lähempänä totuutta kuin muilla. (Mt.)

Sosiaalinen konstruktionismi tarjoaa myös välineitä ymmärtää, miten ilmiöt, kuten asunnottomuus, rakentuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen ja diskurssien kautta. Sosiaalinen konstruktionismi ei tarkastele asunnottomuutta pelkästään biologisena tai taloudellisena ilmiönä, vaan painottaa sille annettujen merkitysten ja määrittelyjen rakentumista. Niska ym. (2024, 25) huomauttavat, että asunnottomuuden merkitykset rakentuvat yhteiskunnallisissa määrittelyprosesseissa. Tämä näkökulma korostaa, että sosiaaliset ongelmat eivät ole neutraaleja, vaan ne rakentuvat yhteiskunnallisissa määrittelyprosesseissa. Näin

yhteiskunnassa rakentuvat käsitykset siitä, mitä pidetään esimerkiksi asunnottomuutena tai sosiaalisena ongelmana. Tästä syystä tutkimuksessa ei tarkastella sitä, millaista asunnottomuus "todellisuudessa on", vaan sitä, millaisia merkityksiä Helsingin Sanomien tekstit rakentavat asunnottomuudelle.

Edellä kuvatut sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdat muodostavat perustan diskursianalyysille, jossa kiinnostuksen kohteena ovat ne kielelliset käytännöt, joiden kautta todellisuutta ja sille annettuja merkityksiä rakennetaan. Niskan ym. (2024, 18) mukaan yhteiskunnan jäsenet sosiaalistuvat osaksi institutionaalista järjestystä omaksumalla sille ominaisia toimintatapoja, normeja ja käsityksiä. Keskeinen osa tätä prosessia on yhteiskunnassa vallitsevien ilmiöitä koskevien määritelmien omaksuminen. Tämä tapahtuu usein tiedostamatta, sillä harva ryhtyy kyseenalaistamaan esimerkiksi sitä, miten asunnottomuus ymmärretään. Bergerin ja Luckmannin (1994, 67–68) mukaan instituutiot ylläpitävät sosiaalista kontrollia juuri siksi, että niiden toimintatavat ja määritelmät alkavat näyttäytyä luonnollisina ja itsestään selvinä. Helsingin Sanomat osallistuu osaltaan siihen, millaisia käsityksiä yhteiskunnallisista ilmiöistä julkisessa keskustelussa rakentuu. Näin ollen Helsingin Sanomien tekstejä voidaan tarkastella aineistona, joka sekä heijastaa että rakentaa yhteiskunnassa vallitsevia asunnottomuutta koskevia diskursseja.

Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen kiinnostuksen kohde on tarkastella, miten kieli osallistuu yhteiskunnallisten merkitysten rakentumiseen ja millaisia seurauksia erilaisilla kielenkäytön tavoilla on (Niska ym. 2024, 33). Kielenkäyttö ei ole neutraalia, vaan siihen kietoutuvat aina yhteiskunnalliset merkitykset ja kulttuuriset tulkinnat. Diskurssit eivät ainoastaan kuvaa asunnottomuutta, vaan myös rakentavat sille annettuja merkityksiä ja vaikuttavat siihen, millaisena ilmiö ymmärretään. Esimerkiksi median esittämät kuvat asunnottomuudesta voivat joko vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä tai tuoda esiin uusia, vaihtoehtoisia tulkintoja. Konstruktionismi avaa mahdollisuuksia analysoida asunnottomuutta koskevia diskursseja.

Sosiaalisen konstruktionismin ytimessä on ajatus siitä, että yhteiskunnallisten ilmiöiden merkitykset rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Media on osa ihmisten jokapäiväistä vuorovaikutusympäristöä, minkä vuoksi se osallistuu myös asunnottomuutta koskevien merkitysten rakentumiseen. Niska ym. (2024, 22) kiteyttävät, että sosiaalisessa

konstruktionismissa maailma ja ihmisen paikka siinä nähdään ihmisten itsensä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentamina. Tämä lähtökohta on keskeinen myös tässä tutkimuksessa, sillä sen tavoitteena ei ole selvittää, millaista asunnottomuus objektiivisesti on, vaan tarkastella, millaisia merkityksiä Helsingin Sanomien tekstit rakentavat asunnottomuudesta. Median representaatiot osallistuvat siihen, millaisia käsityksiä asunnottomuudesta muodostuu ja millaisia näkökulmia ilmiöstä nostetaan esiin. Sosiaalinen konstruktionismi tarjoaa välineitä tarkastella näitä merkityksenannon prosesseja sekä sitä, miten kielenkäytön kautta tuotetaan ja ylläpidetään erilaisia tulkintoja yhteiskunnallisista ilmiöistä.

Niskan ym. (2024, 56) mukaan sosiaaliseen konstruktionismiin kuuluu ajatus siitä, ettei yhteiskunnallisista ilmiöistä ole olemassa yhtä objektiivista ja universaalia tulkintaa, vaan tieto rakentuu aina tiettyssä sosiaalisessa, kulttuurisessa ja historiallisessa kontekstissa. Burrin (2015, 2) mukaan sosiaalista konstruktionismia yhdistääkin ennen kaikkea pyrkimys kyseenalaistaa itsestään selvinä pidettyjä käsityksiä ja tarkastella kriittisesti niiden rakentumista. Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa sitä, että Helsingin Sanomien rakentamia asunnottomuutta koskevia merkityksiä ei pidetä ilmiön objektiivisena kuvauksena, vaan yhtenä tapana rakentaa ymmärrystä asunnottomuudesta.

3.2 Menetelmänä diskurssianalyysi

Tutkimuksen menetelmänä käytämme diskurssianalyysia, jonka teoreettinen perusta on sosiaalisessa konstruktionismissa (Burr 2015, 1). Jokinen (1999, 39) kuvaa sosiaalista konstruktionismia jopa diskurssianalyysin kodiksi. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tutkimusmenetelmä tukevat toisiaan, minkä vuoksi diskurssianalyysi soveltuu tutkimuksen tavoitteisiin hyvin. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on kuvata, selittää ja ymmärtää median käyttämiä diskursseja asunnottomuudesta. Luonteeltaan diskurssintutkimus on laadullista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen alle mahtuu laaja joukko erilaisia tutkimustapoja, joilla pyritään selittämään, ymmärtämään ja kuvaamaan erilaisia ilmiöitä, tapahtumia, seurauksia ja niin edelleen. Koska diskurssintutkimus keskittyy sosiaalisten ja kielellisten merkitysten rakentumiseen, laadulliset tutkimusmenetelmät sopivat sen työkaluiksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 5.1.) Diskurssianalyysin

valinta perustuu sen kykyyn analysoida, miten kieli ja valta kietoutuvat toisiinsa, erityisesti asunnottomuutta koskevassa mediakeskustelussa.

Asunnottomuus on ilmiö, joka tarjoaa hedelmällisen tutkimuskohteen diskurssianalyysille. Sen määrittäminen sosiaalisesti ongelmaksi on kiinni siitä, miten se puhutaan ja kuvataan julkisessa keskustelussa. Mithun (2015, 12; ks myös Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 25) painottaa, että diskurssianalyysi on monimuotoinen analyysi, jota ei voida selittää yhdellä ainoalla oikealla tavalla. Diskurssianalyysi on kielitieteellinen ja sosiaalitieteellinen tutkimusmenetelmä, jolla tutkitaan kielen käyttöä sosiaalisessa kontekstissa (Niska 2024, 102–103). Juhilan (1999, 167) esille tuoma näkökulma on erityisen tärkeä asunnottomuuden kohdalla, sillä pelkkä fyysinen asunnon puuttuminen ei automaattisesti nosta ilmiötä yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Vasta kun asunnottomuus esitetään tiettyssä diskurssissa haitallisena ja jotakin vaativana ilmiönä, syntyy paineita poliittisille ja yhteiskunnallisille toimille. Sosiaalisten ongelmien määrittelyn tarkastelu diskurssianalyysin avulla tuo esiin myös valtasuhteita: kuka määrittelee, mitä asunnottomuus tarkoittaa ja millaiset näkökulmat jäävät näkymättömiin? Tämä näkökulma on erityisen tärkeä, kun tutkitaan, miten asunnottomuus liitetään laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, kuten asuntomarkkinoihin, sosiaalipolitiikkaan ja köyhyyden dynamiikkaan. Näin diskurssianalyysi ei ainoastaan kuvaa kielenkäyttöä, vaan myös osoittaa, miten kielen kautta rakennetaan ja ylläpidetään tiettyjä sosiaalisia merkityksiä ja tulkintoja asunnottomuudesta.

Suonisen (1999, 19) mukaan keskeistä diskurssianalyysissä on tarkastella kielenkäyttöä toimintana. Kielen ja toiminnan yhteen kietoutuneisuus tarkoittaa, ettei diskurssitutkimus ole pelkästään kielen ja tekstien tarkastelua, vaan myös yhteiskunnan rakenteiden, valtasuhteiden, instituutioiden ja toimijoiden tutkimista eli isojen ja pienten asioiden yhtäaikaista tarkastelua (Pietikäinen & Mäntynen 2019, luku 1.2). Diskurssianalyysissä kielenkäyttö nähdään seurauksia tuottavana toimintana: sen avulla ei ainoastaan kuvata todellisuutta, vaan myös rakennetaan sitä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 47; Pälli & Lillqvist 2020, 377). Tämän vuoksi diskurssianalyysissä kiinnostus ei kohdistu kieleen itsensä, vaan siihen, miten kieltä käytetään ja millaisia seurauksia tällä kielenkäytöllä on (Niska 2024, 102).

Keskeistä diskurssianalyysissä on nimen mukaisesti kielen lisäksi myös diskurssi, joka viittaa laajasti kielenkäyttöön tietyssä yhteydessä (Niska 2024, 102). Tässä tutkimuksessa diskurssilla tarkoitetaan niitä tapoja, joilla asunnottomuudesta puhutaan ja kirjoitetaan Helsingin Sanomien teksteissä. Diskurssit eivät muodostu pelkästään yksittäisistä sanoista tai ilmaisuista, vaan niihin sisältyy myös laajempia merkityksiä, käytäntöjä ja valtasuhteita. Diskurssilla tarkoitetaan joukkoa mielikuvia, väittämiä, kertomuksia, merkityksiä, metaforia ja muita vastaavia tekijöitä, joilla tuotetaan tietynlainen versio ilmiöstä, henkilöstä, ihmisryhmästä tai tapahtumasta. Koska kieli antaa useita erilaisia vaihtoehtoja kuvata tapahtumia, millä tahansa tapahtumalla, ilmiöllä tai ihmisryhmällä voi olla monia erilaisia diskursseja. Kaikki niistä kertovat ja esittävät omanlaisen tarinan, ja näin samaa tapahtumaa on mahdollista kuvata ja tulkita monesta eri näkökulmasta. (Burr 2015, 76.) Toisaalta Pietikäisen ja Mäntykäisen (2018) mukaan diskurssien välillä tapahtuu jatkuvaa kinastelua siitä, mikä niistä saa eniten valtaa ja kuka määrittelee niin sanotun totuuden. Valittu diskurssi rajaa pois muut mahdolliset tavat määritellä ja ymmärtää asia, sillä se asettaa itsensä lähtökohdaksi tai normiksi, johon muiden diskurssien tulee asemoitua. (Mt.)

Pällin ja Lillqvistin (2020, 375) mukaan diskurssit voidaan ymmärtää sosiaalisen toiminnan ja kielenkäytön yhteen kietoutumisena, ja niillä on myös historiallisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia, jotka vaikuttavat siihen, miten ilmiötä ymmärretään ja tulkitaan. Diskurssit konkretisoituvat teksteissä, joiden merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksessa muiden tekstien sekä tuottajien, lukijoiden ja tulkitsijoiden kanssa. Tutkimuksen kannalta keskeistä ei kuitenkaan ole pelkästään diskurssien tunnistaminen, vaan sen analysoiminen, millaista sosiaalista todellisuutta niiden avulla rakennetaan ja ylläpidetään. Kiinnostuksen kohteena on siten se, miten asunnottomuudesta puhutaan ja millaiseksi ilmiö diskurssien kautta rakentuu. (Siltaoja & Sorsa 2020, 223–224.)

Erityisen vaikutusvaltaisia ovat hegemoniset diskurssit, joiden tuottama todellisuuskäsitys näyttäytyy itsestään selvänä ja kyseenalaistamattomana omaavat erityistä valtaa, koska niitä ylläpidetään institutionalisoituneiden käytäntöjen kautta (Niska ym. 2024, 28). Siksi on tärkeää tarkastella myös niitä yhteiskunnallisia ja institutionaalisia käytäntöjä, joiden kautta diskursseja tuotetaan ja ylläpidetään. Colleen Cotter asettuu samalle kannalle, mutta painottaa enemmän yleisön ja mediatoimijan välistä suhdetta. Cotterin (2015, 809) korostaa, että median vaikutusvalta perustuu myös yleisön ja mediatoimijan

väliseen luottamukseen. Mitä vahvempi luottamus on, sitä helpommin median tuottamat diskurssit voivat vakiintua osaksi yhteiskunnallista todellisuutta. Media-alan tutkimussäätiön (2023, 46) tuottaman tutkimuksen mukaan suomalaiset pitivät vuonna 2023 Helsingin Sanomia toiseksi luotettavimpana mediatoimijana heti Ylen jälkeen. Helsingin Sanomien korkea luotettavuus tekee siitä perustellun tutkimuskohteen, sillä sen käyttämät diskurssit voivat vaikuttaa siihen, miten asunnottomuus yhteiskunnassa ymmärretään ja millaisia merkityksiä siihen liitetään.

Diskurssianalyysissä keskeistä on kielen ja vallan välisen suhteen tarkastelu. Teunin (2015, 469) mukaan valta on yksi diskurssianalyysin keskeisistä käsitteistä, sillä se kietoutuu olennaisesti kielenkäyttöön. Diskurssianalyysi tarjoaa välineen tutkia, miten valta ilmenee kielenkäytössä ja vuorovaikutuksessa sekä miten erilaiset tavat puhua ilmiöistä rakentavat ja ylläpitävät sosiaalista todellisuutta. Foucault'n vallan ja tiedon suhdetta käsittelevä ajattelu on ollut diskurssianalyysin kannalta erityisen merkittävää. Hänen mukaansa tieto ja valta ovat erottamattomasti yhteydessä toisiinsa: valta tuottaa tietoa, ja samalla tieto vahvistaa ja ylläpitää valtasuhteita (Pietikäinen & Mäntynen 2019, luku 2.2). Tämän vuoksi diskurssit eivät ainoastaan heijasta olemassa olevia valtasuhteita, vaan myös osallistuvat niiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen.

Diskurssianalyysissa hegemoniset diskurssit ovat niitä, jotka hallitsevat tiettyjä yhteiskunnallisia keskusteluja ja muokkaavat yleistä tietoisuutta tietyllä tavalla (Jokinen & Juhila 2016, 88). Ideologia liittyy tähän kiinteästi, sillä hegemoniset diskurssit levittävät tiettyjä ideologioita, jotka palvelevat valtaapitäviä. Gramscin ajattelussa hegemonia pitääkin sisällään sekä ylivaltaan ja ohjaukseen että johtoasemaan liittyviä аспекteja (Fornaciari & Harni 2017, 40). Gramscin hegemonian käsitteen kautta voidaan ymmärtää, miten tietyt diskurssit saavat hallitsevan aseman yhteiskunnassa, jolloin ne määrittävät myös sen, miten asunnottomuus esitetään luonnollisena tai väistämättömänä ilmiönä.

Diskurssianalyysin alalaji on kriittinen diskurssianalyysi, joka tutkii ensisijaisesti sitä, miten yhteiskunnallista vallan väärinkäyttöä ja epä tasa-arvoa toteutetaan, uusinnetaan, oikeutetaan ja vastustetaan tekstien ja puheen kautta sosiaalisessa ja poliittisessä kontekstissa (Teun 2015, 466). Se pyrkii paljastamaan ne piilotetut valtarakenteet, jotka usein

jäävät näkymättömiksi. Tämä analyysi ei rajoitu pelkästään tekstien tai puheiden tutkimiseen, vaan siinä otetaan huomioon myös institutionaaliset ja yhteiskunnalliset rakenteet, joissa diskurssit toimivat.

Diskurssianalyysin tavoitteena on tarkastella, miten kielen avulla rakennetaan ja ylläpidetään sosiaalisia todellisuuksia. Jokisen (1999, 38) mukaan analyysin keskiössä on sosiaalisen todellisuuden rakentuminen esimerkiksi teksteissä, joita ei tarkastella objektiivisen totuuden kuvauksina, vaan sellaisinaan tutkimuksen kohteina. Tässä tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, miten Helsingin Sanomien teksteissä rakennetaan merkityksiä asunnottomuudesta sekä millaisia normeja, toimijuuksia ja identiteettejä niissä tuotetaan. Suonisen (1999, 18–19) mukaan juuri toimijoiden tapojen tarkastelu tehdä maailmaa ymmärrettäväksi kielenkäytön avulla on diskurssianalyysin ydintä.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tehtävä ja tarkoitus

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten media, erityisesti Helsingin Sanomat, tuottaa ja uusintaa asunnottomuutta koskevia diskursseja. Tämä tutkielma tuottaa uudenlaista tietoa asunnottomuuden mediadiskursseista. Lisäksi tutkimus syventää ymmärrystä siitä, miten yhteiskunnalliset ongelmat eivät ole pelkästään objektiivisia tosiasioita, vaan ne rakentuvat diskursiivisesti, osana laajempaa sosiaalista ja poliittista kontekstia. Diskurssianalyysin ja sosiaalisen konstruktionismin tarjoamat välineet mahdollistavat tämän prosessin näkyväksi tekemisen ja haastavat ajatuksen siitä, että media esittäisi asioita neutraalisti ja objektiivisesti.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia merkityksiä asunnottomuudesta tuotetaan?
2. Miten asunnottomista kirjoitetaan?

Tutkimuskysymysten avulla pyrimme ymmärtämään, miten asunnottomuus esitetään mediassa ja millaisia merkityksiä asunnottomuudelle tuotetaan. Tämä tutkimus analysoi erityisesti Helsingin Sanomien tekstejä, koska se on yksi Suomen suurimmista ja vaikutusvaltaisimmista sanomalehdistä. Se tavoittaa viikossa yli 2,1 miljoonaa yli 15-vuotiaasta kuluttajaa (Sanoma Media Finland 2025). Näin sillä on laaja lukijakunta, jonka myötä se vaikuttaa julkiseen mielipiteeseen merkittävästi.

Tutkimuksessa ei tarkastella sitä, millaista asunnottomuus todellisuudessa on. Vaan tutkimuksen ytimessä on se, millaisen kuvan media rakentaa siitä. Agenda setting -teorian mukaan median kohdistama huomio tiettyihin aiheisiin, kuinka paljon niistä uutisoidaan ja missä laajuudessa, on yhteydessä siihen, kuinka tärkeänä ihmiset pitävät kyseisiä aiheita. Medialla on siis valta määrittää, mitkä aiheet ovat keskeisiä. (McCombs & Shaw 1972.) Scheufelen ja Tewksburyn (2007, 11) mukaan priming tarkoittaa sitä, että media

ohjaa yleisöä arvioimaan hallituksia ja poliittisia johtajia nostamalla esiin tiettyjä kysymyksiä ja aiheita. Ilmiötä pidetään agenda setting -teorian jatkumona. Framing perustuu ajatukseen siitä, että tapa, jolla jokin aihe esitetään uutisissa tai mediassa, vaikuttaa siihen, miten yleisö ymmärtää ja tulkitsee kyseisen aiheen. (Mt. 11.)

Median diskursseilla on merkittävä rooli siinä, miten asunnottomuus esitetään. Koska media toimii keskeisenä yhteiskunnallisen tiedon välittäjänä, sen tuottamat diskurssit voivat vaikuttaa siihen, millaisena asunnottomuus ymmärretään ja millaisina asunnottomia pidetään. Simpura (1991, 8) on esittänyt huolen siitä, että sosiaaliset ongelmat eivät aina tavoita niitä toimijoita, joilla on valtaa määritellä niitä ja ennen kaikkea vaikuttaa niiden ratkaisemiseen. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tehdä näkyväksi, millaisia merkityksiä asunnottomuudelle suomalaisessa mediassa rakennetaan, ja siten lisätä ymmärrystä ilmiöstä sekä herättää yhteiskunnallista keskustelua sen taustalla olevista rakenteista.

4.2 Aineiston valinta

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu asunnottomiin liittyvistä kirjoituksista Helsingin Sanomissa vuosien 2023–2025 välisenä aikana. Analyysi perustuu Helsingin Sanomissa julkaisuihin, jotka käsittelevät asunnottomuutta tiettyinä ajanjaksona. Osa teksteistä on nähtävillä vain Helsingin Sanomien tilaajille. Valitsimme aineistoksi Helsingin Sanomat, koska se on laajasti tunnettu, yhteiskunnallista sisältöä tuottava media. Arvelimme löytävämme tarpeeksi aineistoa juuri Helsingin Sanomista, sillä se tuottaa runsaasti sisältöä ajankohtaisista asioista ja ilmiöistä. Rajasimme tutkielmassa käytetyn aineiston viime vuosiin, sillä haluamme tekstien antavan mahdollisimman ajankohtaisen kuvan asunnottomiin ja asunnottomuuteen liitetystä mielikuvista ja merkityksistä mediassa.

Haimme Helsingin Sanomista aikavälillä 1.1.2023–31.12.2025 julkaistuja tekstejä hakusanalla asunnottomuus. Tulokseksi tuli 94 tekstiä, jotka kävimme yksitellen läpi. Jätimme heti pois sellaiset tekstit, jotka eivät liittyneet tutkimuskysymyksiimme millään tavalla tai ne käsitelivät asunnottomuutta täysin sivuavana aiheena. Käytyämme nämä tekstit läpi, jäljelle jäi 44 tekstiä, jotka jollain tapaa liittyivät tutkimuskysymyksiimme. Luimme teks-

tit useaan kertaan ja lopulta aineistoksi päätyi 34 tekstiä. Jätimme aineistosta pois ne tekstit, jotka eivät liittyneet mitenkään tutkimuskysymyksiimme. Suoritimme hakuja myös hakusanoilla asunnottomat, kodittomuus ja kodittomat, mutta nämä hakusanat eivät tuottaneet lisää tekstejä tai ne eivät liittyneet tutkimuskysymyksiimme. Emme rajanneet tekstien kategorioita, sillä pyrimme saamaan mahdollisimman monipuolisen aineiston. Aineistossa on 11 lukijan mielipidettä, 5 asunnottomuus -kategoriaan luokiteltua tekstiä, 3 pääkirjoitusta, 3 vieraskynää, 1 kolumni, 1 kirjeenvaihtajan kommentti ja 10 yksittäistä eri kategorioiden alle sijoitettuja tekstejä. Mielipidekirjoituksista osa on laadittu erilaisten asunnottomuuteen liittyvien järjestöjen toimesta, kuten Y-säätiö, Sininauha-säätiö ja Vailla Vakinaista Asuntoa ry. Taulukossa 1 esitellään aineisto.

Taulukko 1

Teksti	Otsikko	Tyyppi ja päivämäärä
1.	Päihtyneet joukkiot metelöivät upouudella torilla aamusta iltaan – ”Empatiakyky alkaa olla äärimmillään”	HS Turku 14.10.2023
2.	Asunnottomuuden voi poistaa kokonaan	Pääkirjoitus 20.5.2023
3.	Asunnottomuuden poistamisessa riittää yhä työtä	Lukijan mielipide 1.6.2023
4.	Ihmisiä häädetään kodeistaan enemmän kuin vuosiin – nyt kotinsa joutuvat jättämään aivan uudet ihmisryhmät	Häädöt 18.7.2023
5.	Asunnoton nuori jää usein ilman hänelle kuuluvaa tukea	Vieraskynä 30.1.2023
6.	Asumistuki on ehdottomasti mainettaan parempi tukimuoto	Lukijan mielipide 5.4.2023
7.	Ympäri maailmaa naureskellaan helsinkiläisen puiston penkeille – Näin selittää kaupunki	Puistot 29.11.2023
8.	Pitkän päivän ilta	Sää 16.1.2024
9.	Suomessa tehdään ainutlaatuista työtä asunnottomuuden ehkäisemiseksi	Lukijan mielipide 8.2.2024
10.	Lopultakin oma avain	Ytimessä 23.5.2024
11.	Tyhjällä paikalla	Asunnottomuus 14.7.2024
12.	Työssäkäyviä päätyy nyt asunnottomiksi – Tampereella tehdään nyt häättöjä kiivaaseen tahtiin	Asunnottomuus 21.8.2024
13.	Asumisen ”Suomen malli” herättää ihastusta muualla, mutta kotimaassa saavutuksista ei edes iloita	Kirjeenvaihtajan kommentti 18.9.2024

14.	Katto pään päällä on ihmisen perusoikeus	Lukijan mielipide 17.10.2024
15.	Suomen kannattaa pitää kiinni erityisestä asuntopoliitiikastaan	Vieraskynä 25.11.2024
16.	Kodittomaksi jää Helsingissä yhä useammin ihminen, jolla ei ole päihdeongelmaa	Syrjäytyminen 10.2.2025
17.	Myös asunnottomat ihmiset viettävät aikaansa lentoasemalla	Lukijan mielipide 16.2.2025
18.	Helsingin vihreissä vessoissa nukkuu kasvava joukko ihmisiä, joilta irtoavat varpaankynnet	Kolumni 2.3.2025
19.	Jari Miettunen viettää yönsä tovereidensa kanssa Helsingin Triplassa, mutta nukkua he eivät saa	Asunnottomuus 5.3.2025
20.	Helsinkiläisestä kauppakeskuksesta tuli asunnottomien tyyssija	Asunnottomuus 5.3.2025
21.	Asunnottomuuden piti olla historiaa, mutta nyt sen riski kasvaa myös työssä käyvillä	Pääkirjoitus 15.4.2025
22.	Asunnottomuus uhkaa nyt aivan uusia ihmisryhmiä	Lukijan mielipide 20.4.2025
23.	Mikään ei ole pahempaa kuin olla asunnoton	Lukijan mielipide 27.4.2025
24.	Kadulla asuvan on vaikea kuntoutua päihderiippuvuudesta	Lukijan mielipide 5.10.2025
25.	Asunnottomuuden kasvu lisää turvattomuutta	Pääkirjoitus 16.10.2025
26.	Eurooppaa koetteleva asuntokriisi voi levitä myös Suomeen	Vieraskynä 17.7.2025
27.	Yksin elävien asunnottomien määrä kasvoi ensi kertaa yli 10 vuoteen	Yhteiskunta 15.10.2025
28.	Kodittomuus kasvaa Helsingissä kovalla vauhdilla	Lukijan mielipide 22.4.2025
29.	Paljasjalkainen helsinkiläinen Erkki Ekholm, 67, muutti pakon edessä Espooseen, sillä ”pitkän tien kulkijoille” ei löytynyt enää paikkaa pääkaupungista	Asunnottomuus 1.1.2024
30.	Asunnottomia pitäisi majoittaa yöt tyhjillään oleviin kirkkoihin	Lukijan mielipide 7.3.2025
31.	Häätöjen määrän voimakas kasvu on hälyttävää	Lukijan mielipide 23.8.2024
32.	Pienituloiset joutuvat nyt muuttamaan pois Tampereelta – erityisesti yksi ryhmä isoissa ongelmissa	Asuminen 25.10.2024
33.	Lakimuutos estää järjestöjä tarjoamasta suihkuja asunnottomille	Hygienia 17.10.2024
34.	Vanhuksia majoitettiin päihdeasuntolassa lainvastaisesti Turussa – ”Vakavia laiminlyöntejä”	HS Turku 29.11.2023

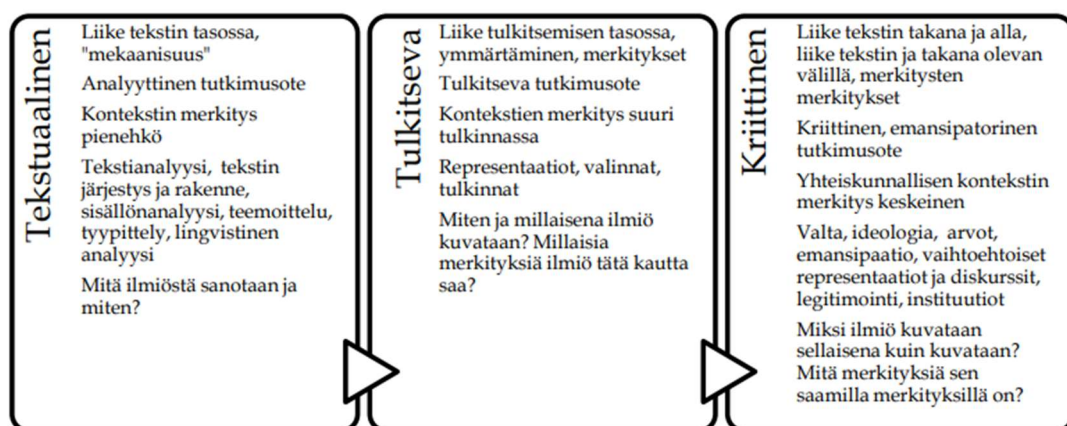
Aineisto sisältää erilaisia journalistisia tekstilajeja, kuten uutisia, pääkirjoituksia, kolumneja, vieraskyniä ja lukijoiden mielipidekirjoituksia. Tämän ansiosta aineisto tuo esiin useiden eri toimijoiden ääniä, kuten toimittajien, päättäjien, asiantuntijoiden, järjestöjen sekä kansalaisten näkökulmia. Diskurssianalyysin näkökulmasta aineiston monipuolisuus

on tarkoituksenmukaista, sillä tutkimuksen kohteena eivät ole yksittäisten kirjoittajien mielipiteet. Kiinnostuksen kohteena ovat ne kielelliset merkitykset ja tulkintatavat, joiden kautta asunnottomuutta rakennetaan julkisessa keskustelussa.

4.3 Diskurssianalyysin soveltaminen

Olemme hyödyntäneen analysoinnissa Anu Pynnösen (2013, 32) esittelemää diskurssianalyysin kolmea eri vaihetta tekstuaalinen, tulkitseva ja kriittinen analyysi, jota Pynnönen on avannut seuraavalla kuviolla:

Kuvio 1. Pynnösen malli diskurssianalyysin kolmesta eri vaiheesta

Olemme kuitenkin keskittyneet hyödyntämään lähinnä analyysin toista vaihetta eli tulkitsevaa otetta. Pynnösen (2013, 33) painottaa, että nimenomaan tulkitsevan otteen lopputuloksena syntyy representaatiota, jotka kertovat siitä, millaiseksi jokin ilmiö tekstin ja diskurssin kautta tehdään.

Aineiston analysoinnin aloitimme lukemalla tekstit läpi useaan otteeseen. Kun olimme lukeneet ja silmäilleet tekstejä pari kertaa, aloitimme tekemään muistiinpanoja ja värikoodauksia. Värikoodaaminen auttoi meitä hahmottamaan tekstejä ja niiden sisältöjä. Analyysin edetessä luimme tekstit useaan kertaan ja teimme Excel-taulukon, johon kirjoitimme jokaisesta tekstistä lyhyen kuvauksen siitä, mitä aihetta teksti käsitteli ja mistä

näkökulmasta. Toistuvia teemoja olivat esimerkiksi yhteiskunta, rakenteet, ulkopuolisuus, politiikka ja huono-osaisuus. Pynnösen (2012, 33) mukaan tutkijan omat valinnat vaikuttavat siihen, millainen tulkinta muodostuu, sillä on olemassa monia mahdollisia tulkintoja. Jaoimme tekstejä erillisiin tiedostoihin teemojen mukaan, jotta pystyimme hahmottamaan teemoja sekä vertailemaan tekstien puhetapoja. Analysoidessa pyrimme jatkuvasti kysymään, miten ja millaiseksi tekstit rakentavat ja kuvaavat asunnottomuutta ilmiönä. Jatkoimme värikoodaamista ja muistiinpanojen laatimista, kunnes havaitsimme tarpeeksi toistuvia puhetapoja eli diskursseja. Diskursseilla pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme eli miten asunnottomista puhutaan ja mitä merkityksiä asunnottomuudelle annetaan teksteissä. Diskurssit esitellään taulukossa 2.

Ensimmäisenä aineistosta muotoutui ulossulkemisen ja selviytymisen diskurssit. Vastuudiskurssi muodostui alussa kahdeksi erilliseksi, rakenteellisen vastuun diskurssiksi ja yhteiskunnallisen vastuun diskurssiksi, mutta ne vaikuttivat liian samanlaisilta ollakseen erillään. Uhridiskurssi ja ulossulkemisen diskurssi muotoutuivat aluksi samaan diskurssiin, mutta analyysin edetessä kävi ilmi niiden keskinäiset erot, joten ne rakentuivat erillisiksi diskursseiksi. Ratkaisujen diskurssi muodostui viimeisenä.

Diskurssien muodostuessa kävi ilmi, että yksikään diskurssi ei ole toisistaan irrallinen, sillä kaikki diskurssit liittyivät ainakin yhteen toiseen diskurssiin. Tämä ilmeni etenkin ulossulkemisen diskurssin, uhridiskurssin ja selviytymisen diskurssin välillä. Vastuudiskurssi ja ratkaisujen diskurssi näyttäytyivät toisistaan riippuvaisina. Niin aineistossa kuin diskursseissa oli päällekkäisyyksiä, ja osa teksteistä esiintyykin useammassa diskurssissa, kuten taulukosta 2 näkee. Taulukossa 2 esitetään tunnistetut diskurssit, niiden keskeinen sisältö, merkitykset sekä tekstit, joissa kyseinen diskurssi esiintyy.

Taulukko 2

Diskurssi	Keskeinen sisältö	Merkitykset	Tekstit
1. Ulossulkemisen diskurssi	Yksilö jää tai hänet suljetaan yhteiskunnan ulkopuolelle asunnottomuuden takia	Leimautuminen, syrjäytyminen, stigma, toiseuttaminen, sosiaalinen erillisyys	4, 1, 7, 17, 28, 2, 11, 18, 21, 25, 20, 29, 33
2. Selviytymisen diskurssi	Asunnoton nähdään selviytyjänä	Resilienssi, toimeijuus, sopeutuminen	4, 19, 10, 17, 8, 20, 24, 14, 2, 30

3. Vastuudiskurssi	Asunnottomuus rakentuu yhteiskunnan aiheuttamaksi ongelmaksi	Rakenteelliset tekijät, taloudelliset tekijät, poliittiset päätökset, palvelujärjestelmän puutteet	26, 4, 9, 27, 28, 31, 21, 17, 14, 13, 23, 12, 6, 15, 5, 16, 19, 30, 25, 3, 32
4. Uhridiskurssi	Asunnoton nähdään uhrina	Haavoittuvuus, passiivisuus, epäoikeudenmukaisuus	14, 10, 8, 12, 19, 33, 20, 23, 28, 2, 24, 18, 17, 25, 4, 34
5. Ratkaisujen diskurssi	Asunnottomuus rakentuu ongelmana, jonka yhteiskunta voi ratkaista	Poliittiset päätökset, asuntopoliitiikka, palvelujärjestelmä, yhteiskunta, resurssit	5, 16, 6, 9, 21, 2, 4, 10, 18, 22, 26, 3, 11, 13

Aineistossa oli monia tekstejä, joissa painottui poliittinen ja yhteiskunnallinen rakenne. Etenkin lukijan mielipide -teksteissä korostui myötätuntainen kirjoitustapa ja huoli asunnottomuudesta. Asunnottomuus -kategoriaan kuuluvissa teksteissä painottuivat kokemuksellisuus ja henkilökohtaiset elämäntarinat liittyen asunnottomuuteen eivätkä ne juurikaan paikantuneet poliittisiin tai yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Vieraskynä -teksteissä korostui toimet ja kehitysehdotukset asunnottomuuden ratkaisemiseksi. Vastuudiskurssi esiintyi yli puolessa aineiston teksteissä, kun taas selviytymisen diskurssia esiintyi aineistossa selkeästi vähiten. Vastuudiskurssin runsas esiintyminen teksteissä osoittaa, että yhteiskunnallisessa keskustelussa asunnottomuus rakentuu ilmiönä, jonka nähdään olevan rakenteellinen ja poliittisten päätösten kohteena oleva ilmiö. Monissa teksteissä esiintyy samanaikaisesti useita diskursseja, joka osoittaa, että asunnottomuus ilmiönä rakentuu moniulotteisesti ja siitä voidaan luoda useita erilaisia merkityksiä ja tulkintoja.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja tutkijan positio

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen osa tutkimusprosessia, sillä tutkimuksen tekeminen sisältää jatkuvaa tulkintaa ja merkitysten rakentamista. Diskurssianalyysissä tutkija ei pyri löytämään aineistosta yhtä objektiivista totuutta, vaan tarkastelee, millaisia merkityksiä ja todellisuuksia kielenkäytössä tuotetaan (Pynnönen 2013, 5–6). Tämän vuoksi tutkijan omat lähtökohdat, kuten ennakkokäsitykset, vaikuttavat väistämättä siihen, mitä aineistosta havaitaan ja miten sitä tulkitaan (Pynnönen 2013, 33). Aaltio ja

Puusa (2020, 179) painottavat laadullisessa tutkimuksessa tunnistamaan oman subjektii-visuuttaan ja sellaisia arvoja, joilla on merkitystä tutkimuksen kulun ja lopputuloksen kannalta.

Tutkijoina olemme pyrkineet tiedostamaan omat ennakkokäsityksemme asunnottomuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä sekä niiden mahdollisen vaikutuksen analyysiin. Molemmilla tutkijoilla on sosiaalityön koulutustausta, minkä vuoksi asunnottomuus näyttäytyy meille lähtökohtaisesti yhteiskunnallisena ja rakenteellisena ilmiönä. Tämä tausta on voinut helpottaa aineiston ilmiöiden tunnistamista, mutta samalla siihen liittyy riski tarkastella aineistoa valmiiden käsitysten kautta. Tämän vuoksi analyysiprosessin aikana olemme pyrkineet jatkuvasti palaamaan alkuperäisiin uutisteksteihin ja perustelemaan tulkinnat aineistoesimerkeillä.

Diskurssien muodostaminen on ollut tutkimusprosessin aikana jatkuvan keskustelun ja yhteisen pohdinnan kohteena, mikä on tukenut tulkintojen kriittistä arviointia ja vähentänyt yksittäisen tutkijan näkökulman korostumista. Pyrkimyksenä ei ole ollut esittää ainoaa mahdollista tulkintaa aineistosta, vaan rakentaa perusteltu ja aineistoon nojaava analyysi. Juhilan näkemyksen mukaan tutkija ja aineisto voidaan nähdä keskustelevina: tutkija puhuttaa aineistoaan valitsemansa lähestymistavan, eli tutkimuksensa tavoitteen ja tutkimuskysymysten, kautta. Aineistot tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia lukea ja tulkita: analyysin perusta kuitenkin on vahvasti aineistossa ja tulkinnan perustan on löydettävä sieltä. (Juhila 1999, 212–213.)

Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä on pyritty vahvistamaan kuvaamalla tutkimusprosessi mahdollisimman avoimesti. Aaltio ja Puusa (2020, 181) painottavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuus ilmenee erilaisissa vaiheissa. Aineiston valinta, analyysin eteneminen ja diskurssien muodostaminen on esitetty läpinäkyvästi, jotta lukija voi arvioida tutkimuksen perusteluita ja tulkintojen uskottavuutta. Lisäksi tutkimuksessa on pidetty huolta siitä, että aineistosta esitetyt sitaatit tukevat tehtyjä tulkintoja ja että johtopäätökset perustuvat analyysiin eikä tutkijoiden omiin oletuksiin.

Tutkimuksessa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, joita ovat muun muassa rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja

vastuunkanto (HTK-ohje 2023). Nämä periaatteet ovat näkyneet tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Aineiston keruu ja rajausta on kuvattu avoimesti, analyysin eteneminen on pyritty esittämään läpinäkyvästi ja tehdyt tulkinnot on perustettu aineistosta esitettyihin esimerkkeihin. Lisäksi tutkimuksessa on huolehdittu asianmukaisista lähdeviittauksista sekä siitä, että aiempaa tutkimusta on käsitelty hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

Tutkimuksen eettisyydessä on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimus perustuu julkisesti saatavilla olevaan Helsingin Sanomien uutisaineistoon, joten tutkimukseen ei ole osallistunut tutkimushenkilöitä eikä tutkimuksessa ole käsitelty henkilötietoja. Tämän vuoksi tutkimus ei ole edellyttänyt tutkimuslupaa tai tutkimukseen osallistuvien henkilöiden suostumusta. Vaikka aineisto on julkinen, tutkimuksessa on pyritty käsittelemään asunnottomuutta ja uutisissa esiintyviä henkilöitä kunnioittavasti. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole arvioida yksittäisiä henkilöitä tai heidän elämäntilanteitaan, vaan analysoida niitä diskursseja, joiden kautta media rakentaa kuvaa asunnottomuudesta sosiaalisena ongelmana.

5 Asunnottomuuden ympärille rakentuvat diskurssit

5.1 Ulossulkemisen diskurssi

Ulossulkemisen diskurssissa asunnottomuus rakentuu ilmiönä, jossa yksilö jää tai hänet suljetaan yhteiskunnan, yhteisöjen ja palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Saaren (2015, 106) mukaan ullossulkemisella tarkoitetaan aktiivista syrjäyttämistä, jossa enemmän tai vähemmän tietoisesti ”suojataan” yhteisö tai ryhmää muilta henkilöiltä tai ryhmiltä. Aineistossa ullossulkemisen diskurssi rakentuu puhetavoista, joissa asunnottomat esitetään yhteiskunnan ulkopuolisina, leimattuina ja syrjittyinä ihmisinä. Diskurssissa korostuvat ulkopuolisuuden kokemukset, stigma, toiseuttaminen ja sosiaalinen erillisyys. Diskurssissa asunnottomat nähdään ihmisinä, joita pyritään välttelemään ulkoisen habituksen tai päihteiden käytön vuoksi.

Ulkopuolisuuden diskurssi voi rakentua sekä konkreettisena että kokemuksellisenä ilmiönä. Asunnottomuus ei näyttäydy pelkästään asunnon menettämisenä, vaan myös yhteyden katkeamisena yhteiskuntaan. Tätä tukee seuraava teksti, jossa Isaksson esimerkiksi toteaa: *”Mä en oo sitten ollenkaan tässä maailmassa mukana”*. Tämä kuvaa asunnottoman itsensä kokemusta täydellisestä yhteiskunnallisesta ullossulkemisesta.

Isaksson ei ole kuitenkaan tyytyväinen siihen, miten häätö hoidettiin. Hän kokee olleensa elämässään sellaisessa tilanteessa, jossa ei pystynyt puolustamaan itseään ja omaisuuttansa. Isaksson kertoo, että erityisesti toinen kerta syvensi kokemusta ulkopuolisuudesta yhteiskunnassa. Silloin hän joutui lähtemään Y-säätiön asunnosta vain muutaman kuukauden asumisen jälkeen. Isaksson ei osaa sanoa, oliko kyseessä virallinen häätö. Poliisilta tuli lappu, jossa Isakssonin sanottiin myyvän asunnossaan huumeita. Näin ei kuitenkaan Isakssonin mukaan ollut. ”Silloin ajattelin, että mä en oo sitten ollenkaan tässä maailmassa mukana.” Synkimpinä hetkinä mielessä kävi myös ajatus itsemurhasta. Häädön jälkeen Isaksson eli kolme kuukautta kodittomana, poissa ihmisten läheisyydestä. (HS 18.7.2023, Teksti nro 4)

Terveysneuvontapiste Millissä työskentelevän lähihoitaja Anette Tammisen puheessa ulossulkeminen rakentuu erityisesti julkisen tilan näkökulmasta. Tamminen toteaa, että päihteitä käyttävät ihmiset kokoontuvat toreille, kirjastojen kulmille ja kauppakeskuksiin

siksi, ettei heillä ole muuta paikkaa oleskella. Julkinen tila näyttäytyy siten viimeisenä mahdollisena tilana ihmisille, joilta puuttuu oma yksityinen tila. Myös seuraavassa otteessa julkiset tilat rakentuvat ainoiksi mahdollisiksi paikoiksi, joissa asunnottomat voivat oleskella:

”...eikä heillä välttämättä ole paikkaa, jossa viettää aikaa tai vaikka peseytyä. Tällöin asunnottomat voivat oleilla aiempaa enemmän esimerkiksi kauppakeskuk-sissa tai julkisissa tiloissa.” (HS 17.10.2024, Teksti nro 33)

Samalla Tamminen haastaa asunnottomiin liitettyjä kielteisiä stereotypioita toteamalla, että vaikka päihteitä käyttävät saattavat vaikuttaa uhkaavilta, he aiheuttavat vain harvoin haittaa muille. Näin puhe rakentaa asunnottomat sekä yhteiskunnallisen ulossulkemisen kohteiksi että ennakkoluulojen leimaamaksi ryhmäksi.

Terveysneuvontapiste Millissä työskentelevä lähihoitaja Anette Tamminen to-teaa, että on selvää, että päihteitä käyttävät kokoontuvat julkisilla paikoilla, sillä heillä ei ole muuta paikkaa oleskelulle. ”Varsin usein runsaasti päihteitä käyttä-vällä on myös muita ongelmia, joista asunnottomuus on yksi. Kun omaa asuntoa ei ole, hengaillaan kauniilla säällä torilla tai kirjaston kulmalla, kylmemmällä ilmalla kauppakeskuksissa”, Tamminen sanoo. Hän lisää, että vaikka päihteitä käyttävät ihmiset saattavat olla kovaäänisiä ja vaikuttaa uhkaavilta, he aiheutta-vat vain harvoin harmia ohikulkijoille.” (HS 14.10.2023, Teksti nro 1)

Tamminen kuvaa julkisen tilan olevan asunnottomille välttämätön oleskelupaikka tilan-teessa, jossa omaa asuntoa ei ole. Seuraavassa aineisto-otteessa näkökulma kuitenkin muuttuu. Julkinen tila ei enää näyttäydy välttämättömänä selviytymisen ympäristönä, vaan ongelmana, jota pyritään hallitsemaan ympäristöä muokkaamalla.

”Yhdessä vaiheessahan Helsingin puistossa tupattiin myös nukkua. Oli laitapuolen kulkijoita, jotka nauttivat puistoelämästä koko penkin pituudelta”, hän sanoo. Hänen mukaansa kaupunki sai asukkailta melko paljon häiriöilmoituksia ei-toi-votusta käytöksestä puistoissa. Usein kyseessä oli isompia porukoita, jotka ke-rääntyivät penkeille viettämään aikaa. Koska penkkejä ei haluttu kokonaan pois-taa, kehitettiin yhden hengen penkit tai pikemminkin tuolit Arrakosken mukaan korvaamaan perinteisiä puistonpenkkejä. (HS 29.11.2023, Teksti nro 7)

Tässä otteessa näkyy, kuinka julkinen tila rakentuu ensisijaisesti muille kaupunkilaisille kuin asunnottomille kuuluvaksi. Asunnottomia kuvataan otteessa “laitapuolen kulki-joiksi”, josta rakentuu kuva yhteiskunnan marginaaliin sijoittuvasta ihmisryhmästä. Tämä

ilmaisu erottaa asunnottomat muusta väestöstä ja liittää heidät poikkeavaksi tai ei-toivotuksi ryhmäksi. Näin niin sanottu muu väestö stigmatisoivat asunnottomat. Virokannakseen (2026, 33) mukaan stigmatisoinnilla puolestaan viitataan siihen, että jokin toinen kategorisoi ryhmän ulkoapäin jonkin negatiivisena pidetyn ominaisuuden kautta siten, että ominaisuus määrittyy normatiivisista odotuksista poikkeavaksi muuttumattomaksi ja ai-noaksi yksilöä määrittäväksi tekijäksi. Stigma rakentuu esimerkissä eritoten leimaavan sanavalinnan kautta. Pelko stigmatisoitumisesta voi estää hakemasta apua tai ottamasta sitä vastaan (Juhila, 2018, 171). Seuraavassa otteessa kuvataan, miten ei-asunnoton ihminen ymmärtää asunnottomuuden aiheuttaman stigman:

Hän on tajunnut, kuinka vahva stigma asunnottomuus ihmiselle on ja kuinka yksin se voi jättää. (HS 14.7.2024, Teksti nro 11)

Samalla tekstissä korostuu, että asunnottomien oleskelunsa puistoissa herätti häiriöilmoituksia, minkä seurauksena perinteiset puistonpenkit korvattiin yhden hengen penkeillä. Näin ratkaisuksi esitetään julkisen tilan muokkaaminen siten, että pitkäaikainen oleskelu tai nukkuminen vaikeutuu. Diskurssissa huomio kohdistuu siten asunnottomuuden näkyyden vähentämiseen kaupunkitilassa sen sijaan. Tällä viitataan ilmiöön nimeltä hostile tai defensive architecture, eli niin sanottu defensiivinen tai vihamielinen arkkitehtuuri. Sen tarkoitus on poistaa ei-toivotut ihmiset tietyiltä alueilta esimerkiksi penkeillä, joilla ei voi nukkua. (de Fine Licht 2017, 27.) Myös seuraavissa otteissa rakentuu mielikuva asunnottomuuden aiheuttamasta turvattomuudesta, ennakkoluuloista ja stigmasta:

Asunnottomuuden mukana kasvavat monet muut ongelmat, kuten kuntalaisten turvattomuuden tunne. (HS 15.4.2025, Teksti nro 21)

Asunnottomuuden kasvu merkitsee turvattomuuden lisääntymistä asunnottomille, mutta myös kaikille muille. (HS 16.10.2025, Teksti nro 25)

Ennen Kokander saattoi itsekin ajatella, että asunnottomat ovat jotenkin mokaanneet elämässään. Että hänelle itselleen ei voisi ikinä käydä samoin. Jos ratikan takaosaan istahti ihminen, joka piti meteliä tai ei ollut päässyt pitkään aikaan suihkuun, Kokander siirtyi edemmäs istumaan. (HS 14.7.2024, Teksti nro 11)

Asunnottomuus rakentuu ilmiönä, jonka nähdään uhkaavan niin kuntalaisia kuin myös asunnottomia itseään. Ensimmäisessä ja toisessa otteessa korostetaan asunnottomuuden aiheuttavan turvattomuuden tunnetta muille kuin asunnottomille, joka viittaisi siihen, että asunnottomat voivat olla vaarallisia muille. Tällä ei suorastaan viitata mihinkään tiettyyn

turvattomuutta vaikuttavaan asiaan, mutta esimerkiksi Newburnin ja Rockin (2005, 7) tutkimuksessa osoitettiin, että asunnottomat ovat suuremmalla todennäköisyydellä rikosten uhreja kuin tekijöitä. Viimeisessä otteessa asunnottomista rakentuu kuva stereotyyppisinä haisevina tai meluavina ihmisinä, joiden viereen ei haluta istua.

Koivisto ei ole kokenut kauppakeskuksessa yöpyjiä uhaksi. ”Ei heitä kuitenkaan ole tehnyt mieli mennä herättämään.” (HS 5.3.2025, Teksti nro 20)

Edeltävässä otteessa tunnistetaan turvattomuutta – asunnottomia ei koeta uhkana, mutta heidän kanssaan ei haluta olla tekemisissä. Otteessa tiedostetaan vaaran tai turvattomuuden tunne, mutta sitä ei korosteta tai avata sen tarkemmin, kuten ei aiemmissakaan otteissa. Myös Halosen (2017, 17) tutkimuksessa nostetaan esille asunnottomien kokemukset siitä, että julkisissa tiloissa heidän kohtaamista vältellään sekä heitä vieroksutaan.

Turvattomuus ja uhka näyttäytyvät näin ollen diskurssissa melko hämärtyvinä, mutta tiedostettuina. Tekstissä käytetty ilmaus *”ei-toivottu käytös”* rakentaa käsitystä siitä, että ongelmalliseksi nähdään ennen kaikkea asunnottomien läsnäolo julkisessa tilassa. Asunnottomuus yhdistyy häiriökäyttäytymiseen, jolloin huomio siirtyy yksilöiden näkyvyyteen ja julkisen tilan käyttöön asunnottomuuden taustalla olevien yhteiskunnallisten tekijöiden sijaan. Tämä sama ilmiö näkyy seuraavissa otteissa:

”Lentoasemalla asunnottoman on helppo hukkaa massaan, jos näyttää yhdeltä matkaa tekevästä ihmisestä. Lentoasema on auki ympäri vuorokauden, ja se on helppo paikka ummistaa silmät jatkuvan liikkeellä olon tuomasta rasisuksesta. Toisaalta jos ulkoinen olemus kielii päihteidenkäytöstä tai mielenterveyden haasteista, aseman vartijat ohjaavat asunnottomat pois lentoasemalta.” (HS 16.2.2025, Teksti nro 17)

Helsinki voi vastata asunnottomuuteen kahdella tavalla. Voidaan poistaa asunnottomat, siivota heidät pois näkyvistä poistamalla leipäjonot ja tukipalvelut sekä ajamalla heidät pois julkisesta tilasta. Tai voidaan päättää poistaa asunnottomuus tarjoamalla koteja ja tukea. (HS 22.4.2025, Teksti nro 28)

Cravenin ja kumppaneiden (2022) asunnottomien kriminalisointiin liittyvässä tutkimuksessa esille nousee samankaltaisia tuloksia. Tutkimuksessa selvisi, että useat asunnottomat tunsivat joutuneensa tekemisiin viranomaisten kanssa vain asunnottomuutensa takia, ilman konkreettista syytä. Esimerkiksi julkisella paikalla nukkuminen, oleskelu, kuljeskelu ja kerjääminen olivat syitä, joiden takia asunnottomat joutuivat kontaktiin poliisin

kanssa. Lisäksi poliisit veivät yksittäisiä asunnottomia pois rikkaaksi mielletyiltä alueilta. Tämä saattoi luoda asunnottomille ajatuksen siitä, että he ovat asunnottomia niin sanotusti väärällä alueella. (Mt. 1881–1882.) Tämä ilmiö näkyy myös seuraavassa otteessa:

Siitä, miten kaikkialta häädetään, vaikka ei käyttäytyisi huonosti tai käyttäisi päihkeitä näkyvästi. (HS 2.3.2025, Teksti nro 18)

Ulossulkemista voi toteuttaa myös palvelujärjestelmä. Seuraavassa otteessa kuvataan asunnottomille tarkoitetun asumisyksikön muuttoa Helsingistä Espooseen, jota voidaan tulkita ulossulkemisen näkökulmasta:

Sällikodillekaan ei löytynyt uutta paikkaa Helsingistä, vaan oli lähdettävä Espooseen. Helsinkiin palataan heti, kun sopivat tilat löytyvät. – – ”Kiinteistöpuoli on ongelmallinen. Tällaisten tilojen tarve pitäisi ottaa huomioon jo kaavoituksessa”, Lehtonen toteaa. Nyt Lehtosen mukaan sosiaali- ja terveystoimi jää yksin tilanteessa, jossa asumispalveluihin sopivia tiloja ei ole riittävästi. Sen sijaan, että kaupunki kaavoittaisi ja rakentaisi palveluihin sopivia kiinteistöjä, joudutaan palveluita varten jatkuvasti vuokraamaan tiloja. Jos sellaisia sattuu löytymään. (HS 1.1.2024, Teksti nro 29)

Otteessa kaupunki näyttäytyy toimijana, joka on toiminnallaan aiheuttanut sen, että asumisyksiköille ei ole tilaa eikä niiden tarpeeseen olla varauduttu. Sosiaali- ja terveystoimi sekä asunnottomat jäävät tilanteessa sivutoimijoiksi, kun taas Helsinki näyttäytyy paikana, johon ei mahdu asunnottomien asumisyksikköä, sen tarpeesta huolimatta. Tämä osoitetaan myös seuraavassa otteessa:

”Helsingissä ei selvästikään ole tarpeeksi paikkoja niille henkilöille, jotka tarvitsevat apua.” (HS 5.3.2025, Teksti nro 20)

Ulossulkeminen näyttäytyy myös kokemuksellisenä ilmiönä seuraavissa lainauksissa, joissa itse asunnottomat kertovat kokemuksistaan:

Vihreissä vessoissa nukkuu pakosta ihmisiä, jotka eivät koe, että he kuuluvat osaksi yhteiskuntaa ja Helsinkiä. (HS 20.5.2023, Teksti nro 2)

Hän koki olevansa näkymätön. (HS 14.7.2024, Teksti nro 11)

Nämä kertomukset kuvaavat kuulumattomuutta. Asunnottomuus merkitsee paitsi kodin puuttumista, mutta myös tunnetta siitä, ettei kuulu yhteiskuntaan. Kertomuksista kuulee, kuinka ulossulkeminen on ikään kuin onnistunut. Saaren (2015, 106) mukaan toistuva

ulossulkeminen aiheuttaa sen kohteelle juuri tällaista kokemusta muun muassa yksinäisyydestä, arvottomuudesta ja vieraantumista.

Ulossulkemisen diskurssissa asunnottomia rakennetaan myös toiseuden kautta. Toiseuttamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että asunnottomat erotetaan symbolisesti muusta yhteiskunnasta ja heidät määritellään ennen kaikkea ongelman tai poikkeavuuden kautta. Virokannas (2026, 35) nostaa esille, että toiseutta tuottavissa puheissa saattaa useinkin kuulua takana häpeä, mikä ilmenee erityisen selvästi seuraavassa lainauksessa:

Heidät nähtiin ongelman kautta. Asunnottomina, päihdesairaina, virheinä tilastossa. Muina, ei meinä. (HS 14.7.2024, Teksti nro 11)

Lainauksessa käytetty ilmaus "muina, ei meinä" tiivistää toiseuttamisen mekanismin. Siinä tuotetaan symbolinen jako "meihin" ja "muihin", jolloin asunnottomat asemoidaan yhteisön ulkopuolelle. Tätä ilmiötä kutsutaan myös sosiaalisesti etäisyydeksi, kun luodaan selkeä jako meihin eli asunnollisiin ja heihin eli asunnottomiin henkilöihin (Saari 2015, 90–91). Samalla heidän yksilöllisyytensä häivytetään ja heidät määritellään ongelmalähtöisten kategorioiden kautta. Asunnottomuus ei näyttäydy vain elämäntilanteena. Se on osa identiteettiä, joka erottaa ihmiset muusta yhteiskunnasta.

Kokonaisuutena ulossulkemisen diskurssissa asunnottomuus rakentuu ilmiönä, jossa yksilö jätetään yhteiskunnan, palvelujen ja kaupunkitilan ulkopuolelle. Ulossulkeminen ei näyttäydy pelkästään asunnon puuttumisena, vaan myös kokemuksena siitä, ettei kuulu yhteiskuntaan tai ole oikeutettu käyttämään julkista tilaa samalla tavoin kuin muut. Asunnottomat kuvataan syrjäytyneitä yksilöinä. Kurosen (2022, 57) mukaan syrjäytymisellä tarkoitetaan kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan ulkopuolelle joutumista ja se liitetään usein varsin pysyvään huono-osaisuuteen. Diskurssissa asunnottomien näkyvyyttä pyritään hallitsemaan erilaisin käytännöin, jolloin huomio kohdistuu usein heidän läsnäolonsa rajoittamiseen eikä ulossulkemista tuottavien rakenteiden muuttamiseen. Se rakentaa kuvaa asunnottomuudesta ilmiönä, jossa yksilö jää yhteiskunnan ulkopuolelle ja kohtaa leimautumista. Näin media tuottaa asunnottomuudesta ennen kaikkea sosiaalisen ulossulkemisen ongelmaa.

5.2 Selviytymisen diskurssi

Selviytymisen diskurssissa asunnottomuus rakentuu tilanteena, jossa esille nousee ihmisen kyky selvitä elämästä haastavine olosuhteineen. Diskurssissa korostuvat resilienssi, toimijuus, sopeutuminen, kekseliäisyys ja sinnikkyys. Toimijuudessa huomio kiinnittyy siihen, voiko toimija tehdä mitä haluaa tai onko hänellä mahdollisuus saada aikaan tietty lopputulos tai tapahtuma. Toimija itse, muut toimijat ja konteksti vaikuttavat mahdollisuuden toimia. (Hokkanen 2013, 60.) Diskurssissa asunnoton henkilö näyttäytyy aktiivisena toimijana, joka pyrkii selviytymään joko omin keinoin ja mahdollisesti muiden avustuksella. Diskurssissa asunnottomien arkea kuvaillaan raadollisena, jokapäiväisenä kamppailuna. Jo perustarpeiden, kuten ravinnon saaminen, hygienian ylläpitäminen ja tarpeellisesta vaatetuksesta huolehtiminen, tuottaa vaikeuksia. Diskurssissa selviytymisen esiintyminen elämän jokaisella osa-alueella, kuten seuraava otos kuvaa:

Häädön jälkeen hän kulki tuttaviansa sohvalla toiselle. ”Suurin osa päivästä meni sen miettimiseen, että mihin voi tänään mennä yöksi. Oli helvetin vaikea keskittyä työntekoon. Eläminen on silloin myös kallista. Kun ostaa valmisruokaa, niin raha vain sulaa käsistä.” (HS 18.7.2023, Teksti nro 4)

Otteessa selviytyminen rakentuu muiden toimijoiden hyödyntämisenä eli tuttavien sohvalla nukkumisena. Tuttavien sohvalla näyttäytyvät kuitenkin vain väliaikaisena selviytymiskeinona. Toimijuus näyttäytyy rajoittuneena, sillä päivät kuluvat seuraavan yöpaikan pohtimisessa, työntekoon ei voi keskittyä ja rahat kuluvat kalliisiin valmisruokiin. Otteessa nähdään asunnottomuuden vaikuttavan elämään kokonaisvaltaisesti, ja selviytyminen nähdään vaikeana, mutta mahdollisena. Diskurssissa selviytymiseen voi vaikuttaa yksilö itse, muut toimijat ja yhteiskunnalliset toimijat. Ne voivat auttaa selviytymisessä ja ne voivat myös luoda esteitä, joiden takia selviytyminen vaikeutuu tai sitä ylipäättään tarvitaan. Selviytymisen diskurssiin vaikuttaa osin myös ulossulkemisen diskurssi. Seuraavassa otteessa näkyy selviytymisen lisäksi ulossulkemisen diskurssi:

Takana on taas yksi pitkä ja uneton yö. Jape eli Jari Miettunen on viettänyt yönsä Pasilassa Triplan kauppakeskuksessa. Nukkunut hän ei kuitenkaan ole kuin pari silmällistä. Siinä ei ole mitään uutta. ”Vedin äskettäin viikon putkeen nukkumatta.” Järjestyksenvalvojat pitävät huolta siitä, etteivät Triplassa majoilevat asunnottomat pääse juuri nukkumaan. Kymmenen yli kuudelta keskiviikkoamuna vartijat herättelevät kivikoville penkeille pitkäkseen laittaneita. Heitä, jotka ovat onnistuneet vaipumaan uneen kovasta alustasta ja kaiuttimista pauhaavasta musiikista huolimatta. (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Otteessa selviytyminen nähdään jatkuvana kamppailuna yhden perustarpeen eli levon ja nukkumisen toteuttamisesta. Järjestyksenvalvojat muodostuvat toimijoiksi, jotka yrittävät estää nukkumisen. Otteessa selviytymisen ja ulossulkemisen diskurssit kietoutuvat yhteen, sillä ulossulkeminen, tässä tapauksessa sen varmistaminen, ettei kauppakeskuksessa nukuta, vaikeuttaa selviytymistä eli nukkumista ja lepoa. Otteessa todetaan, että unettomuus on jo normaalia hänelle, sillä hän on joutunut tottumaan asunnottomana siihen. Sillä rakennetaan kuvaa yksilöstä, joka on sopeutunut tilanteeseensa ja luo kuvaa sinnikkyydestä.

Kaverit ovat auttaneet monessa pinteessä. Heidän nurkkiinsa pääsee toisinaan yöksi ja peseytymään. (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Tässä otteessa kaverit rakentuvat toimijoiksi, jotka mahdollistavat selviytymisen silloin tällöin. Otteessa kuitenkin painottuu sana *''toisinaan''*, joka viittaa siihen, että kyseessä on jatkuvan auttamisen sijaan satunnainen auttaminen *''pinteessä''*, eli apua saadaan silloin, kun asiat ovat oikeasti huonosti. Asunnoton rakentuu toisaalta apua kaipaavana toimijana, joka tarvitsee muita ihmisiä selviytyäkseen mutta toisaalta itsenäisenä toimijana, joka hyödyntää muita ihmisiä vain kriittisimmissä tilanteissa.

Mukana kulkee jesarilla koossa pysyvä urheilukassi, mistä löytyy leipäpusseja, sulatejuustoa ja pahvisia kahvikuppeja. (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Pitkään minulla pysyivät mukana vain sellaiset esineet, jotka mahtuivat taskuun. (HS 23.5.2024, Teksti nro 10)

Selviytymisen niukkuus konkretisoituu näissä edeltävissä sitaateissa. Elämän nähdään mahtuvan rikkinäiseen urheilukassiin ja taskuun, johon mahtuu vain pienimmät tavarat. Leipäpussien, juuston ja kahvikuppien kuljettaminen mukana kertoo vähäisistä resursseista, joilla pyritään selviämään. Diskurssissa selviytymistä toteutetaan erilaisilla keinoilla. Seuraavat otokset kuvaavat tapoja, joilla asunnottomat ovat tehneet selviytymistään mahdollista joko itse tai muiden toimijoiden avulla:

Lompakosta löytyy paperilappuja, joihin on raapustettu kerrostalojen rappujen ovikoodeja. Niissä hän nukkuu toisinaan. — ''Siinä on kyllä kaikennäköisiä mahdollisuuksia, missä voi nukkustella, jos haluaa.'' (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Lentoasemalla asunnottoman on helppo hukkaa massaan, jos näyttää yhdeltä matkaa tekevästä ihmisistä. (HS 16.2.2025, Teksti nro 17)

Nälkää Miettunen ei näe. Hän kertoo syöneensä usein napansa täyteen erilaisissa paikoissa, joissa asunnottomille jaetaan ruokaa. (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Niemi yöpyi usein Kampin kaukoliikenteen bussiterminaalissa. – – Toisinaan Niemi torkkui lähijunissa, kesällä Mellunmäessä pääsi nukkumaan pitkällään sillan alla. (HS 23.5.2024, Teksti nro 10)

Sisälle pääsee ympäri vuorokauden auki oleviin kauppakeskuksiin, kunhan siellä ei riehu. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Perinteinen asunnotonhan kävelee päivässä järjettömiä määriä, jotta pysyy lämpimänä. Kymmenen kilometriä tulee täyteen heittämällä. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Näissä lainauksissa selviytyminen rakentuu jatkuvana perustarpeiden turvaamisena ja asunnottomat nähdään toimijoina, joiden selviytyminen ei riipu muista toimijoista. Asunnottomuus ei näyttäydy yksittäisenä asumisen puutteena vaan kokonaisvaltaisena tilanteena, jossa jokapäiväinen elämä rakentuu nukkumispaikan etsimisen, ravinnon hankkimisen ja turvallisuuden varmistamisen ympärille. Eli asunnoton kuvataan toimintakykyisenä henkilönä, joka käyttää käytössä oleviaan resursseja selviytymiseen (Saari 2015, 186). Huomio kuitenkin kiinnittyy myös siihen, kuinka suuri osa ihmisen voimavaroista kuluu kaikkein perustavimpien tarpeiden täyttämiseen. Diskurssissa viitataan resilienssiin – ihmisen kykyyn selviytyä vaikeista olosuhteista huolimatta sekä säilyttää toimintakyky. Resilienssi kuvaa yksilön, järjestelmän tai yhteisön sopeutumista muutokseen ilman, että sen toiminta muuttuu suuresti. (Walker 2020.)

Samalla asunnottomuus esitetään tilanteena, jossa selviytyminen syrjäyttää mahdollisuuden suunnitella tulevaisuutta. Kainulainen, Saari ja Häkkinen (2013, 69) nostavat tutkimuksensa tuloksissa esiin tämän saman havainnon siitä, kuinka suuressa asemassa asunto on henkilölle tulevaisuuden suunnittelussa. Seuraavassa otteessa näkyy se, kuinka asunnottomalle jo huomiseen selviytyminen on jo itsessään haaste ja näin elämässä ei jää yksinkertaisesti tilaa tulevaisuuden suunnittelulle:

Pakkanen ei tunnu olevan miesten huolten listalla kovin korkealla. Kylmään tottuu ja pahempaakin olisi voinut olla, he sanovat. ”Kun laittaa tarpeeksi päälle, niin sillähän siitä selviää.” (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Katkelmassa asunnottomat näyttäytyvät ihmisinä, jotka ovat oppineet mukautumaan poikkeuksellisen vaikeisiin olosuhteisiin. Selviytyminen esitetään taitona, joka syntyy pakon edessä eikä vapaaehtoisena valintana. Asunnottomuuden kokemus voi pakottaa keskittymään vain välittömiin tarpeisiin, jotta selviää. Fyysiset ja psyykkiset ongelmat saatetaan sivuuttaa, kun ainoa tavoite on saada katto päälle. (Piat ym. 2015, 12.) Samalla ote normalisoi puutteellisia elinolosuhteita kuvaamalla kylmyyteen tottumista arkisena ilmiönä. Diskurssi rakentaa kuvaa ihmisistä, joiden odotetaan sopeutuvan olosuhteisiin sen sijaan, että huomio kohdistuisi olosuhteiden muuttamiseen.

Tulipalopakkasilla ihmiset käyttävät koko päivän siihen, että löytävät varmasti lämpimän nukkumapaikan. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

...asunnottomien määrän kasvuun kiinnitettiin Triplassa huomiota viime talven aikana. ”Silloin kun ilmat alkoivat kylmetä, niin ilmiö tuli esiin.” (HS 5.3.2025, Teksti nro 20)

Talvella asunnottomuus on hirvittävä kokemus, koska ulkona lumessa, kylmässä ja märässä on todella vaikea nukkua. (HS 7.3.2025, Teksti nro 30)

Otteissa rakentuu kuva äärisääolosuhteiden keskellä kamppailevista ihmisistä, jotka etsivät koko päivän tulevan yön majoitusta. Kylmästä säästä huolimatta he etsivät majoitusta, mikä rakentaa heistä kuvaa sinnikkäinä, toimintakykyisinä ja sopeutuvina ihmisinä. Jälkimmäisessä otteessa korostuu se, että turvaa haetaan vasta silloin, kun sääolosuhteet pakottavat siihen.

Ilman vakituista kotia päihdehoito jää helposti irralliseksi, ja hoitosuhteet katkeavat. (HS 5.10.2025, Teksti nro 24)

Tässä otteessa näkyy se, kuinka asunnottomuus rakentuu olosuhteeksi, joka vaikeuttaa paitsi arjessa selviytymistä myös pitkäjänteiseen hoitoon sitoutumista. Hoitosuhteen katkeaminen ei tällöin näyttäydy yksilön haluttomuutena kuntoutua, vaan seurauksena vakituisen asuinpaikan puuttumisesta. Asunnottomuuden aiheuttama jatkuva epävarmuus tekee kuntoutumisesta katkonaista ja siirtää huomion pitkäaikaisesta muutoksesta välittömään selviytymiseen. Selviytymisen diskurssissa asunnottomuus ei ainoastaan kuluta voimavaroja, vaan estää myös sellaisten jatkuvien hoito- ja palvelusuhteiden muodostumista, joiden avulla elämäntilanne voisi muuttua. Miler kumppaneineen (2021) osoittivat tutkimuksessaan, että asunnottomien päihdeongelmaisten sitoutuminen hoitoon ja siinä

pysyminen on vaikeaa. Tutkimuksessa korostui lisäksi asunnottomien tilanteen tukemisen tarve varsinaisen hoidon päättymisen jälkeen. Toisaalta asunnottomuus itsessään voi lisätä motivaatiota hakeutua katkaisuhuoltoon tai laitostuntoutukseen (Lehtonen & Salonen, 2008, 31).

”Ne ovat kyllä kovia, jotka kestävät ilman mitään aineita. Heillä on toki suuri riski mielenterveysongelmiin, sillä asunnottomuuden stressi on niin kova. Pää ei kestä”, Vesku sanoo. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Tässä otteessa rakentuu asunnottomuuden ilmiön vakavuus. Päihteiden käyttö nähdään normaalina, jopa odotettuna selviytymiskeinona. Päihteitä ei nähdä haitallisena, sillä ilman niitä uskotaan olevan suuri riski mielenterveysongelmiin. Päihteet saatetaankin nähdä selviytymis- tai pakokeinona arjesta asunnottomuuden aikana (Piat ym. 2015, 9). Myös Johnson ja Chamberlain (2008, 349) nostavat esille tutkimuksessaan, että vaikka päihteiden käyttö saattaa olla yleistä asunnottomien keskuudessa, monet heistä alkavat käyttää päihteitä vasta jouduttuaan asunnottomiksi, eräänlaisena selviytymiskeinona, vaikka päihteet itsessään voivat aiheuttaa lisää ongelmia.

Asunnottomalle naiselle oli tarjolla myös yökyläpaikkoja. ”Mutta vastineeksi ne aina odottavat jotakin. Mä olen juossut ulos monesta kämpästä.” (HS 23.5.2024, teksti nro 10)

Mies kertoo, että hänen reppunsa on varastettu. Se ei ole asunnottomille uutta. ”Joltain on joskus viety kengät jalasta nukkuessa.” (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Näissä otteissa muut ihmiset rakentuvat asunnottomien selviytymistä uhkaaviksi toimijoiksi. Yökyläpaikkoihin liitetään hyväksikäytön uhka ja julkisissa tiloissa nukkumiseen omaisuuden varastamisen riski. Asunnottomuus näyttäytyy siten tilanteena, jossa perustarpeiden turvaamisen lisäksi on jatkuvasti varauduttava muiden ihmisten aiheuttamiin uhkiin. Diskurssissa ympäristö ei rakennu turvalliseksi vaan selviytymistä vaikeuttavaksi ja epävarmaksi. Asunnottoman joutuminen varkauden ja ryöstön kohteeksi on suhteellisen yleistä (Newburn & Rock 2005). Barczyk kumppaneineen (2014) nostavat tutkimuksessaan esille, että asunnottomien naisten tulee olla jatkuvasti varuillaan ahdistelun ja muun seksuaalisen väkivallan uhan vuoksi.

Elämä muuttuu päivittäiseksi kamppailuksi. (HS 17.10.2024, Teksti nro 14)

...viimeisenä kotia vailla oleva ihmisryhmä kamppailee kaikkein vakavimpien vaikeuksien kanssa elämässään. (HS 20.5.2023, Teksti nro 2)

Edellä esitetyt otteet kiteyttävät koko selviytymisen diskurssin idean. Selviytymisen diskurssissa toimintakyky rakentuu jatkuvasti koetuksella olevaksi. Asunnottomat näyttävät aktiivisina toimijoina, jotka kehittävät erilaisia selviytymiskeinoja ja sopeutuvat vaikeisiin olosuhteisiin. Samalla aineisto kuitenkin osoittaa, että jatkuva selviytymisen vaatimus kuluttaa voimavaroja ja kaventaa mahdollisuuksia osallistua tavanomaiseen arkeen, hyödyntää palveluja sekä suunnitella tulevaisuutta. Näin toimintakyky ei näyttäydy yksilön ominaisuutena vaan asunnottomuuden ja sitä ympäröivien olosuhteiden muovamana.

5.3 Vastuudiskurssi

Asunnottomuus rakentuu rakenteelliseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, jonka syyt paikannetaan asumispolitiikkaan, taloudellisiin muutoksiin ja poliittiseen päätöksentekoon. Yksilöiden omat ominaisuudet tai valinnat jäävät lähes kokonaan taka-alalle, kun huomio kohdistuu yhteiskunnallisiin rakenteisiin, kuten seuraavassa otteessa kuvataan:

Yhteiskuntia arvioidaan sen mukaan, miten ne pitävät huolta heikoimmistaan. (HS 7.3.2025, Teksti nro 30)

Rakenteellisen vastuun diskurssissa asunnottomuus rakentuu ennen kaikkea yhteiskunnallisten rakenteiden, taloudellisten olosuhteiden ja palvelujärjestelmän puutteiden seurauksena. Asunnottomuutta ei selitetä yksilön omilla valinnoilla tai henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, vaan huomio kohdistuu yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka mahdollistavat tai ylläpitävät ilmiötä. Diskurssissa asunnottomuus näyttäytyy rakenteellisena epäonnistumisena, jonka ratkaiseminen edellyttää yhteiskunnallisia muutoksia. Rakenteellinen näkökulma tulee näkyväksi esimerkiksi seuraavissa lainauksissa:

Petteri Orpon hallitus on leikannut asumisen tukia, ja erityisryhmien investointiavustusta sekä karsinut kohtuuhintaista asuntotuotantoa ja asumisneuvontaa. (HS 17.7.2025, Teksti nro 26)

Sosiaaliturvaan tehtyt tiukennukset ja asumiskustannusten nousu ovat vaikuttaneet häätöjen määrän kasvuun. (HS 21.8.2024, Teksti nro 12)

Hallituksen tekemät panostukset pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi ovat euromääräisesti niin vaatimattomia, että ne eivät pysty kompensoimaan leikkausten vaikutusta. (HS 15.10.2025, Teksti nro 27)

Asunnottomuuden poistaminen vaatii Helsingiltä riittävästi kohtuuhintaisia asuntoja, toimivia sosiaali- ja terveyspalveluita ja riittävää sosiaaliturvaa. Kaikkea tätä nykyhallitus on leikannut. Ei siis ole yllättävää, että asunnottomuus kasvaa. (HS 22.4.2025, Teksti nro 28)

Hallituksen tavoite poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2027 mennessä liippuu yhä kauemmas, kun inhimilliseltä ja taloudelliselta kannalta tehokkaiden ratkaisujen pohja murenee. (HS 23.8.2024, Teksti nro 31)

Huonon kääntein taustalta löytyy pääministeri Petteri Orpon (kok) hallituksen leikkauslinja. Hallitus ennakoi, että sosiaaliturvan leikkauksista koituu vaikeita seurauksia, kuten häätöjen lisääntymistä. Hallitus oli oikeassa. (HS 15.4.2025, Teksti nro 21)

Hallituspolitiikalla on kuitenkin ollut hänen mukaansa tärkein osa asunnottomuuden lisääntymisessä. Ojankoski sanoo, että tästä kielii muun muassa se, että häätöjen yleisin syy on kyvyttömyys maksaa vuokria. Maksuongelmat juontuvat hänen mukaansa heikentyneestä työllisyystilanteesta ja sosiaaliturvan merkittävästä leikkaamisesta. ”Tämä on suoraan yhteydessä hallituksen valitsemaan politiikkaan. Se kohdistuu niihin”, joilla ei ole enää mistä säästää. (HS 15.10.2025, Teksti nro 27)

Asunnottomuuden taustalla oleviksi syiksi rakennetaan poliittiset päätökset. Tekstissä hallituksen tekemät leikkaukset asemoidaan aktiivisiksi toimiksi, jotka heikentävät asumisen edellytyksiä ja lisäävät asunnottomuuden riskiä. Vastuu ongelman synnystä siirtyy näin yksilöiltä poliittisille päätöksentekijöille. Seuraava ote kuvastaa sitä, kuinka poliittisia päätöksentekijöitä syytetään ihmisten asunnottomuudesta:

...tehtäisiin päätöksiä, jotka mahdollistaisivat heille muun vaihtoehdon kuin esimerkiksi yöpymisen lentoasemalla. (HS 16.2.2025, Teksti nro 17)

Seuraavissa otteissa kuuluu kansalaisten ääni, jossa kuuluu se, kuinka asunnottomuus nähdään sosiaalisena ongelmana:

Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma. (HS 17.10.2024, Teksti nro 14)

Kotimaisessa keskustelussa asunnottomuus on puolestaan yhä vakava ongelma. (HS 8.9.2024, Teksti nro 13)

Köyhyyden, työttömyyden ja muiden sosiaalisten ongelmien mukana myös asunnottomuus on kääntynyt kasvuun. (HS 16.10.2025, Teksti nro 25)

Asunnottomuus ei ole yksilön vika. Se on yhteiskunnan epäonnistuminen. (HS 27.4.2025, Teksti nro 23)

Lainauksissa asunnottomuus määritellään rakenteelliseksi ongelmaksi, jolloin vastuu ilmiön ratkaisemisesta siirtyy yksittäiseltä ihmiseltä laajemmille yhteiskunnallisille toimijoille. Useissa aineiston teksteissä asunnottomuus liitetään muuttuneisiin taloudellisiin olosuhteisiin. Asunnottomuuden lisääntymistä selitetään muun muassa elinkustannusten nousulla, energiakriisillä, työttömyydellä ja pienituloisten heikentyneellä ostovoimalla.

Samaan aikaan elinkustannusten kasvu, eurooppalainen energiakriisi ja kasvanut työttömyys vaikuttavat ihmisten pärjäämiseen. (HS 17.7.2025, teksti nro 26)

Taloudellisesti vaikeina aikoina asunnottomuus lisääntyy. (HS 17.10.2024, teksti nro 14)

Elinkustannusten viimeaikainen nousu vaikeuttaa erityisesti pienituloisten arjessa pärjäämistä. (HS 5.4.2023, teksti nro 6)

Euroopassa ero asumisen kustannusten ja pienituloisten maksukyvyn välillä ajaa ihmisiä asunnottomiksi. (HS 25.11.2024, teksti nro 15)

*...yhä useammin myös matalapalkka-aloilla työskentelevät ja pätkätoitä tekevät ovat joutuneet asunnottomiksi tai asunnottomuusuhan alle liian korkeiden asu-
miskustannusten vuoksi. (HS 1.6.2023, teksti nro 3)*

Näissä lausumissa taloudelliset olosuhteet rakentuvat keskeisiksi syiksi asunnottomuudelle. Asunnottomuus näyttäytyy seurauksena rakenteellisista muutoksista eikä yksittäisten ihmisten epäonnistumisesta. Rakenteellisen vastuun diskurssissa kriittinen huomio kohdistuu myös palvelujärjestelmään. Useissa teksteissä kuvataan tilanteita, joissa palvelut eivät kykene vastaamaan asunnottomien tarpeisiin.

Ojankosken mukaan on ongelma, ettei ole olemassa paikkaa, mistä hädettyä henkilöä voitaisiin suoraan ohjata. (HS 18.7.2023, teksti nro 4)

Ongelmakohtia on kuitenkin tunnistettu erityisesti palvelujärjestelmässä. Asunnoton nuori jää usein ilman hänelle kuuluvaa tukea. (HS 30.1.2023, teksti nro 5)

Palvelujärjestelmä on tukossa. (HS 10.2.2025, teksti nro 16)

Näissä lausumissa ongelma ei paikannu asunnottomiin vaan järjestelmän toimivuuteen. Palvelujen riittämättömyys rakentuu keskeiseksi syyksi sille, miksi asunnottomuus pitkittyy tai siihen ei pystytä puuttumaan ajoissa. Juntusen (2024) mukaan taloudellisista syistä kunnat ovat hakeneet kustannussäästöjä asunnottomien palveluista ja tehokkuutta ulkoistamalla palveluita. Rakenteellisen vastuun diskurssissa korostuu myös kohtuuhintaisen asumisen riittämättömyys:

Valtion tukeman ara-tuotannon supistaminen... (HS 8.2.2024, teksti nro 9)

Kohtuuhintaisten asuntojen puute ja asunnottomuus aiheuttavat yhteiskunnallisia ja poliittisia kriisejä EU:n alueella. (HS 25.11.2024, teksti nro 15)

Kohtuuhintaisia asuntoja ei yksinkertaisesti riitä kaikille tarvitseville. (HS 10.2.2025, teksti nro 16)

Moni tuen saaja on joutunut muuttamaan pois Tampereelta, kun kaupungista ei löydy riittävän halpaa asuntoa. Tampereen kaupungin asumisneuvonnan tietojen mukaan tällaisia tilanteita on ollut etenkin kiireellisissä tapauksissa, kun on vaara joutua asunnottomiksi. (HS 25.10.2024, Teksti nro 32)

Asunnottomuus rakentuu näissä teksteissä ennen kaikkea asuntomarkkinoiden ja asuntopolitiikan seuraukseksi. Ratkaisujen nähdään liittyvän kohtuuhintaisen asumisen lisäämiseen eikä yksilöiden käyttäytymisen muuttamiseen. Rakenteellisille muutoksille esitetään myös konkreettisia seurauksia:

Häädöt ovat lisääntyneet, asunnottomuus yleistyy, ja yhä useamman oikeus omaan kotiin on vaakalaudalla. (HS 17.7.2025, teksti nro 26)

Rakenteelliset ongelmat eivät näyttäydy abstrakteina ilmiöinä, vaan ne konkretisoituvat lisääntyvinä häätöinä, kasvavana asunnottomuutena ja asumisen epävarmuutena. Näin asunnottomuus rakentuu yhteiskunnallisten päätösten ja olosuhteiden näkyväksi seuraukseksi. Mielenkiintoista on, että myös asunnottomien omassa puheessa rakenteet nousivat keskeiseen asemaan.

Kadulla nukkuvia yhdistää heidän mukaansa syvä epäluottamus järjestelmään. (HS 5.3.2025, teksti nro 19)

Tässä järjestelmä ei näyttäydy turvaa tarjoavana instituutiona, vaan toimijana, johon luottamus on heikentynyt. Asunnottomuus rakentuu siten myös kokemuksellisenä suhteena yhteiskuntaan: palvelujärjestelmä ei näyttäydy kaikkien saavutettavana tai toimivana, mikä voi entisestään vaikeuttaa avun hakemista ja ylläpitää ulkopuolisuuden kokemusta. Yhteiskunnan, rakenteiden ja palvelujärjestelmän vastuuta korostaa se, että tekstien perusteella asunnottomuus uhkaa nykyisin uusia ryhmiä, kuten seuraavissa otteissa todetaan:

”Tyypillisesti asunnottomilla ihmisillä on ollut kerrostuneita ongelmia, jotka ovat voineet altistaa asunnottomuudelle. Mutta jos meillä onkin asunnottomia työssäkäyviä ihmisiä, joiden rahat eivät vain riitä, on se todella huolestuttavaa.” (HS 21.8.2024, Teksti nro 12)

Muutos on myös siitä radikaali, että työssä käyvien asunnottomuusriski kasvaa. (HS 15.4.2025, Teksti nro 21)

...sen jälkeen asuntopula ja tuloköyhyydestä johtuva asunnottomuus onnistuttiin käytännössä poistamaan niin, että asunnottomuuden kovan ytimen muodostivat lähinnä päihkeitä käyttävät moniongelmaiset. – – Asunnottomuus uhkaa nyt uusia ryhmiä, kuten opiskelijoita, työssä käyviä pienituloisia ja eläkeläisiä. (HS 16.10.2025, Teksti nro 25)

Pekkarisen mukaan asunnottomuusilmiö on valtavirtaistunut. ”Asunnottomuuteen ei välttämättä liity enää muita tekijöitä kuin pienituloisuus. Näin ollen Tampereella on nykyään myös esimerkiksi työssä käyviä asunnottomia henkilöitä.” (HS 25.10.2024, Teksti nro 32)

Vuonna 2024 asunnottomaksi on havaittu ajautuneen myös uusi ryhmä eli pienituloiset, joilla ei ole muita merkittäviä haasteita, kuten päihdeongelmaa. (HS 10.2.2025, Teksti nro 16)

Otteissa rakennetaan asunnottomuudesta ilmiö, johon ei ole aiemmin mielletty kuuluvan työssäkäyviä, eläkeläisiä, pienituloisia ja opiskelijoita. Nyt sen nähdään koskettavan myös näitä ryhmiä, ja syyksi muodostuu yhteiskunta ja rakenteet. Ensimmäisessä ja toisessa otteessa korostetaan asunnottomien olleen lähinnä moniongelmaisia, minkä rinnalle nousee huoli siitä, että asunnottomuus uhkaa aiempaa laajempaa joukkoa. Tämä voi kuvastaa asenteiden ja mielikuvien muuttumisesta asunnottomuutta kohtaan – aiemmin yksilön valintoja ja vastuuta on voitu tarkastella osana asunnottomuutta enemmänkin, kun taas nykyään huomio näyttää siirtyneen yhteiskunnan, rakenteiden ja julkisten toimijoiden suuntaan. Pienituloisten ja työssäkäyvien esiin nostaminen rakentaa mielikuvaa asenteiden ja ajatuksien muuttumisesta. Myös Kaakinen (2023, 6) toteaa asunnottomuuteen

liittyvän kuvan alkaneen muuttuneen viime vuosina. Bramley ja Fitzpatrick (2018) nostavat tutkimuksessaan esille asunnottomuuden johtuvan pääasiassa rakenteellisista tekijöistä, mutta huomioivat myös sen, joissain tapauksissa tekijät voivat olla yksilöllisiä. Tätä tukee myös seuraava ote:

Päihderiippuvuus on yksi selitys, mutta joukossa on enemmän ihmisiä, joihin se ei päde. (HS 2.3.2025, Teksti nro 18)

Asunnottomuudesta puhuminen opiskelijoiden, työttömien, pienituloisten ja eläkeläisten yhteydessä laajentaa asunnottomuuden ilmiötä, sillä se koskettaa laajempaa ihmisjoukkoa. Näin se luo asunnottomuudesta siten yhteiskunnallisen, mahdollisesti ketä tahansa koskettavan ilmiön. Sitä ei enää välttämättä nähdä ”päihteitä käyttävien moniongelmaisten” ilmiönä kuten sitaatissa todettiin, mikä korostaa rakenteellisia tekijöitä yksilöllisten sijaan. Muuttuvat asenteet ja mielikuvat asunnottomuudesta voivat näin ollen vaikuttaa siihen, kenen vastuulla asunnottomuus nähdään olevan. Seuraavassa otteessa vertaillaan nykyistä asunnottomuutta aiempaan asunnottomuuteen:

Vielä 15 vuotta sitten keskimääräinen asunnoton oli Tumpin mukaan viisikymppinen mies, luultavasti alkoholisti. Nykyään keski-ikä on noin 35. Alkoholien tilalle on tullut eri päihteiden käyttäminen sekaisin ja joidenkin kohdalla jopa täysi päihteettömyys. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Vastakkainasettelu entisten ja nykyisten asunnottomien välillä osoittaa, että rakenteelliset tekijät katsotaan nykyisin suuremmaksi tekijäksi asunnottomuudessa kuin aikaisemmin. Aiemmin asunnoton saattoi määrittäytyä päihdeongelman kautta, jolloin syy saatettiin nähdä yksilön valinnoissa ja päätöksissä. Nykyään asunnoton voi olla täysin päihteetön, jonka takia yksilöä ei voida syyllistää asunnottomuudesta, mikä vierittää syyt ja vastuuta yhteiskunnan suuntaan. Myös seuraavassa otteessa rakentuu samanlainen toteamus:

Kodittomaksi jääkin Helsingissä yhä useammin ihminen, jolla ei ole päihdeongelmaa. (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Rakenteellisen vastuun diskurssissa asunnottomuus voidaan nähdä myös marginaalisuuden tuottamisena. Marginaalisuus tarkoittaa negatiivista tilaa, josta halutaan ja pyritään pois (Kuronen 2022, 80). Kun yhteiskunnalliset rakenteet, palvelujärjestelmä ja asumispolitiikka eivät kykene vastaamaan ihmisten tarpeisiin, asunnottomat rakentuvat yhteis-

kunnan reuna-alueille sijoittuvaksi ryhmäksi. Marginaalisuus on tällöin seuraus rakenteista, jotka sulkevat ihmisiä täysipainoisen yhteiskunnallisen osallisuuden ulkopuolelle (ks. Kuronen 2022, 68). Samalla asunnottomuus rakentuu ilmiöksi, joka heikentää ihmisten mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan yhdenvertaisina kansalaisina.

5.4 Uhridiskurssi

Uhridiskurssissa asunnottomat rakentuvat ennen kaikkea haavoittuvina, suojelua tarvitsevinä ja muiden toimista riippuvaisina ihmisinä. Diskurssille on ominaista myötätuntien ja moraalisesti vetoava puhetapa, jossa asunnottomat esitetään olosuhteiden, yhteiskunnallisten rakenteiden tai muiden ihmisten toiminnan kohteina pikemminkin kuin aktiivisina toimijoina. Näin heidän asemansa rakentuu uhrin positioksi, jossa toimijuus jää taka-alalle ja huomio kohdistuu kärsimykseen, epäoikeudenmukaisuuteen sekä avun tarpeeseen.

Diskurssissa pyritään tekemään näkyväksi asunnottomien kokemia epäkohtia ja epätasa-arvoista kohtelua. Samalla lukijaa ohjataan moraaliseen arviointiin: asunnottomuus ei näyttäydy hyväksyttävänä elämäntilanteena, vaan epäoikeudenmukaisuutena, johon yhteiskunnan tulisi puuttua. Erityisen voimakkaasti uhrin positio rakentuu tilanteissa, joissa asunnottomia kuvataan fyysisesti, psyykkisesti tai sosiaalisesti erittäin haavoittuvina. Esimerkiksi seuraavassa otteessa kuvataan yli 80-vuotiasta asunnotonta henkilöä sanoin:

Yli 80-vuotias, edunvalvonnan tarpeessa, pahoinpidelty. (HS 29.11.2023, Teksti nro 34)

Lainauksessa samaan henkilöön kasautuu useita haavoittuvuutta korostavia määreitä, joiden kautta hän rakentuu ennen kaikkea suojelua tarvitseväksi ihmiseksi. Virokannaksen (2026) mukaan haavoittavuuden käsite liittyy elämäntilanteeseen, joka sisältää useita keskenään haastavia ja voimavaroja heikentäviä ja siten hätää synnyttäviä ulottuvuuksia. Haavoittavuutta ei tule siten Virokannaksen mukaan ymmärtää pelkistyvän yksilön ominaisuuksiin vaan mieltää elämäntilanteen haavoittavuuden rakentuvan aina yksilön sekä

yhteiskunnallisen kontekstin välisessä suhteessa. (Virokannas 2026, 30; näin myös Kuironen 2022, 80.) Samoin terveydelliset ongelmat korostuvat useissa teksteissä, mikä lisää asunnottomien hädän olemassaoloa. Asunnottomien kuvataan kärsivän vakavista terveysongelmista, kuten tilanteissa, joissa todetaan, että:

Monella asiakkaalla hampaat olivat huonossa kunnossa. (HS 17.10.2024, Teksti nro 14)

Paniikkikohtaukset ja harhat pahenivat. (HS 23.5.2024, Teksti nro 10)

Synkimpinä hetkinä mielessä kävi myös ajatus itsemurhasta. (HS 18.7.2023, Teksti nro 4)

Kyse ei ole pelkästään yksittäisestä terveysongelmasta, vaan laajemmasta syrjäytymisestä. Asunnottomuus rakentuu elämäntilanteena, jossa myös perustavanlaatuiset hyvinvoinnin edellytykset jäävät toteutumatta. Elämää värittää jopa harhat ja omasta mielestä tulee tietynlainen vankila. Granfelt kumppaneineen (2015, 72–73) nostaa esiin, että psykososiaalinen haavoittuvuus altistaa sosiaalisille syrjäytymiselle, jonka äärimmäinen muoto on pitkäaikaisasunnottomuus. Tämä kuvaa osuvasti sitä, kuinka ongelmat seuraavat toisiansa. Tämä rakentaa kuvaa ihmisestä, jonka mahdollisuudet hallita omaa elämäntilannettaan ovat heikentyneet merkittävästi. Tällöin toimijuus siirtyy pitkälti auttaville tahoille, jotka näyttäytyvät aktiivisina toimijoina asunnottoman sijaan. Toimijuuden vähäisyys näkyy myös siinä, että muutoksen mahdollisuus liitetään usein ulkopuoliseen apuun. Tämä ilmenee esimerkiksi seuraavassa otteessa:

Tämä paikka pelasti mun hengen. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Muutoksen mahdollisuus liitetään ulkopuolisiin toimijoihin eikä asunnottomaan itseensä. Asumispalvelu tai auttava taho rakentuu aktiiviseksi toimijaksi, kun taas asunnottoman rooliksi jää avun vastaanottaminen. Uhidiskurssissa asunnottomat rakentuvat myös taloudellisten olosuhteiden uhreiksi. Eräässä tekstissä todetaan, että kyse on:

Työssäkäyviä ihmisiä, joiden rahat eivät vain riitä. Varat eivät yksinkertaisesti riitä. (HS 21.8.2024, Teksti nro 12)

Asunnottomuuden syy paikannetaan tällöin yksilön sijaan toimeentulon riittämättömyyteen ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Lisäksi aineistossa rakentuu kuva asunnottomista byrokraattisten rakenteiden uhreina. Tätä havainnollistavat seuraavat kuvaukset:

Miettunen on joutunut syrjään kaikista palveluista, sillä hänellä ei ole pankkikorttia, voimassa olevaa henkilöllisyystodistusta tai toimivaa puhelinta. – – Koska hänen puhelinnumerosa ei toimi, ei hän välttämättä saa asuntotarjouksia. (HS 5.3.2025, Teksti nro 19)

Enemmän mielen päällä miehillä on byrokratia, joka on vaikeaa, jos ei ole vaki-tuista osoitetta. Kirjoja ei ole helppo siirtää kaupungista toiseen. Jos hävittää pankkikortin ja henkilöllisyystodistuksen, tililtä ei saa nostettua rahaa uusiin henkkareihin. Ilman puhelinta on vaikeaa hankkia sähkösopimusta, vaikka kodin saisikin. (HS 16.1.2024, Teksti nro 8)

Lakimuutos vähensi järjestöjen mahdollisuuksia tarjota peseytymistiloja asunnottomille. (HS 17.10.2024, Teksti nro 33)

Asunnottomuus ei näyttäydy ainoastaan asunnon puutteena, vaan myös hallinnollisten esteiden muodostamana noidankehänä, jossa palvelujen ulkopuolelle jääminen ylläpitää vaikeaa elämäntilannetta. Uhrin positiota tuotetaan myös verbivalinnoilla. Verbit joutua, ajautua ja päätyä kuvaavat tapahtumia, joihin ihminen ei itse aktiivisesti vaikuta. Kielellisesti asunnottomuus näyttäytyy siten seurauksena olosuhteista eikä tietoisista valinnoista:

Heikkisen mukaan on ymmärrettävää, että ihmiset, joilla ei ole muuta paikkaa, päätyvät auki oleviin kauppakeskuksiin. (HS 5.3.2025, Teksti nro 20)

...ajautuisi asunnottomaksi. (HS 20.5.2023, Teksti nro 2)

...uhka joutua asunnottomiksi. (HS 23.5.2024, Teksti nro 10)

...joutua kulkemaan vuorokaudet ympäriinsä ilman omaa osoitetta. (HS 27.4.2025, Teksti nro 23)

Kodittomuus ajaa ihmiset ahdinkoon. (HS 22.4.2025, Teksti nro 28)

Asunnottomuus ei ole ominaisuus vaan olosuhde, johon ajaudutaan, kun elämä ei enää kannaa. (HS 17.10.2024, Teksti nro 14)

Diskurssin keskeinen piirre on, että asunnottomat asemoituvat ennen kaikkea tapahtumien kohteiksi. Heille tapahtuu asioita, he kärsivät ja tarvitsevat apua, kun taas muut toi-

mijat, kuten viranomaiset, palvelut, järjestöt ja yhteiskunta, rakentuvat aktiivisiksi toimijoiksi. Näin uhridiskurssi tuottaa asunnottomista myötätuntoa herättävän mutta samalla melko passiivisen kuvan, jossa heidän oma toimijuutensa jää vähäiseksi. Seuraavat otteet kuvaavat myötätuntoista ja asunnottomien asemaa puolustavaa puhetapaa:

Ensin pitää olla koti, nimi ovelta ja ihmisarvo – vasta sen jälkeen voidaan kuvitella, että kenenkään voimat riittävät muiden elämän isojen ongelmien ratkaisuun. (HS 20.5.2023, Teksti nro 2)

Kun koti on turvattu, on muiden ongelmien hoitaminen mahdollista ja kuntoutuminen saa todellisen perustan. (HS 5.10.2025, Teksti nro 24)

Suomalaisen asuntopolitiikan suuri oivallus oli, että ihmisen elämä rakentuu asunnon ympärille. (HS 16.10.2025, Teksti nro 25)

Elämän järjestäminen ilman vakituista osoitetta on vaikeaa, melkein mahdotonta. Se aiheuttaa stressiä ja kuormitusta, joka pahentaa vanhoja ongelmia ja synnyttää uusia. (HS 22.4.2025, Teksti nro 28)

Uhridiskurssi rakentuu näissä otteissa myös moraalisenä vetoomuksena. Asunnottomille vaaditaan ihmisarvoisia elinolosuhteita ennen kuin heidän voidaan odottaa ratkaisevan muita elämäänsä liittyviä ongelmia. Koti esitetään ihmisarvon, kuntoutumisen ja toimintakyvyn perustana. Samalla asunnottoman mahdollisuudet vaikuttaa omaan tilanteeseensa rakentuvat asunnon puuttuessa hyvin rajallisiksi. Voimakas moraalinen vetoamus ilmenee myös seuraavassa otteessa:

Mikään ei voi olla pahempaa kuin joutua kulkemaan vuorokaudet ympäriinsä ilman omaa osoitetta, vailla turvaa – rappukäytävä viimeisenä suojana. Siitä on enää lyhyt matka sairastumiseen ja mielenterveyden romahtamiseen. Kukaan ei kestä öitä metsän kojassa tai rantojen konteissa. (HS 27.4.2025, Teksti nro 23)

Otteessa asunnottomuus esitetään äärimmäisenä ja ihmiselle kestäättömänä elämäntilanteena. Ilmaukset ”mikään ei voi olla pahempaa” ja ”kukaan ei kestä” ovat ehdottomia ja voimakkaasti tunnepitoisia. Ne ohjaavat lukijaa samaistumaan asunnottoman kärsimykseen ja arvioimaan asunnottomuuden ihmisarvoa loukkaavaksi olosuhteeksi. Asunnoton rakentuu ihmiseksi, jonka fyysiset ja psyykkiset voimavarat ovat vaarassa romahdtaa, ja joka tarvitsee ulkopuolista suojaa ja tukea. Asunnottomien kärsimystä kuvataan erityisen yksityiskohtaisesti seuraavassa otteessa:

Irtoilevia varpaankynsiä. Haavaumia, turvotusta, infektioita, ihottumaa. Kulumia polvissa ja nilkoissa. Kesähelteellä iho palanut auringossa, vesikelloille. Talvella paleltumia kasvoissa ja raajoissa. Nämä ovat tuoreita havaintoja ihmisistä, jotka elävät asunnottomina ulkona. Helsingissä etsivää sosiaalityötä tekevien raportti ei kuvaa asunnottomien enemmistöä, tässä ei olla tuttavalla sohvalta tai edes Hietaniemenkadun kapealla laverilla. Tässä tavatut ihmiset nukkuvat vihreissä vessoissa tai runkolinjan busseissa. Samassa dokumentissa puhutaan myös aliravitsemuksesta, psykoosista ja toivottomuudesta. (HS 2.3.2025, Teksti nro 18)

Otteessa uhrin positio rakentuu yksityiskohtaisen kärsimyksen kuvauksen kautta. Luettelo vammoista, sairauksista ja terveydellisistä puutteista korostaa asunnottomuuden fyysisiä ja psyykkisiä seurauksia sekä rakentaa kuvaa ihmisistä, joiden elämä määrittyy jatkuvan turvattomuuden ja kärsimyksen kautta. Lyhyet ja luettelomaiset virkkeet voimistavat kuvausta ja tuovat ruumiillisen kärsimyksen lähelle lukijaa. Kuvaukset vihreissä vessoissa ja linja-autoissa nukkumisesta vahvistavat lisäksi asunnottomien äärimmäistä haavoittuvuutta ja sijoittumista yhteiskunnan marginaaliin.

Kukaan ei halua olla asunnoton lentoasemalla vailla määränpäätä. (HS 16.2.2025, Teksti nro 17)

Edeltävä ote kiteyttää koko diskurssin idean. Asunnottomuus ei ole valinta tai ominaisuus, ja kukaan ei halua kuljeskella ympäriinsä lentokentällä tai ostoskeskuksissa vain sen takia, ettei ole muutenkaan paikkaa, saati määränpäätä. Uhidiskurssi tekee näkyväksi asunnottomien kärsimystä, palvelujärjestelmän epäkohtia ja ihmisarvoisten elinolosuhteiden puuttumista. Se voi lisätä ymmärrystä asunnottomuuden vakavuudesta ja vahvistaa käsitystä yhteiskunnan vastuusta puuttua ilmiöön. Samalla diskurssi voi kuitenkin tuottaa asunnottomista yksipuolisen kuvan suojelua ja apua tarvitsevinä ihmisinä. Kun aktiivinen toimijuus liitetään pääasiassa viranomaisiin, järjestöihin ja palveluihin, asunnottomien omat voimavarat, valinnat ja pyrkimykset jäävät helposti näkymättömiksi.

5.5 Ratkaisujen diskurssi

Ratkaisujen diskurssissa asunnottomuus rakentuu yhteiskunnallisena ongelmana, johon voidaan vaikuttaa poliittisilla päätöksillä, asuntopolitiikalla ja toimivalla palvelujärjestel-

mällä. Aineistossa korostuu näkemys siitä, ettei asunnottomuuden ratkaiseminen ole ensisijaisesti yksilön vastuulla, vaan se edellyttää yhteiskunnallisia rakenteita, riittäviä resursseja ja pitkäjänteistä politiikkaa. Ratkaisut paikantuvat erityisesti julkiselle vallalle, hyvinvointialueille, kunnille sekä kolmannen sektorin toimijoille. Diskurssissa asunnottomuus näyttäytyy ilmiönä, joka voidaan poistaa oikeilla yhteiskunnallisilla ratkaisuilla. Tätä ilmentävät useat aineiston kohdat, joissa asunnottomuuden vähentämiselle asetetaan konkreettisia poliittisia tavoitteita:

Sanna Marinin (sd) hallituksen ohjelmassa tavoitteeksi on asetettu asunnottomuuden puolittaminen vaalikauden aikana ja poistaminen vuoteen 2027 mennessä. Helsinki panee vähän paremmaksi: Helsingin kaupungin tavoitteena on poistaa asunnottomuus vuoteen 2025 mennessä. (HS 30.1.2023, Teksti nro 5)

Keväällä 2025 käynnistyy hallituksen ohjelma poistaa pitkäaikaisasunnottomuus... (HS 10.2.2025, Teksti nro 16)

Otteissa asunnottomuus rakentuu yhteiskunnallisesti hallittavaksi ilmiöksi, jonka poistaminen esitetään realistisena poliittisena tavoitteena. Vastuu ratkaisujen toteuttamisesta annetaan valtiolle ja kunnille, eikä yksittäisille asunnottomille. Samalla diskurssi rakentaa käsitystä siitä, että asunnottomuuden vähentäminen on mahdollista määrätietoisien politiikan avulla. Ratkaisujen diskurssissa keskeiseksi nousevat myös asumista tukevat rakenteet. Asunnottomuutta ei pyritä ratkaisemaan yksittäisillä toimenpiteillä, vaan laajalla hyvinvointivaltion turvaverkolla.

Kaiken perustana ovat toimivat rakenteet: Ara-asunnot, riittävä asumistuki ja sosiaaliturva, sosiaali- ja terveystalvet, matalan kynnyksen talvet sekä Asunto ensin -malli. Niiden ansiosta asunnottomuus on vähentynyt. (HS 30.1.2023, Teksti nro 5)

Asunnottomuuden väheneminen Suomessa on perustunut määrätietoiselle asunnottomuustyölle, mutta myös toimivalle turvaverkolle. (HS 5.2.2023, Teksti nro 6)

Näissä puhetavoissa asunnottomuuden ratkaiseminen rakentuu useiden yhteiskunnallisten rakenteiden yhteisvaikutuksena. Ratkaisut eivät kohdistu yksilön käyttäytymisen muuttamiseen, vaan asumisen mahdollistaviin rakenteisiin. Diskurssissa hyvinvointivaltio näyttäytyy aktiivisena toimijana, jonka tehtävänä on ehkäistä asunnottomuutta. Granfelt kumppaneineen (2015, 73) on nostanut esille huolen siitä, ettei markkinavetoinen asuntotuotanto vastaa vähävaraisten kansalaisten tarpeisiin ja tarjoavat tähän ratkaisuksi

esimerkiksi kohtuuhintaisten vuokra-asuntokannan lisäämistä. Erityisen näkyväksi aiheistossa nousee asumisen taloudellinen turva. Asumistuki, sosiaalityrva ja kohtuuhintainen asuminen rakentuvat keskeisiksi keinoiksi ehkäistä asunnottomuutta.

Asumistuki on asumisen turvaverkon olennainen osa. (HS 5.4.2023, Teksti nro 6)

...sosiaalityuilla, jotka auttavat selviytymään taloudellisesti, palveluilla, jotka turvaavat asumista haastavissa tilanteissa ja kohtuuhintaisella asumisella... (HS 8.2.2024, Teksti nro 9)

Asumistuki on suojannut ihmisiä köyhyteen putoamiselta... (HS 15.4.2025, Teksti nro 21)

Taloudellinen tuki esitetään asumisen mahdollistajana eikä niinkään passivoivana tukimuotona. Diskurssissa sosiaalityrva rakentuu investointina asumisen jatkuvuuteen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. Ratkaisujen diskurssissa Asunto ensin -malli rakentuu lähes kiistattomaksi toimintamalliksi. Näissä seuraavissa otteissa näkyy eri puhujien ääni ja kaikissa korostetaan Asunto Ensimmäinen -mallin toimivuutta. Sitä kuvataan jopa ratkaisijaksi asunnottomuuteen:

Oikein tekemisen nimi on Asunto ensin -malli. (HS 20.5.2023, Teksti nro 2)

Molemmat pitävätkin Asunto ensin -periaatetta tärkeänä asiana. (HS 18.7.2023, Teksti nro 4)

Vielä 1990-luvulla Suomessa oli 20 000 ihmistä ilman kotia. Nyt heitä on alle 4 000. Muutos johtuu muun muassa vuonna 2008 käynnistetyistä asunto ensin -mallista. (HS 23.5.2024, Teksti nro 10)

Asunto ensin -periaate kutisti asunnottomien määrän... (HS 2.3.2025, Teksti nro 18)

Kansainvälisesti ainutlaatuisesti Suomen on tehnyt sen kokonaisvaltainen lähestyminen asunnottomuuden poistamiseen. Asunto ensin -mallia toteutetaan monissa maissa, mutta vain Suomessa asunnottomuusluvut ovat laskeneet vuosien ajan. (HS 8.2.2024, Teksti nro 9)

Kaikkein vaikeimmassa asunnottomuustilanteessa olevia ihmisiä on Suomessa autettu parhaiten juuri toteuttamalla asunto ensin -periaatetta. (HS 20.4.2025, Teksti nro 22)

Suomea asuntokriisin pahimmilta laineilta suojaa vuosikymmeniä harjoitettu asuntopolitiikka, jossa valtion tukema kohtuuhintainen asuntotuotanto ja asunto

ensin -malliin pohjautuva asunnottomuustyö yhdistyvät yksityiseen asuntotuotantoon sekä vuokra- ja omistusasumisen välimalleihin. (HS 17.7.2025, Teksti nro 26)

Sanavalinta *"oikein tekemisen nimi"* rakentaa Asunto ensin -mallin itsestään selvänä ja oikeana ratkaisuna. Vaihtoehtoisia toimintamalleja ei juuri tuoda esiin, vaan Asunto ensin asemoituu hegemoniseksi tavaksi puhua asunnottomuuden ratkaisemisesta. Näin diskurssi tuottaa kuvaa siitä, millainen asunnottomuuspolitiikka on hyväksyttävää ja tavoiteltavaa. Diskurssissa korostuu lisäksi palvelujärjestelmän kehittäminen ja varhainen tuki, kuten seuraavissa lainauksissa näkyy:

Vuokrarästeihin kannattaisi puuttua ennen kuin ihminen hädätetään. – – Lisää jalkautuvaa työtä ja asumisneuvontaa... (HS 20.5.2023, Teksti nro 2)

Y-Säätiöllä toivottaisiinkin, että asunnottomille perustettaisiin auttamispisteitä, josta käsin asioita voitaisiin lähteä ratkaisemaan. (HS 18.7.2023, Teksti nro 4)

Asunnottomuutta ennaltaehkäiseviin toimiin tulee panostaa. Velkaneuvonnan ja työllistymispalveluiden tarjoaminen sekä läpinäkyvästi ja kustannusvaikutteisesti vähävaraisimmille suuntautuvan asumistukijärjestelmän kaltainen taloudellinen tuki auttavat ehkäisemään asunnottomuutta. Myös asumisneuvonta ja mahdollisuus asunto ensin -mallilla toteutettuun tuettuun asumiseen on taattava kaikille, jotka niitä tarvitsevat. (HS 1.6.2023, Teksti nro 3)

Asunnottomuuden poistaminen ja laajenemisen ennalta ehkäiseminen vaatii laajaa yhteistyötä kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja yritysten kesken. On tärkeää hyödyntää kaikkea käytettävissä olevaa osaamista. Kohtuuhintaisen asumisen lisäksi tarvitaan ennalta ehkäisevää neuvontaa ja palveluja, kuten matalan kynnyksen tukiasuntoja ja varhaista puuttumista asunnottomuuden juurisyihin. Samalla on panostettava tukipalveluihin, kuten päihde- ja mielenterveyshoitoon sekä talous- ja velkaneuvontaan. (HS 20.4.2025, Teksti nro 22)

Näissä puhetavoissa ratkaisut rakentuvat ennaltaehkäisevinä ja varhaiseen puuttumiseen perustuvina palveluina. Palvelujärjestelmä näyttäytyy aktiivisena toimijana, jonka tehtävänä on tunnistaa asumisen riskit ajoissa ja ehkäistä asunnottomuutta ennen sen pitkittymistä. Samalla yksilö asemoituu palvelujen vastaanottajaksi, kun taas vastuu ratkaisujen toteuttamisesta annetaan yhteiskunnallisille toimijoille.

En pysty ratkaisemaan tätä rakenteellista ongelmaa, mutta osaan jutella... (HS 14.7.2024, Teksti nro 11)

Lainauksessa puhuja tunnistaa asunnottomuuden rakenteellisen luonteen ja samalla oman toimintansa rajallisuuden. Yksittäinen ihminen ei voi poistaa asunnottomuutta tai korjata sitä tuottavia yhteiskunnallisia rakenteita, mutta hän voi kohdata, kuunnella ja keskustella. Näin ratkaisu rakentuu kahdella tasolla: yhtäältä tarvitaan poliittisia ja rakenteellisia muutoksia, mutta toisaalta myös arkisia tekoja, joiden kautta asunnottoman ihmisarvo ja osallisuus voivat vahvistua. Puhetapa laajentaa ratkaisujen diskurssia siten, ettei vaikuttaminen kuulu vain viranomaisille, poliitikoille tai ammattilaisille. Myös yksittäiselle ihmiselle rakentuu mahdollisuus toimia. Keskusteleminen näyttäytyy pienenä, mutta merkityksellisenä tekona. Ratkaisu ei tällöin tarkoita vain asunnon tai palvelun järjestämistä, vaan myös sitä, että asunnoton kohdataan ihmisenä. Saari puhuu myös kohtaamisen merkityksellisyydestä. Hänen mukaansa olennaista on nimenomaan se, kannattelevatko ihmiset toisiaan ja minkälaista ihmisten välinen kohtaaminen on tilanteissa, jossa valtasuhteet ovat ilmeisiä. (Saari 2015, 198.) Asunnottomuuden ratkaiseminen esitetään myös institutionaalisenä osaamisena:

Pohjimmiltaan kyse on tietotaidon viemisestä. Tavarahan sijaan maailmalle viedään osaamista ja malleja rakentaa entistä parempaa ja tasa-arvoisempaa arkea. (HS 8.9.2024, Teksti nro 13)

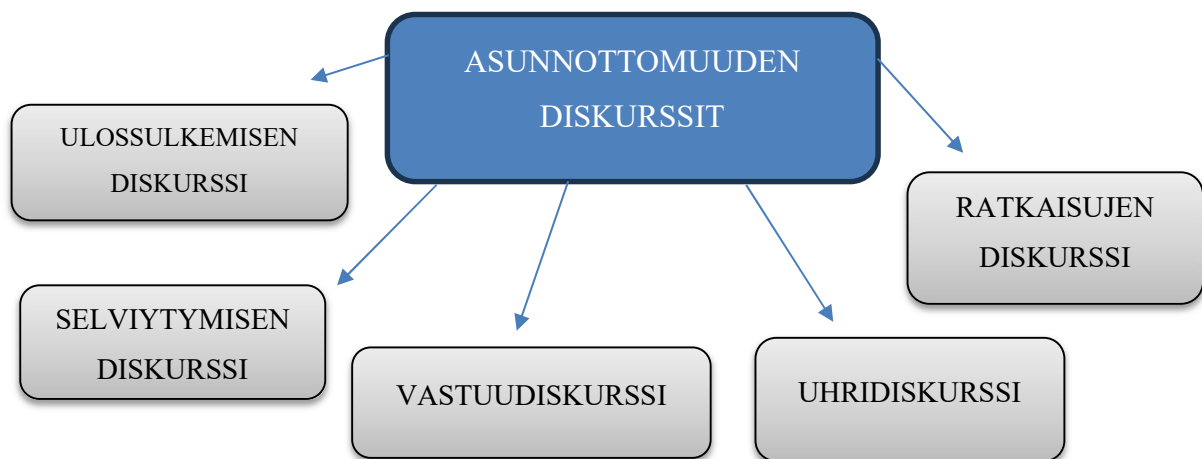
Otteessa suomalainen asunnottomuustyö esitetään asiantuntijuutena, jota voidaan siirtää myös muihin yhteiskuntiin. Ratkaiseminen rakentuu myös institutionaaliseksi tiedoksi ja osaamiseksi. Samalla suomalainen järjestelmä asemoituu edistykselliseksi ja kansainvälisesti esimerkilliseksi. Tällainen puhetapa vahvistaa käsitystä siitä, että asunnottomuus on ratkaistavissa, kun käytössä ovat oikeanlaiset toimintamallit ja riittävä poliittinen sitoutuminen.

Kokonaisuudessaan ratkaisujen diskurssi tuottaa asunnottomuudesta hallittavan ja muutettavissa olevan yhteiskunnallisen ongelman. Ratkaisut paikantuvat erityisesti toimivaan sosiaaliturvaan, kohtuuhintaiseen asumiseen, Asunto ensin -malliin, ennaltaehkäiseviin palveluihin, moniammatilliseen yhteistyöhön ja poliittiseen päätöksentekoon. Diskursissa asunnottomuutta ei oteta väistämättömäksi osaksi yhteiskuntaa, vaan sen olemassaolo rakentuu epäkohtana, johon yhteiskunnalla on sekä mahdollisuus että velvollisuus puuttua.

Samalla ratkaisujen diskurssi tuottaa tietynlaisen ja varsin yhtenäisen käsityksen hyväksyttävistä ratkaisuista. Erityisesti Asunto ensin -malli, hyvinvointivaltion turvaverkot ja julkisen vallan vastuu rakentuvat lähes kyseenalaistamattomiksi lähtökohdiksi. Diskurssi rajaa siten taka-alalle sellaiset puhetavat, joissa vastuu asunnottomuudesta tai sen ratkaisemisesta asetettaisiin ensisijaisesti yksilölle. Asunnottomat rakentuvat yhteiskunnan jäseniksi, joiden asema tulee turvata yhteisin toimin.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia merkityksiä asunnottomuudesta tuotetaan ja miten asunnottomista kirjoitetaan Helsingin Sanomien vuosina 2023–2025 julkaisuissa teksteissä. Analyysin perusteella aineistosta tunnistettiin viisi toisiinsa limittyvää diskurssia: ulossulkemisen, selviytymisen, vastuun, uhrin ja ratkaisujen diskurssit. Diskurssit on koottu alla olevaan kuvioon.

Kuvio 2. Helsingin Sanomien asunnottomuutta käsittelevissä teksteissä rakentuvat diskurssit

Diskurssit eivät esiinny aineistossa toisistaan irrallisina, vaan samoissa teksteissä ja aineisto-otteissa saattoi rakentua samanaikaisesti useita erilaisia merkityksiä. Esimerkiksi asunnottoman selviytymistä kuvaavassa tekstissä saattoi näkyä myös ulossulkemista, kun selviytyminen vaikeutui julkisista tiloista poistamisen vuoksi. Uhridiskurssi puolestaan limittyi vastuudiskurssiin silloin, kun asunnottoman haavoittuvuutta kuvattiin yhteiskunnallisten rakenteiden tai palvelujärjestelmän toimimattomuuden seurauksena. Ratkaisujen diskurssi liittyi läheisesti vastuudiskurssiin, sillä ratkaisujen esittäminen määrittä samalla sitä, kenelle vastuu asunnottomuuteen puuttumisesta asetettiin.

Diskurssien muodostama kokonaisuus rakentaa asunnottomuudesta moniulotteisen, yhteiskunnallisen ilmiön. Aineistossa asunnottomuus näyttäytyi yhtä aikaa yksilön arkiseen elämään vaikuttavana tilanteena, yhteiskunnallisten rakenteiden seurauksena, poliittisena

kysymyksenä sekä moraalisena ongelmana. Asunnottomuutta ei kuvattu pelkästään asunnon puuttumisena, vaan siihen liitettiin turvattomuutta, terveydellisiä ongelmia, palvelujen ulkopuolelle jäämistä, kuulumattomuutta ja jatkuvaa kamppailua perustarpeiden täyttämisestä. Samalla asunnottomuus rakentui ongelmaksi, jonka syntyyn ja jatkumiseen vaikuttavat monet asiat.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että asunnottomuus määrittyy Helsingin Sanomien teksteissä selvästi sosiaalseksi ongelmaksi. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta sosiaalinen ongelma ei muodostu ainoastaan haitallisista olosuhteista, vaan myös siitä, että kyseiset olosuhteet määritellään epäoikeudenmukaisiksi, ei-toivottaviksi ja muutosta vaativiksi (Pösö 2022, 85). Aineistossa asunnottomuus rakennettiin toistuvasti tilanteeksi, joka rikkoo käsityksiä ihmisarvoisesta elämästä ja hyvinvointivaltion velvollisuuksista. Asunnottomuutta ei siten esitetty hyväksyttävänä tai luonnollisena osana yhteiskuntaa. Se esitettiin paremminkin ongelmana, johon yhteiskunnan edellytetään puuttuvan.

Aineistossa ei kuitenkaan syntynyt vain yhtä yhtenäistä kuvaa asunnottomuudesta. Eri diskurssit tuottivat asunnottomuudelle ja asunnottomille erilaisia positioita. Ulossulkemisen diskurssissa asunnottomuus rakentui yhteiskunnan, kaupunkitilan ja palvelujen ulkopuolelle jäämisenä. Asunnottomat asemoituivat ryhmäksi, jonka läsnäolo julkisissa tiloissa saatettiin tulkita häiriöksi tai turvallisuutta heikentäväksi tekijäksi. Ulossulkemista tuotettiin esimerkiksi konkreettisilla käytännöillä, kuten julkisista tiloista poistamisella ja tilojen muokkaamisella. Mutta sitä tuotettiin myös kielellisillä jaoilla, joissa asunnottomat erotettiin muusta väestöstä. Erityisen tiiviisti tämä näkyi ilmaisussa ”muina, ei minä”, jossa asunnottomat rakennettiin symbolisesti yhteisön ulkopuoliksi. Ulossulkemisen diskurssi rakentaa sosiaalista etäisyyttä asunnottomien ja muun väestön välille. Asunnottomat näyttäytyvät siinä helposti poikkeavana ja muista erillisenä ryhmänä. Samalla heidän yksilölliset elämäntilanteensa voivat jäädä ongelmalähtöisten kategorioiden varjoon. Tällainen puhetapa voi vahvistaa käsityksiä siitä, etteivät asunnottomat kuulu samoihin tiloihin tai yhteisöihin kuin muut ihmiset.

Selviytymisen diskurssissa asunnottomat rakentuvat aktiivisiksi ja vaikeisiin olosuhteisiin sopeutuviksi toimijoiksi. Aineiston kuvauksissa he etsivät yöpymispaikkoja, hyödynsivät julkisia tiloja, turvautuvat läheisiin ja palveluihin sekä kehittävät erilaisia keinoja

ravinnon, levon ja hygienian turvaamiseksi. Diskurssi haastaa siten käsitystä asunnottomista passiivisina auttamisen kohteina. Samalla selviytyminen rakentuu pakon sanelemaksi toiminnaksi. Huomattava osa ihmisen voimavaroista kuluu kaikkein perustavimpien tarpeiden tyydyttämiseen, jolloin mahdollisuudet tulevaisuuden suunnitteluun, kuntoutumiseen ja pitkäjänteisten palvelusuhteiden ylläpitämiseen kaventuvat. Selviytymisen diskurssissa on myös ristiriitainen ulottuvuus. Yhtäältä se tekee näkyväksi asunnottomien toimintakykyä ja voimavaroja. Toisaalta jatkuvan sopeutumisen korostaminen voi normalisoida epäinhimillisiä olosuhteita ja tuottaa käsityksen siitä, että yksilön tehtävänä on selviytyä niistä. Kun kylmyyteen, unettomuuteen tai turvattomuuteen tottuminen esitetään osana asunnottoman arkea, niin huomio saattaa siirtyä pois siitä, miksi kenenkään ylipäättään täytyy elää tällaisissa olosuhteissa.

Vastuudiskurssissa huomio suuntautuu siihen, mistä asunnottomuus johtuu ja kenelle vastuu sen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta kuuluu. Aineistossa asunnottomuutta selitettiin erityisesti sosiaaliturvaan kohdistuvilla leikkauksilla, asumiskustannusten nousulla, kottuhintaisten asuntojen puutteella sekä palvelujärjestelmän toimimattomuudella. Vastuu ei siten kohdistunut ensisijaisesti asunnottomiin henkilöihin ja heidän valintoihinsa, vaan poliittisiin päätöksentekijöihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Vastuudiskurssissa asunnottomuus rakentuu yhteiskunnallisen järjestelmän epäonnistumiseksi. Erityisen selkeästi tämä tiivistyi aineiston ilmaukseen, jonka mukaan asunnottomuus ei ole yksilön vika, vaan yhteiskunnan epäonnistuminen. Tällainen puhetapa purkaa yksilöä syyllistäviä selitysmalleja ja suuntaa huomion niihin olosuhteisiin, joissa yksilöiden valinnat tapahtuvat. Lisäksi huomio kiinnittyi muuttuneeseen puhetapaan asunnottomuudesta – aiemmin asunnottomuutta on saatettu pitää vain päihdeongelmaisia koskettavana ilmiönä, kun taas nykyisin sen nähdään koskettavan myös työssäkäyviä. Se korostaa yhteiskunnan vastuuta asunnottomuudesta, sillä teksteissä nousi huoli siitä, miten asunnottomuus voi edes uhata työssäkäyviä ihmisiä. Samalla vastuudiskurssi herättää ajattelemaan, ettei yhteiskunnan rakenteet ole muuttumattomia. Niitä voidaan muuttaa ja sillä saada aikaan muutoksia.

Uhridiskurssissa asunnottomat rakentuvat haavoittuviksi, suojelua tarvitseviksi ja muiden toimista riippuvaisiksi ihmisiksi. Asunnottomat asemoituvat tapahtumien ja olosuhteiden kohteiksi, joille tapahtuu asioita ja joiden mahdollisuudet hallita omaa elämäntilannettaan

ovat rajalliset. Uhidiskurssi rakentaa voimakkaan moraalisen vetoomuksen. Yksityiskohtaiset kuvaukset asunnottomien vammoista, turvattomuudesta ja kärsimyksestä tuovat asunnottomuuden seuraukset lähelle lukijaa. Näin ne voivat kaventaa asunnottomien ja muun väestön välistä sosiaalista etäisyyttä. Diskurssi kutsuu lukijaa samaistumaan asunnottoman tilanteeseen ja näkemään sen samalla ihmisarvon vastaiseksi. Samalla uhridiskurssiin liittyy riski yksipuolistaa kuvaa asunnottomista. Jos heidät esitetään ensisijaisesti haavoittuvina ja apua tarvitsevinä ihmisinä, niin silloin asunnottomien omat voimavarat ja toimijuus jäävät taka-alalle.

Ratkaisujen diskurssi täydentää muiden diskurssien rakentamaa kokonaisuutta osoittamalla, ettei asunnottomuutta esitetä väistämättömänä tai ratkaisemattomana ilmiönä. Aineistossa ratkaisujen nähtiin liittyvän erityisesti kohtuuhintaiseen asumiseen, sosiaaliturvaan, asumisneuvontaan, matalan kynnyksen palveluihin, varhaiseen puuttumiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön sekä Asunto ensin -malliin. Ratkaisujen toteuttajiksi rakentuvat valtio, kunnat, hyvinvointialueet, järjestöt ja ammattilaiset. Erityisen vahvan aseman aineistossa sai Asunto ensin -malli. Se rakentui lähes itsestään selväksi ja moraalisesti oikeaksi tavaksi ratkaista asunnottomuutta. Vaihtoehtoisia toimintamalleja tuotiin vain vähän esiin, minkä vuoksi Asunto ensin -periaatetta voidaan pitää aineistossa hegemonisena ratkaisudiskurssina. Mallin keskeinen ajatus on, ettei asunnon saamista tule ehdollistaa yksilön kuntoutumiselle tai elämäntavan muuttamiselle (Granfelt 2022, 238). Asunto rakentuu lähtökohdaksi, jonka varaan muun elämän vakautuminen muodostuu.

Ratkaisujen diskurssi tuottaa optimistista kuvaa asunnottomuudesta yhteiskunnallisesti hallittavana ilmiönä. Samalla se määrittelee hyväksyttäviä ratkaisuja ja rajaa muita vaihtoehtoja keskustelun ulkopuolelle. Diskurssi ei siten ainoastaan kuvaa mahdollisia toimenpiteitä, vaan tuottaa käsitystä siitä, millaista asunnottomuuspolitiikkaa pidetään oikeana ja tavoiteltavana. Ratkaisut paikantuvat vahvasti hyvinvointivaltion toimintamalleihin, julkiseen vastuuseen ja palvelujärjestelmän kehittämiseen. Ratkaisujen diskursseissa nousi esiin myös yksilöiden välinen kohtaaminen. Vaikka yksittäinen ihminen ei pysty ratkaisemaan rakenteellista ongelmaa, niin hän voi kohdata, kuunnella ja keskustella asunnottoman kanssa. Tällainen arkinen toiminta rakentuu keinoksi kaventaa sosiaalista etäisyyttä ja vahvistaa asunnottoman ihmisarvoa ja kuulumisen kokemusta.

Diskurssien keskinäisiä suhteita voidaan tarkastella erityisesti toimijuuden näkökulmasta. Selviytymisen diskurssissa toimijuus paikantuu asunnottomalle itselleen, kun taas uhridiskurssissa se siirtyy pitkälti auttaville toimijoille. Vastuu- ja ratkaisujen diskursseissa aktiivisiksi toimijoiksi rakentuvat yhteiskunta, julkinen valta, palvelujärjestelmä ja poliittiset päätöksentekijät. Ulossulkemisen diskurssissa asunnottomat ovat sekä toiminnan kohteita että julkisissa tiloissa toimivia henkilöitä, joiden läsnäoloa muut toimijat pyrkivät hallitsemaan. Toimijuuden tarkastelu osoittaa, ettei aineisto tuota asunnottomista vain yhtä yhtenäistä kuvaa. Asunnottomat rakentuvat vuoroin aktiivisiksi selviytyjiksi, vuoroin haavoittuviksi uhreiksi ja vuoroin taas yhteiskunnallisen ulossulkemisen kohteiksi. Nämä positiot voivat olla myös keskenään ristiriitaisia. Sama ihminen voi joutua yhtä aikaa sopeutumaan vaikeisiin olosuhteisiin, tarvitsemaan ulkopuolista apua ja kohtaamaan yhteiskunnallista ulossulkemista. Diskurssien limittyminen kuvaa siten asunnottomuuden monimutkaisuutta, mutta myös sitä, kuinka media voi eri yhteyksissä korostaa samasta ilmiöstä hyvin erilaisia puolia.

Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tutkimuksen tulokset osoittavat, ettei media ainoastaan välitä tietoa asunnottomuudesta, vaan osallistuu aktiivisesti sen yhteiskunnallisen merkityksen rakentamiseen. Helsingin Sanomien teksteissä tuotetaan käsityksiä siitä, keitä asunnottomat ovat, mistä asunnottomuus johtuu, kenelle vastuu siitä kuuluu ja millaisia ratkaisuja pidetään mahdollisina ja hyväksyttävinä. Nämä merkitykset eivät ole neutraaleja, vaan ne voivat vaikuttaa siihen, millaisena asunnottomuus julkisessa keskustelussa ymmärretään. Median diskurssit voivat myös vaikuttaa asunnottomien yhteiskunnalliseen asemaan. Ulossulkeva ja toiseuttava puhetapa voi vahvistaa stigmaa ja sosiaalista etäisyyttä. Myötätuntoinen, rakenteellinen ja ratkaisuja korostava puhetapa voi puolestaan lisätä ymmärrystä, purkaa yksilöön kohdistuvaa syylistämistä ja vahvistaa käsitystä yhteiskunnan vastuusta. Diskurssien seuraukset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Uhridiskurssi voi lisätä empatiaa, mutta samalla kaventaa asunnottomien toimijuutta. Selviytymisen diskurssi voi vahvistaa kuvaa asunnottomien voimavaroista, mutta samalla normalisoida kohtuuttomia olosuhteita.

Tutkimuksen tuloksilla on merkitystä sosiaalityölle, sillä sosiaalityö toimii keskeisenä yhteiskunnallisena instituutiona asunnottomuuden määrittelyssä, kohtaamisessa ja ratkaisemisessa. Sosiaalityöntekijät eivät kohtaa vain asunnottomuuden konkreettisia seurauk-

sia. Sosiaalityöntekijät näkevät työssään yhteiskunnallisia käsityksiä ja kategorioita, joiden kautta asunnottomia ymmärretään. Median tuottamat diskurssit voivat vaikuttaa asiakkaiden kohtaamiseen sekä palvelujen järjestämiseen. Ja kaikkeen tärkeimpään eli siihen, millaisia toimenpiteitä pidetään perusteltuina.

Ulossulkemisen diskurssi muistuttaa sosiaalityötä siitä, ettei asunnottomuus ole pelkästään asunnon puuttumista, vaan myös osattomuutta, stigmaa ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. Sosiaalityön tehtäväksi rakentuu tällöin paitsi asumisen tukeminen myös asiakkaan osallisuuden, oikeuksien ja kuulumisen kokemuksen vahvistaminen. Sosiaalityö voi toimia sillanrakentajana, joka korostaa asiakkaan ihmisarvoa ja oikeutta osallistua yhteiskuntaan (Hautala ym. 2026, 15). Tämä edellyttää asiakkaiden puolustamista tilanteissa, joissa heidän läsnäolonsa julkisissa tiloissa tai palveluissa määritellään ensisijaisesti häiriöksi.

Selviytymisen diskurssi puolestaan tekee näkyväksi asiakkaiden voimavarat ja heidän kehittämänsä keinot selvitä vaikeissa olosuhteissa. Sosiaalityössä on tärkeää tunnistaa nämä voimavarat eikä tarkastella asiakkaita ainoastaan puutteiden ja ongelmien kautta. Samalla on vältettävä sitä, että selviytymiskyvystä tulee peruste jättää asiakas ilman riittävää tukea. Se, että ihminen pystyy sinnittelemään äärimmäisissä olosuhteissa, ei tarkoita, että olosuhteet olisivat hyväksyttäviä tai että tuen tarve olisi vähäinen.

Uhridiskurssi korostaa suojelun ja avun tarvetta, mutta sosiaalityön näkökulmasta siihen liittyy myös asiakkaan toimijuuden kaventumisen riski. Ammatillisessa työssä on tarpeen löytää tasapaino haavoittuvuuden tunnistamisen ja asiakkaan oman toimijuuden kunnioittamisen välillä. Asiakasta ei tule jättää yksin vastuuseen tilanteestaan, mutta häntä ei myöskään tule määritellä pelkästään passiiviseksi auttamisen kohteeksi. Sosiaalityön tehtävänä on mahdollistaa asiakkaan osallistuminen omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon myös silloin, kun hänen toimintakykynsä on heikentynyt.

Vastuudiskurssi tukee rakenteellisen sosiaalityön näkökulmaa. Asunnottomuutta ei voida ratkaista pelkästään yksittäisten asiakkaiden kanssa tehtävällä työllä. Se ei ole mahdollista, jos kohtuuhintaisia asuntoja ei ole saatavilla, sosiaaliturva ei riitä asumiskustannuksiin tai palvelujärjestelmä ei vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Sosiaalityöntekijöillä on tällöin tärkeä tehtävä tuottaa tietoa asiakkaiden tilanteista, tehdä näkyväksi palvelujärjestelmän

puutteita ja osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää eritoten sosiaalityöntekijöiden toimia eritoten resurssien ollessa niukkoja (Ylinen & Ruokolainen 2019, 168). Ratkaisujen diskurssi korostaa taas sosiaalityön roolia ennaltaehkäisyssä, asumisneuvonnassa, jalkautuvassa työssä, moniammatillisessa yhteistyössä ja asumisen jatkuvuuden tukemisessa. Tutkimuksen tulosten perusteella sosiaalityön tehtävänä ei ole ainoastaan reagoida jo syntyneeseen asunnottomuuteen, vaan tunnistaa jo varhain asumisen menettämisen riskit. Vuokravelkoihin, palvelujen katkeamiseen ja asiakkaan toimintakyvyn heikkenemiseen puuttuminen voi ehkäistä tilanteiden kriisiytymistä.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös sosiaalityön kannalta on, ettei asunnottomuus ole vain yksilöiden elämäntilanteisiin liittyvä kysymys. Se on myös palvelujärjestelmän, asuntopolitiikan, sosiaaliturvan ja yhteiskunnallisten valintojen tuottama ilmiö. Sosiaalityön tulee siksi toimia sekä yksilöllisellä että rakenteellisella tasolla. Asiakkaiden kanssa tehtävä tuki, kohtaaminen ja palvelujen järjestäminen ovat välttämättömiä, mutta niiden rinnalla tarvitaan vaikuttamista niihin rakenteisiin, jotka tuottavat ja ylläpitävät asunnottomuutta. Hautala kumppaneineen (2026, 11; Ylinen & Ruokonen 2019, 144) nostavat esille, että sosiaalityön perimmäinen tehtävä on huolehtia siitä, ettei ketään jätetä. Tämä tutkimus on osoittanut, että asunnottomien puolta sosiaalityön tulee pitää. Ja tätä haasta jatkuvat leikkaukset sosiaalipalveluihin.

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava, että aineisto koostui vain yhden suomalaisen median julkaisuista rajatulla ajanjaksolla. Helsingin Sanomat on laajasti luettu ja yhteiskunnallisesti vaikutusvaltainen sanomalehti, mutta sen tekstit eivät edusta kaikkea suomalaista mediakeskustelua. Toisenlaisissa medioissa, kuten paikallislehdissä tai televisiouutisissa, asunnottomuudesta voi rakentua erilaisia diskursseja. Pietikäinen ja Mäntynen (2019) vertasivat tutkimuksen aineistoa siivuun tai pysäytettyyn hetkeen yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Tämä tarkoittaa, että täydellistä aineistoa ei ole olemassakaan – konteksteja ja tasoja on aina olemassa enemmän kuin mitä aineistosta voidaan tavoittaa. Pyrkimyksenä ei siis ole tyhjentävä analyysi tai ilmiön lopullinen selitys, sillä se ei ole edes mahdollista. (Mt.) Aineistoon sisältyi lisäksi erityyppisiä tekstejä, kuten uutisia, pääkirjoituksia, kolumneja ja mielipidekirjoituksia. Näiden tekstilajien tavoitteet

ja kirjoittajapositiot eroavat toisistaan. Jatkotutkimuksessa olisi mahdollista vertailla järjestelmällisesti eri tekstilajeissa rakentuvia diskursseja. Tällä tavoin saisi arvokasta tietoa siitä, miten asunnottomista puhutaan eri konteksteissa.

Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää tarkastella myös asunnottomuutta kokeneiden ihmisten omia näkemyksiä median tuottamista kuvauksista. Tällöin voitaisiin selvittää, tunnistaivatko he itsensä median rakentamista positioista. Ja toisaalta, millaisiksi he itse kokevat kuvaukset median teksteissä heistä. Lisäksi olisi tärkeää tutkia, miten mediadiskurssit ovat muuttuneet pidemmällä aikavälillä ja ovatko nämä vaikuttaneet millä tavalla asunnottomuuden ratkaisupolitiikkaan. Näin saataisiin tietoa myös median diskurssien vaikutuksista yhteiskunnan päätöksiin. Sosiaalityö on monien muutosten edessä, joten on tarpeen ammentaa historiastaan ja hyödyntää niitä elementtejä, jotka ovat toimivia ja keskeisiä tässäkin päivässä (Ylinen & Ruokolainen 2019, 150).

Kokonaisuudessaan tutkimus osoittaa, että Helsingin Sanomien asunnottomuutta koskevissa julkaisuissa ilmiö rakentuu vakavaksi, mutta ratkaistavissa olevaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Asunnottomat esitetään sekä yhteiskunnallisen ulossulkemisen kohteina, vaikeissa olosuhteissa selviytyvinä toimijoina, että suojelua tarvitsevinä ihmisinä. Vastuu asunnottomuudesta ja sen ratkaisemisesta paikantuu aineistossa ensisijaisesti yhteiskunnallisille rakenteille ja julkisille toimijoille. Näin Helsingin Sanomien tekstit rakentavat asunnottomuudesta ilmiön, jonka olemassaolo haastaa hyvinvointivaltion arvoja ja sen poistaminen edellyttää kokonaisvaltaista otetta. Tämä tukee pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden keskeistä periaatetta pitää huolta julkisen vallan toimenpiteiden erityisesti yhteiskunnan heikoimmista jäsenistä (Hautala ym. 2026, 9). Virokannas (2026, 40) muistuttaa, ettei sosiaalityö yksin pysty auttamaan hätää kärsiviä henkilöitä, vaan tarvitsee siihen yhteiskunnallista tukea. Tämän tutkimuksen perusteella tahtoa auttaa asunnottomia yhteiskunnassamme on.

Lähteet

- Aaltio, Iris & Puusa Anu (2020) Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 177—188.
- Ahponen, Pirkkoliisa (2001) Kodittomuuden marginaalissa. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- ARA (2023) Selvitys 2/2024. Asunnottomat 202. ARA Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2023>. Viitattu 3.11.2024.
- Barczyk, Amanda & Thompson, Sanna & Rew, Lynn (2014) The impact of Psychosocial Factors on Subjective Well-Being among Homeless Young adults. *Health & Social Work*, 39 (3), 172–180.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (2017) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus. 6. uudistettu painos. 1. painos 1966.
- Bramley, Glen & Fitzpatrick, Suzanne (2018) Homelessness in the UK: who is at most risk? *Housing Studies*, 33(1), 96–116. <https://doi.org/10.1080/02673037.2017.1344957>
- Burr, Vivien (2015) Social constructionism. Lontoo/New York: Routledge. 3. uudistettu painos. 1. painos 1995.
- Chamberlain, Chris & Johnson, Guy (2011) Pathways into adult homelessness. *Journal of Sociology* 49(1), 60–77. <https://doi.org/10.1177/1440783311422458>
- Cotter, Colleen (2015) Discourse and media. Teoksessa Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton & Deborah Schiffrin (toim.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Wiley Blackwell. Englanti: Chichester, 795–821.
- Craven, Krista & Sapra, Sonalini & Harmon, Justin & Hyde, Marcus (2022) “I’m No Criminal, I’m Just Homeless”: The Greensboro Homeless Union’s efforts to address the criminalization of homelessness. *Journal of Community Psychology* 50(4), 1875–1892. <https://doi.org/10.1002/jcop.22671>
- Crawley, J., Kane, D., Atkinson-Plato, L., Hamilton, M., Dobson, K., & Watson, J. (2013) Needs of the hidden homeless – no longer hidden: A pilot study. *Public health (London)*, 127(7), 674–680. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2013.04.006>.
- de Fine Licht, Karl (2017) Hostile urban architecture: A critical discussion of the seemingly offensive art of keeping people away. *Etikk I praksis - Nordic Journal of Applied Ethics* 11(2), 27–44.
- Degerman, Maria (2024) Asunnottomuus Suomessa. Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/asunnottomuus-kodittomuus/>. Viitattu 28.11.2024.
- Edgar, Bill (2009) European Review of Statistics on Homelessness. Brussels, FEANTSA.
- Erkkilä, Elisabet & Stenius-Ayoade, Agnes (2009) Asunnottomat vastaanottoyksiköissä. Asunnottomien vastaanottoyksiköiden asiakkaiden sosiaalinen tilanne ja terveydentila pääkaupunkiseudulla. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Työpapereita 2009:2.
- Erkkilä, Elisabet (2017) Asunnottomuus ja sosiaalityö. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähtinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma.
- FEANTSA (2006) Ethos.
- Fetzer, Thimo & Sen, Srinjoy & Souza, Pedro C. L. (2023) Housing Insecurity and Homelessness: Evidence from the United Kingdom. *Journal of the European Economic Association*, 21(2)2, 526–559. <https://doi.org/10.1093/jeea/jvac055>

- Fornaciari, Aleks & Harni, Esko (2017) Antonio Gramscin hegemonian käsitteen relevanssi kasvatustieteelliselle tutkimukselle. *Kasvatus & Aika* 11(2), 39–51.
- Gergen, Kenneth (2009) *An invitation to social construction*. SAGE. London. 2. uudistettu painos. 1. painos 1999.
- Granfelt, Riitta & Nousiainen, Kirsi & Haahtela, Riikka & Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2015) Oman oven avaajaksi – voiko asunnottomuudesta päästä eroon? Teoksessa Häkli, Jouni & Vilkkö, Risto & Vähäkylä, Leena (toim.) *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*. Helsinki: Gaudeamus, 71–81.
- Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Granfelt, Riitta (2022) Asumissosiaalinen työ marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperustaisena työnä. Teoksessa Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsennyksiä*. Tampere: Vastapaino, 233–267.
- Granfelt, Riitta (2024) Koti yhteiskunnan marginaaleissa – naisten kokemuksia kodittomuudesta ja kodista. Teoksessa Maununaho, Katja & Kulmala, Jenni & Jolanki, Outi (toim.) *Koti elämänculussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 211–229.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2017. HE 129/2022 vp.
- Halonen, Terhi (2017) Peloista pahin: Etnografinen tutkimus asunnottomuuden herättämisestä kokemuksista itäsuomalaisten nuorten keskuudessa. Lähde: historiatieteellinen aikakauskirja, 14, 7–23.
- Hautala, Sanna & Lindh, Jari & Kostamo-Pääkkö Kaisa (2026) Johdanto: Sosiaalityö hättää tunnistamisessa ja oikeuttamassa. Teoksessa Hautala, Sanna & Lindh, Jari & Kostamo-Pääkkö Kaisa (toim.) *Kenen hätä on oikeutettua? Hädän tunnistamisen ja oikeuttamisen ristiriidat sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 7–24.
- Hokkanen, Liisa (2013) Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 55–86.
- HTK-ohje (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
- Hänninen, Sakari (2010) Asunnottomuuden vähentäminen – menestystarinako? Teoksessa Hänninen, Sakari & Palola, Elina & Koivunurmi, Maija (toim.) *Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 162–179.
- Johnson, Guy & Chamberlain, Chris (2008) Homelessness and Substance Abuse: Which Comes First? *Australian Social Work* 61(4), 342–356. <https://doi.org/10.1080/03124070802428191>
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat: konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskursiivinen maailma. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 25–50.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 75–104.

- Jokinen, Arja (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Juhila, Kirsi & Karjalainen, Rosa & Virokallio, Vera (2025) Sakkovankeus, asunnottomuus ja erityisen tuen tarve: Yhteisen asiakaskategorian rakentaminen Rikosseuraamuslaitoksen ja aikuissosiaalityön kohtaamisissa. Teoksessa Ritala-Koskinen, Aino & Räsänen, Jenni-Mari & Salo, Arttu (toim.) Sosiaalityö ja sote-integraatio. Tampere: Tampere University Press, 127–150. <https://doi.org/10.61201/tup.961>
- Juhila, Kirsi & Kröger, Teppo (2016) Asumispoluista elämisen polkuihin. Teoksessa Juhila, Kirsi & Kröger, Teppo (toim.) Siirtymät ja valinnat asumispoluilla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 215–224.
- Juhila, Kirsi & Ranta, Johanna & Holmberg, Suvi (2022) Kotiin paikantuvan tutkimuksen metodologisia lähtökohtia. Teoksessa Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 85–122.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.
- Juhila, Kirsi (1999) Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201–232.
- Juhila, Kirsi (2018) Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.
- Juntunen, Pekka (2024) Harkintavaltaa, tilivelvollisuutta ja koordinoitavajetta. Julkisten palveluiden toteuttamisen, johtamisen ja järjestämisen paradokseja – Case asunnottomien palvelut. Focus Localis 52(3), 9–26.
- Kaakinen, Juha & Turunen, Saija (2024) Suomi on asunnottomuuden poistamisen mallimaa. Labore 1/2024. <https://labore.fi/t&y/suomi-on-asunnottomuuden-poistamisen-mallimaa/>.
- Kaakinen, Juha (2013) Asunto ensin ja sitten. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 15–24.
- Kaakinen, Juha (2023) Kotiin: Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Kainulainen, Sakari & Saari, Juho & Häkkinen, Juho (2013) Kadulta asuntoon- Vaikutukset hyvinvoinnille. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 49–72.
- Keskimaunu, Maija & Lindh, Jari (2026) Asunnottomuus rakenteellisena ja yksilöllisenä ongelmana. Teoksessa Hautala, Sanna & Lindh, Jari & Kostamo-Pääkkö, Kaisa (toim.) Kenen hätä on oikeutettua? Hädän tunnistamisen ja oikeuttamisen ristiriidat sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 265–288.
- Ketel, Christian & Abdoli, Samereh (2024) Resiliency in Persons Experiencing Homelessness: A concept Analysis Using the Evolutionary Framework. Journal of Advanced Nursing, 81, 749–761. <https://doi.org/10.1111/jan.16440>
- Kivipelto, Minna & Ilmarinen, Katja & Karjalainen, Pekka (2023) Asumiseen liittyvä huono-osaisuus – sosiaalityön ammattilaisten näkökulma. Yhdyskuntasuunnittelu 61(4), 12–33.
- Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2013) Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.) Paikka asua ja elää: näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 25–46.

- Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2015) *Helsinkiäisten asunnottomuuspolut. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus* raportteja 1. Tampere: Juvenes Print.
- Kuronen, Marjo (2022) *Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden käsitteellisiä paikannuksia*. Teoksessa Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä*. Tampere: Vastapaino, 55–84.
- Kärkkäinen, Sirkka-Liisa (2005) *Minne häviää asunnoton mielenterveysongelman?* Teoksessa Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (toim.) *Toinen tieto – Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Stakes, 293–318.
- Lehtonen, Leena & Salonen, Jari (2008) *Asunnottomuuden monet kasvot*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Lehtonen, Leena & Seppälä, Ullamaija (2013) *Kodittomuutta ja rakenteellista välinpitämättömyyttä- Lapsiperheiden epävarma asuminen Suomessa*. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.) *Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin*. Helsinki: Diakonia- ammattikorkeakoulu, 73–110.
- Lindh, Jari & Hautala, Sanna (2026) *Lopuksi*. Teoksessa Hautala, Sanna & Lindh, Jari & Kostamo-Pääkkö Kaisa (toim.) *Kenen hätä on oikeutettua? Hädän tunnistamisen ja oikeuttamisen ristiriidat sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 357–369.
- Liukko, Eeva & Karjalainen, Pekka (2023) *Asunnottomuustyön ytimessä – Asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishankkeiden loppuraportti*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Mabhala, Mzwandile & Yohannes, Asmait & Griffith, Mariska (2017) *Social conditions of becoming homeless: qualitative analysis of life stories of homeless peoples*. *International Journal for Equity in Health* 16, (150). <https://doi.org/10.1186/s12939-017-0646-3>.
- Mahous, Nadine & Seppä, Meeri & Luotonen, Niilo (2025) *Häädöt Suomessa 2015–2024. Datahuone-Raportti 1/2025*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Maununaho, Katja & Lilius, Johanna (2022) *Kodin merkitykset ja ympäristösuhteet monipaikkaisessa arjessa*. *Yhdyskuntasuunnittelu* 59(4), 65–94. <https://doi.org/10.33357/ys.115569>
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L. (1972) *The agenda-setting function of mass media*. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
- Media-alan tutkimussäätiö (2023) *Uutismedia verkossa 2023*. Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus. https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads/Reuters_Uutismedia-verkossa-raportti_2023.pdf. Viitattu 8.12.2024.
- Merton, Robert (1938) *Social structure and anomie*. *American Sociological Review*, Vol. 3 (5), 672–682. <https://www.csun.edu/~snk1966/Robert%20K%20Merton%20%20Social%20Structure%20and%20Anomie%20Original%201938%20Version.pdf>
- Merton, Robert (1961) *Social Problem and Sociological Theory*. Teoksessa Merton, Robert (toim.) *Contemporary Social Problem*. Harcourt, Brace & World, Inc: New York. 2. uudistettu painos. 1. painos 1961. 775–824.
- Miler, Joanna Astrid & Carver, Hannah & Masterton, Wendy & Parkes, Tessa & Maden, Michelle & Jones, Lisa & Sumnall, Harry (2021) *What treatment and services are effective for people who are homeless and use drugs? A systematic 'review of reviews'*. *PLoS One*, 16(7).
- Mithun, Marianne (2015) *Discourse and grammar*. Teoksessa Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton & Deborah Schiffrin (toim.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Wiley Blackwell. Englanti: Chichester, 11–41.
- Moons, Nico (2018) *The right to housing in law and society*. New York: Routledge.

- Newburn, Tim & Rock, Paul (2005) *Living in Fear: Violence and Victimisation in the Lives of Single Homeless People*. Lontoo: Crisis.
- Niemi, Veera & Raitakari, Suvi & Sudenkaarne, Tiia (2025) Asumiskriisin vaikeuttaman asunnottomuuden ratkaisut ovat kaikkien vastuulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 90(2), 190–195.
- Niska, Miira & Venäläinen, Satu & Olakivi, Antero & Cañada, Jose A. (2024) Sosiaalisen konstruktionismin juuret ja versiot. Teoksessa Niska, Miira & Venäläinen, Satu & Olakivi, Antero & Cañada, Jose A (toim.) *Sosiaalinen konstruktionismi. Miten tarkastella tulkintojen ja todellisuuden sosiaalista rakentumista*. Tampere: Vastapaino, 13–60.
- Niska, Miira (2024) Mikrokonstruktionismi ja diskurssiivinen psykologia. Teoksessa Niska, Miira & Venäläinen, Satu & Olakivi, Antero & Cañada, Jose A (toim.) *Sosiaalinen konstruktionismi. Miten tarkastella tulkintojen ja todellisuuden sosiaalista rakentumista*. Tampere: Vastapaino, 101–118.
- Nousiainen, Kirsi (2021) Frail paths home: former long-term homeless women and men narrate their experiences and meaning of home. *Nordic Social Work Research*, 11(1), 63-76. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2019.1631207>
- Parsell, Cameron (2012) Home is Where the House is: The Meaning of Home for People Sleeping Rough. *Housing Studies*, 27(2), 159–173. <https://doi.org/10.1080/02673037.2012.632621>
- Perkiö, Elina & Pekkarinen, Elina (2022) *Asunnottomuus Tampereella. Sosiaalinen raportti*.
- Piat, Myra & Polvere, Lauren & Kirst, Maritt & Voronka, Jijian & Zabkiewicz, Denise & Plante, Marie-Carmen & Isaak, Corinne & Nolin, Danielle & Nelson, Geoffrey & Goering, Paula (2015) Pathways into homelessness: Understanding how both individual and structural factors contribute to and sustain homelessness in Canada. *Urban Studies*, 52(13). <https://doi.org/10.1177/0042098014548138>
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pynnönen, Anu (2013) *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5471-0>
- Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella (2020) *Diskurssianalyysi*. Julkaisussa Luodonpää-Manni, Milla & Hamunen, Markus & Konstenius, Reetta & Miestamo, Matti & Nikanne, Urpo & Sinnemäki, Kaius (toim.) *Kielentutkimuksen menetelmiä II*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 374–411. <https://doi.org/10.21435/skst.1457>
- Pösö, Tarja (2022) Selkeän sosiaalisen ongelman pulmista sosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa – Konstruktionistisia jäsenyyksiä*. Tampere: Vastapaino, 85–106.
- Ranta, Johanna & Juhila, Kirsi (2024) Puuttuva ja vaurioitunut kodin tuntu – kohti merkityksellisiä kotipaikkoja aikuisten asumispoluilla. Teoksessa Maununaho, Katja & Kulmala, Jenni & Jolanki, Outi (toim.) *Koti elämäntulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 230–249.
- Rikosseuraamuslaitos (2024) *Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2024*.
- Saari, Juho (2015) *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sanoma Media Finland (2025) Uutis- ja aikakausmediamme tavoittaa nyt 90 % suomalaisista – ”Näiden lukujen perusteella olemme onnistuneet tarjoamaan merkityksellistä sisältöä lukijoidemme moninaisiin tarpeisiin”. <https://www.sanoma.com/fi/news/2025/kansallinen-mediatutkimus-2025/>. Viitattu 28.7.2026.

- Scheufele, Dietram A. & Tewksbury, David (2007) Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media effects Models. *Journal of Communication*, 57, 9–20.
- Siltaoja, Marjo & Sorsa, Virpi (2020) Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 220–239.
- Simpura, Jussi (1991) Kuka päättää, mitkä ovat sosiaalisia ongelmia? *Sosiaalinen Aika*-kauskirja 85:1, 5–14.
- Sininauhasäätiö (2025) Asunnottomuus maksaa Suomelle miljoonia euroja vuodessa – asunnottomuustyöllä on mahdollista saada aikaan merkittäviä säästöjä 25.3.2025. <https://sininauhasaatio.fi/asunnottomuus-maksaa-suomelle-miljoonia-euroja-vuodessa/> Viitattu 29.4.2026.
- Spector, Malcolm & Kitsuse, John I. (2017) *Constructing social problems*. London: Taylor and Francis.
- Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 17–36.
- Tilastokeskus: Asunnoton. <https://stat.fi/meta/kas/asunnoton.html>. Viitattu 17.1.2025.
- Valtioneuvosto (2023) Uusi ohjelma pyrkii poistamaan pitkäaikaisasunnottomuuden. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/uusi-ohjelma-pyrkii-poistamaan-pitkaaika-asunnottomuuden>. Viitattu 28.11.2024.
- Van Dijk, Teun (2015) Critical discourse analysis. Teoksessa Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton & Deborah Schiffrin (toim.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Wiley Blackwell. Englanti: Chichester, 466–485.
- Virokannas, Elina (2026) Hädän luonne ja arvo haavoittuvien elämäntilanteiden kontekstissa. Teoksessa Hautala, Sanna & Lindh, Jari & Kostamo-Pääkkö Kaisa (toim.) *Kenen hätä on oikeutettua? Hädän tunnistamisen ja oikeuttamisen ristiriidat sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 25–44.
- Walker, Brian H. (2020) Resilience: what it is and is not. *Ecology and Society* 25(2), 11. <https://doi.org/10.5751/ES-11647-250211>
- Ylinen, Tyyne & Ruokolainen, Mervi (2019) Hyveiden jäljillä sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Niina (toim.) *Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino, 143–170.
- Ympäristöministeriö (2019) Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 11. Helsinki.
- Ympäristöministeriö (2026) Asunnottomat 2025. Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen julkaisuja 2026:1. Helsinki.

Liite 1.

Tutkimusaineisto

1. Salakari, Minna (14.10.2023) Päihtyneet joukkioit metelöivät upouudella torilla aamusta iltaan – ”Empatiakyky alkaa olla äärimmillään”. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000009910167.html>
2. Pääkirjoitus (20.5.2023) Asunnottomuuden voi poistaa kokonaan. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009587391.html>
3. Lukijan mielipide (1.6.2023) Asunnottomuuden poistamisessa riittää yhä työtä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009620287.html>
4. Holappa, Marika (18.7.2023) Ihmisiä häädetään kodeistaan enemmän kuin vuosiin – nyt kotinsa joutuvat jättämään aivan uudet ihmisryhmät. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009686831.html>
5. Vieraskynä (30.1.2023) Asunnoton nuori jää usein ilman hänelle kuuluvaa tukea. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009332130.html>
6. Lukijan mielipide (5.4.2023) Asumistuki on ehdottomasti mainettaan parempi tukimuoto. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009480557.html>
7. Welling, Roosa (29.11.2023) Ympäri maailman naureskellaan helsinkiläisen puiston penkeille – näin selittää kaupunki. <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000010024562.html>
8. Nissinen, Elina (16.1.2024) Pitkän päivän ilta. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000010112157.html>
9. Lukijan mielipide (8.2.2024) Suomessa tehdään ainutlaatuista työtä asunnottomuuden ehkäisemiseksi. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010145308.html>
10. Viitanen, Kaisa (23.5.2024) Lopultakin oma avain. <https://www.hs.fi/lifestyle/art-2000010324461.html>
11. Laukkanen, Emmi (14.7.2024) Tyhjällä paikalla. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010524510.html>
12. Veteläsuu, Maija (21.8.2024) Työssäkäyviä päättyy nyt asunnottomiksi – Tampereella tehdään nyt häätöjä kiivaaseen tahtiin. Helsingin Sanomat/Aamulehti. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010645468.html>
13. Sipilä, Annamari (18.9.2024) Asumisen ”Suomen malli” herättää ihastusta muualla, mutta kotimaassa saavutuksista ei edes iloita. <https://www.hs.fi/kirjeenvaihtajat/art-2000010701114.html>
14. Lukijan mielipide (17.10.2024) Katto pään päällä on ihmisen perusoikeus. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010753974.html>
15. Ojankoski, Teija (25.11.2024) Suomen kannattaa pitää kiinni erityisestä asuntopoliitiikastaan. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010848782.html>
16. Sinkko-Westerholm, Pipsa (10.2.2025) Kodittomaksi jää Helsingissä yhä useampi ihminen, jolla ei ole päihdeongelmaa. <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000011023124.html>
17. Lukijan mielipide (16.2.2025) Myös asunnottomat ihmiset viettävät aikaansa lentoasemalla. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011034025.html>
18. Aalto, Maija (2.3.2025) Helsingin vihreissä vessoissa nukkuu kasvava joukko ihmisiä, joilta irtoavat varpaankynnet. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011057717.html>
19. Rajala, Salla (5.3.2025) Jari Miettunen viettää yönsä tovereidensa kanssa Helsingin Triplassa, mutta nukkua he eivät saa. <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000011040144.html>
20. Grönholm, Pauliina & Moilanen, Kaisu (5.3.2025) Helsinkiläisestä kauppakeskusta tuli asunnottomien tyyssija. <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000011068519.html>

21. Kauhanen, Anna-Liina (15.4.2025) Asunnottomuuden piti olla historiaa, mutta nyt sen riski kasvaa myös työssä käyvillä. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011168252.html>
22. Lukijan mielipide (20.4.2025) Asunnottomuus uhkaa nyt aivan uusia ihmisryhmiä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011172496.html>
23. Lukijan mielipide (27.4.2025) Mikään ei ole pahempaa kuin olla asunnoton. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011192921.html>
24. Lukijan mielipide (5.10.2025) Kadulla asuvan on vaikea kuntoutua päihderiippuvuudesta. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011528984.html>
25. Saarikoski, Saska (16.10.2025) Asunnottomuuden kasvu lisää turvattomuutta. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011563512.html>
26. Ohisalo, Maria & Karvonen, Kimmo (17.7.2025) Eurooppaa koetteleva asuntokriisi voi levitä myös Suomeen. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011360629.html>
27. Halonen, Eetu (15.10.2025) Yksin elävien asunnottomien määrä kasvoi ensi kertaa yli 10 vuoteen. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011560304.html>
28. Lukijan mielipide (22.4.2025) Kodittomuus kasvaa Helsingissä kovalla vauhdilla. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011183610.html>
29. Palkoaho, Milla (1.1.2024) Paljasjalkainen helsinkiläinen Erkki Ekholm, 67, muutti pakon edessä Espooseen, sillä ”pitkän tien kulkijoille” ei löytynyt enää paikkaa pääkaupungista. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000010072823.html>
30. Lukijan mielipide (7.3.2025) Asunnottomia pitäisi majoittaa yöt tyhjillään oleviin kirkkoihin. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011077751.html>
31. Lukijan mielipide (23.8.2024) Häätöjen määrän voimakas kasvu on hälyttävää. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010634948.html>
32. Kaarilainen, Juha (25.10.2024) Pienituloiset joutuvat nyt muuttamaan pois Tampereelta: erityisesti yksi ryhmä isoissa ongelmissa. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010767446.html>
33. Rajala, Salla & Ikola, Vilma (17.10.2024) Lakimuutos estää järjestöjä tarjoamasta suihkuja asunnottomille. <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000010768836.html>
34. Salakari, Minna (29.11.2023) Vanhuksia majoitettiin päihdeasuntolassa lainvastaisesti Turussa – ”Vakavia laiminlyöntejä”. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000010024827.html>